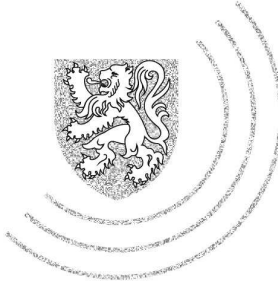

V L A A M S   P A R L E M E N T

stuk **211** (2009-2010) – Nr. 1
ingediend op 27 oktober 2009 (2009-2010)

Beleidsnota

Energie

2009-2014

ingediend door mevrouw Freya Van den Bossche,
Vlaams minister van Energie, Wonen, Steden en Sociale Economie

verzendcode: REG

Een beleidsnota geeft de grote strategische keuzen en opties van het beleid voor de duur van de regeerperiode weer. De nota is de weergave van de visie van de functioneel bevoegde minister en vormt de basis van een debat in het Vlaams Parlement. In voorkomend geval zullen de uitvoeringsmaatregelen, daar waar nodig, ter goedkeuring aan de Vlaamse Regering of het Vlaams Parlement worden voorgelegd.

BELEIDSNOTA

ENERGIE

2009-2014

Freya Van den Bossche
Vlaams minister van Energie, Wonen,
Steden en Sociale Economie

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE.....	3
LIJST MET AFKORTINGEN.....	5
MANAGEMENTSAMENVATTING.....	7
I. INLEIDING.....	9
II. OMGEVINGSANALYSE.....	11
1. Afbakening van het beleidsveld energie.....	11
2. Kerncijfers op vlak van energie in Vlaanderen.....	12
2.1. Beheersing van de energievraag	12
2.1.1. Bruto binnenlands en finaal energieverbruik.....	12
2.1.2. Energie-intensiteit.....	13
2.2. Vergroening van de energieproductie	15
3. Omgevingsanalyse.....	17
III. STRATEGISCHE EN OPERATIONELE DOELSTELLINGEN.....	25
1. Missie.....	25
2. Visie.....	25
3. Strategische doelstellingen.....	26
3.1. Bevorderen van een efficiënt energieverbruik in overeenstemming met de Europese kwantitatieve doelstellingen	26
3.2. Verhogen van de milieuvriendelijke energieopwekking uit hernieuwbare energiebronnen en warmtekrachtkoppeling in overeenstemming met de Europese kwantitatieve doelstellingen	27
3.3. Bestrijden van de energiearmoede	27
3.4. Bijdragen tot de kwantitatieve en kwalitatieve uitbouw van groene jobs	28
3.5. Verbeteren van de werking van de Vlaamse elektriciteits- en gasmarkt met als doel klanten een goede dienstverlening aan te bieden tegen een concurrentiële prijs	29
3.6. Verzekeren van een betrouwbare elektriciteits- en gasvoorziening en aansluiting op het distributienet tegen maatschappelijk aanvaardbare nettarieven	30
4. Operationele doelstellingen.....	30
4.1. Opmaak tweede actieplan energie-efficiëntie 2011-2016	30
4.2. Uitvoeren van de richtlijn betreffende de energieprestatie van gebouwen	31
4.2.1. Invoeren energieprestatiecertificaat voor niet-residentiële gebouwen.....	31
4.2.2. Stapswijs verstrengen van de energieprestatienormen voor woningen en kantoren.....	31
4.2.3. Invoeren van een E-peileis voor andere specifieke gebouwbestemmingen.....	33
4.2.4. Afstemming, vereenvoudiging en kwaliteitsverbetering van het instrumentarium.....	33
4.2.5. De handhaving van de energieprestatie- en de energieprestatiecertificatenregelgevingen in overeenstemming brengen met de eisen van de Europese richtlijn.....	37
4.3. Evaluëren en stroomlijnen van de financiële ondersteuningsmaatregelen voor energiebesparende investeringen in de woning	37
4.4. Uitvoeren en uitbreiden van het Energierenovatieprogramma 2020	38
4.5. Stimuleren van sociale energierenovaties	40
4.5.1. Invoeren van een waarborgregeling voor lokale entiteiten in het kader van het Fonds voor de Reductie van de Globale Energiekost.....	40
4.5.2. Energiebesparing voor moeilijk bereikbare doelgroepen: van ondersteunen naar uitvoeren.....	41
4.6. Bevorderen van kwaliteitszorg en kennisopbouw in de bouwsector	42
4.6.1. Kwaliteitsborging.....	42
4.6.2. Centraliseren en stroomlijnen van het informatie- en opleidingsaanbod.....	42
4.7. Laagdrempelige informatieverstrekking en adviesverlening op vlak van energiezuinig (ver)bouwen en energiebesparing in de woning	43

4.7.1. Invoeren van lokale energieloketten	43
4.7.2. Het evalueren van de energiescans met het oog op een eventuele uitbreiding en meer doelmatige inzet	44
4.8. Uitwerken en concretiseren van een vernieuwde beleidsaanpak voor energieefficiëntieverbetering in ondernemingen	44
4.8.1. Verbreden van de energieconvenanten met grote, industriële ondernemingen.....	44
4.8.2. Kleine ondernemingen motiveren om energie te besparen	46
4.9. Opdrijven hernieuwbare energie productie tegen 2020	46
4.10. Ondersteunen van de aansluiting van groenestroom- en warmtekrachtinstallaties op het net.....	50
4.11. Bevorderen van de markt in groenestroom- en warmtekrachtcertificaten	51
4.12. Opleiding en informatie voor hernieuwbare energieproductie	52
4.13. Garanderen van een stabiel investeringsklimaat voor warmtekrachtkoppeling.....	52
4.14. Grootschalige marktintroductie van micro-WKK in woningen voorbereiden en ondersteunen.....	52
4.15. Monitoring groene jobs	53
4.16. Het bestaande distributienet uitbouwen tot een ‘slim net’	53
4.17. Uitwerken van een regeling voor gesloten distributiesystemen en directe lijnen en leidingen	55
4.18. Invoeren van een nieuw marktmodel voor de elektriciteits- en gasmarkt	56
4.19. Versterken en verbeteren van de marktwerking door een efficiënte en effectieve informatieverlening en communicatie naar de afnemers.....	58
4.20. Opvolgen van de openbaredienstverplichtingen.....	59
4.20.1. Verplichte uitbreiding van het aardgasnet.....	59
4.20.2. Gratis kilowattuur.....	59
4.20.3. Sociale openbaredienstverplichtingen	60
4.20.4. Doelstellingen netbeheerders op vlak van rationeel energiegebruik (REG).....	61
5. Belgisch voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie.....	61
6. Horizontale linken met andere beleidsvelden	62
6.1. Wisselwerkingen met andere beleidsvelden.....	62
6.1.1. Wonen	62
6.1.2. Sociale economie	63
6.1.3. Overheidsinvesteringen.....	63
6.1.4. Overheidspatrimonium	63
6.1.5. Leefmilieu	64
6.1.6. Natuur.....	65
6.1.7. Economie.....	65
6.1.8. Innovatie	66
6.1.9. Onderwijs.....	67
6.1.10. Ruimtelijke ordening.....	67
6.1.11. Gelijke kansen.....	68
6.1.12. Armoede	68
6.2. Bijdragen tot de realisatie van de doorbraak ‘Groen stedengewest’ van Vlaanderen in Actie 68	68
BIJLAGE 1: REGELGEVINGSAGENDA 2010-2014	69
BIJLAGE 2: ORGANISATIE VAN HET BELEIDSDOMEIN.....	71

LIJST MET AFKORTINGEN

CO₂: koolstofdioxide (koolzuurgas)
CO₂eq: koolstofdioxide-equivalenten
CH₄: methaan
DNB: distributienetbeheerder
EAN: *European article numbering*
EAP: energie-auditprocedure
EPB: energieprestatie en binnenklimaat
EPC: energieprestatiecertificaat
ETS: Emission Trading Scheme (emissiehandelsstelsel)
FRGE: Fonds ter Reductie van de Globale Energiekost
GWh: gigawattuur
kt: kiloton
kV: kilovolt
kW: kilowatt
kWh: kilowattuur
LAC: lokale adviescommissie
Mt: megaton
MW: megawatt
MWh: megawattuur
N₂O: distikstofoxide (lachgas)
NO_x: stikstofoxiden
PFK: polyfluorokoolwaterstoffen
PJ: petajoule
REG: rationeel energiegebruik
SF₆: zwavelhexafluoride
VEA: Vlaams energieagentschap
VITO: Vlaamse instelling voor technologisch onderzoek
VREG: Vlaamse reguleringsinstantie voor de elektriciteits- en gasmarkt
WKK: warmtekrachtkoppeling

MANAGEMENTSAMENVATTING

Energie is een basisbehoefte en een basisrecht. Energiearmoede is in de 21ste eeuw onaanvaardbaar. Dit basisrecht moet zich onder andere vertalen in het recht om energiezuinig te kunnen wonen en leven. We willen bovendien dat ons energiegebruik de energievoorziening en ontwikkelingskansen van de toekomstige generaties niet in het gedrang brengt. Dus moeten we ons energiegebruik en onze energieproductie verduurzamen. Door materiaal- en energiekringlopen te sluiten, energie te besparen, hernieuwbare energie op te wekken en zo efficiënt mogelijk met energiebronnen om te gaan.

Om deze omslag te realiseren zullen we een transitiebeleid voeren. Een sterk innovatiebeleid, samen met een slimme en marktconforme overheidssteun voor de ontwikkeling en toepassing van duurzame energietechnologie moet ervoor zorgen dat we nu kansen op vooruitgang grijpen. Want de vraag is niet óf hernieuwbare energie zich zal ontwikkelen tot een concurrentiële oplossing op grote schaal, de vraag is hoe Vlaanderen in deze ontwikkeling een koploerspositie zal kunnen verwerven. Ik bekijk op welke manier het energiebeleid een rol kan spelen om onze industrie na 2012, als de huidige convenanten tussen de regering en de bedrijven aflopen, verder te laten ontwikkelen richting energiebesparende innovatieve toepassingen.

De opkomst van steeds meer decentrale productie verandert de rol van de verschillende actoren in het energielandschap. Gezinnen en bedrijven zijn niet langer enkel consument van energie, maar worden meer en meer ook producent. Vraag- en aanbodsturing door slimme netwerken en de opslag van energie zullen hierbij belangrijke kansen bieden.

Bij de uitbouw van een goedwerkende energiemarkt moet het belang van de consument centraal staan. We werken aan een snelle en correcte afhandeling van alle bewegingen op deze energiemarkt, het terugdringen van het aantal fouten, een correcte en frequente meteropname, correcte en begrijpelijke informatie over prijzen en dienstverlening...

Het Belgisch EU voorzitterschap biedt Vlaanderen de kans om op Europees niveau te werken aan een gelijk speelveld op hoog niveau, op vlak van energie-efficiëntie en de stimulering van hernieuwbare energie en energie uit warmtekrachtkoppeling. Verder werk ik deze legislatuur op Vlaams niveau concreet aan een lange termijnpad voor de verhoging van de energie-efficiëntie van onze gebouwen, en wil ik de na de productie van groene stroom, nu ook volop de productie van groene warmte structureel ontwikkelen. Ik zal dit beleid vorm geven in nauw overleg met de betrokken maatschappelijke actoren en beleidsdomeinen.

Het Pact 2020 gaat er van uit dat Vlaanderen tegen 2020 ook op ecologisch en energetisch vlak tot de allerbeste Europese regio's zal behoren. Aan deze doelstelling zal ik in de komende legislatuur uitvoering geven met een pakket beleidsmaatregelen, gefundeerd op een proces van lange termijn denken. Centraal hierin staat de omvorming van Vlaanderen tot een duurzame, koolstofarme samenleving, gericht op sociale, economische en ecologische vooruitgang.

Milieu en hernieuwbare energie zijn immers een belangrijke motor van een nieuwe, groene economische ontwikkeling die nodig is in een duurzaam en koolstofarm Vlaanderen. We moeten werken aan een groene groei en meer inzetten op investeringen en partnerschappen die een meerwaarde opleveren voor zowel het leefmilieu, de economie als de tewerkstelling in Vlaanderen. De economische onderbouwing van het energiebeleid zal leiden tot een sterk energiebeleid dat kansen biedt voor toekomstgerichte en nieuwe sectoren en tewerkstelling.

I. INLEIDING

Energie is een basisbehoefte. We hebben energie nodig om goed te leven. Een goed verwarmd en geventileerd huis, verlichting, toegang tot telecommunicatie, voldoende mobiliteit zijn niet weg te denken uit ons dagelijkse leven. En ook het bedrijfsleven draait op de beschikbaarheid van voldoende betaalbare energie.

Energie is een basisrecht voor iedereen. Energiearmoede is in de 21ste eeuw onaanvaardbaar. Het basisrecht dat iedereen heeft op voldoende beschikbare en betaalbare energie moet zich ook vertalen in het recht om niet gedwongen te worden om energie te verspillen, het recht om energiezuinig te kunnen wonen en leven.

De manier waarop we momenteel omgaan met energie heeft gevolgen voor ons leefmilieu en voor de beschikbaarheid van energie en grondstoffen voor de generaties die na ons komen. De verbranding van fossiele brandstoffen zorgt voor de uitstoot van broeikasgassen. Energieproductie zorgt voor afval en de uitstoot van verontreinigende stoffen in de atmosfeer. Vele energiebronnen zijn eindig en steeds moeilijker en duurder om te ontginnen terwijl ons energiegebruik ons afhankelijk maakt van regio's in de wereld waar het onrustig is. Willen we er voor zorgen dat onze energievoorziening de energievoorziening en ontwikkelingskansen van de generaties die na ons komen niet in het gedrang brengt, moeten we ons energiegebruik en onze energieproductie verduurzamen door materiaal- en energiekringlopen te sluiten. Hierbij moeten we volgende prioriteiten hanteren:

1. De meest milieuvriendelijke, de meest goedkope én dus de meest sociale energie is deze die niet wordt verspild. De afgelopen jaren hebben we al een grote inspanning geleverd om energie op een meer rationele manier te gebruiken. Maar het besparingspotentieel in onze gebouwen, toestellen, producten, voertuigen, productieprocessen en diensten is nog altijd immens.
2. Energie moet zo duurzaam mogelijk worden opgewekt. Dit betekent dat maximaal een beroep wordt gedaan op energie uit hernieuwbare bronnen als biomassa, aardwarmte, zonne-energie, waterkracht door verval of door getijden en windkracht.
3. De energie die alsnog wordt opgewekt uit niet-hernieuwbare energiebronnen moet zo schoon mogelijk worden opgewekt en zo efficiënt mogelijk worden toegepast.

Om deze omslag in ons omgaan met en produceren van energie te bewerkstelligen moeten we een transitiebeleid voeren. Energiezuinige technologieën en energieopwekking uit hernieuwbare bronnen zijn vandaag al beschikbaar, maar worden nog te weinig ingezet. Sommige technologieën kunnen nog veel efficiënter en rendabeler worden, maar moeten eerst nog verder worden onderzocht. Door zogenaamde leereffecten en schaalvoordelen wordt nieuwe technologie snel goedkoper. Een sterk innovatiebeleid samen met een slimme en marktconforme overheidssteun voor de ontwikkeling en toepassing van duurzame energietechnologie moet ervoor zorgen dat we de kansen nu grijpen en mee zijn met de voorlopers. Want de vraag is niet óf hernieuwbare energie zich zal ontwikkelen tot een concurrentiële oplossing op grote schaal, de vraag is hoe Vlaanderen in deze ontwikkeling een koploperspositie zal kunnen verwerven.

Veranderingen brengen kansen met zich mee. Door ambitieus te zijn in zijn klimaatdoelstellingen kan Europa technologisch voorop blijven lopen. Ook Vlaanderen heeft hier een rol in te spelen. Uiteraard zijn we slechts een kleine regio en dragen de broeikasgasreducties die wij realiseren slechts in kleine mate bij tot de broodnodige wereldwijde broeikasgasreductie. Maar de technologie die wij ontwikkelen om onze energieproductie te verduurzamen en ons energiegebruik te beperken kan ook in andere delen van de wereld worden ingezet en daar haar nut bewijzen. Zulke ontwikkelingen vragen een doorgedreven innovatiebeleid en de creatie van een thuismarkt die de afzet van de nieuw ontwikkelde producten in de aanloopfase stimuleert. Zo'n voorloperbeleid geeft onze bedrijven de kans in de rest van de wereld een rol te spelen die het niveau van onze kleine regio ver overstijgt.

De inschakeling van steeds meer decentrale productie (uit hernieuwbare energie of uit warmtekrachtkoppeling) zorgt er voor dat de rol van de verschillende actoren in het energielandschap fundamenteel verandert. Gezinnen en bedrijven zijn niet langer enkel consument van energie, maar worden in toenemende mate ook producent. De energienetwerken veranderen van een klassiek watervalmodel naar een intelligent netwerk waarop energie wordt afgenomen en geïnjecteerd en dat beide optimaal op elkaar afstemt. Vraag- en aanbodsturing door slimme netwerken en de opslag van energie zullen hierbij belangrijke opportuniteiten bieden. Verschillende technologische alternatieven (batterijen, waterstof, warmtebuffering, slimme energiemeters, ...) bieden hier mogelijkheden in de toekomst. Ook de omschakeling op het vlak van mobiliteit naar elektrische voertuigen mag niet over het hoofd worden gezien.

Bij de uitbouw van een goedwerkende energiemarkt moet het belang van de consument centraal staan. Een snelle en correcte afhandeling van alle bewegingen op deze energiemarkt (verandering van leverancier, verhuis, ...), het terugdringen van het aantal fouten en klachten, een correcte en frequente meteropname, correcte en begrijpelijke informatie over prijzen en dienstverlening, ... moeten de consument toelaten in te gaan op het aanbod dat hem of haar een optimale dienstverlening tegen een zo laag mogelijke prijs biedt.

Het Belgisch EU voorzitterschap biedt Vlaanderen de kans om op Europees niveau te ijveren voor een gelijk speelveld op hoog niveau op vlak van energie-efficiëntie en de stimulering van hernieuwbare energie en energie uit warmtekrachtkoppeling.

Het Pact 2020 gaat er van uit dat Vlaanderen tegen 2020 ook op ecologisch en energetisch vlak tot de allerbeste Europese regio's zal behoren. Aan deze doelstelling zal ik in de komende legislatuur uitvoering geven door het uitwerken van een pakket beleidsmaatregelen gefundeerd op een proces van lange termijn denken. Centraal in dit denkproces staat de omvorming van Vlaanderen tot een duurzame, koolstofarme samenleving met een economie die meer en meer materiaal- en energiekringlopen sluit waardoor de milieudruk afneemt; dit impliceert een drastische bevordering van energie-efficiëntie, een energiesparende consumptie, een sterke verhoging van het gebruik van hernieuwbare energiebronnen en een krachtig klimaatbeleid. Hierbij worden telkens de sociale en economische aspecten in rekening gebracht.

Milieu en hernieuwbare energie zijn een belangrijke motor van een nieuwe, groene economische ontwikkeling die nodig is in een duurzaam en koolstofarm Vlaanderen. We moeten werken aan een groene groei en meer inzetten op investeringen en partnerschappen die een meerwaarde opleveren voor zowel het leefmilieu, de economie als de tewerkstelling in Vlaanderen. Dit doen we door voorlopers te stimuleren in energie-innovatie, door energiezuinig te bouwen en door nieuwe vormen van hernieuwbare energie te ontwikkelen. De economische onderbouwing van het energiebeleid zal leiden tot een sterk energiebeleid dat kansen biedt voor toekomstgerichte en nieuwe sectoren en tewerkstelling.

II. OMGEVINGSANALYSE

1. Afbakening van het beleidsveld energie

De federale bevoegdheidsverdeling op het gebied van energie onderscheidt zich van de andere beleidsvelden door haar bijzonder complexe structuur.

Sinds 1988 beschikken de gewesten over een autonome bevoegdheid op vlak van energie.

Paragraaf 1 van artikel 6 van de Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming van de instellingen, zoals bij bijzondere wet gewijzigd op 8 augustus 1988 en 16 juli 1993, bepaalt als regionale bevoegdheden "de gewestelijke aspecten van de energie, en in ieder geval:

- De distributie en het plaatselijke vervoer van elektriciteit door middel van netten waarvan de nominale spanning lager is dan of gelijk is aan 70.000 volt;
- De openbare gasdistributie;
- De aanwending van mijngas en van gas afkomstig van hoogovens;
- De netten voor warmtevoorziening op afstand;
- De valorisatie van steenbergen;
- De nieuwe energiebronnen met uitzondering van deze die verband houden met de kern-energie;
- De terugwinning van energie door de nijverheid en andere gebruikers;
- Het rationeel energieverbruik."

Een aantal bevoegdheden zijn uitdrukkelijk aan de federale overheid toegewezen:

"De federale overheid is echter bevoegd voor de aangelegenheden die wegens hun technische en economische ondeelbaarheid een gelijke behandeling op nationaal vlak behoeven, te weten:

- Het nationaal uitrustingsprogramma in de elektriciteitssector;
- De kernbrandstofcyclus;
- De grote infrastructuren voor de opslag, het vervoer en de productie van energie;
- De tarieven."

De Raad van State, afdeling wetgeving, heeft in een advies van 13 juni 1996 gesteld dat "de gewesten, behoudens de uitzonderingen, principieel bevoegd zijn voor het energiebeleid".

Er wordt overleg gepleegd tussen de betrokken Regeringen en de bevoegde federale overheid voor iedere maatregel op het gebied van het energiebeleid, buiten de bevoegdheden opgesomd in § 1, VII (noot: de gewestelijke bevoegdheden) en over de grote lijnen van het nationaal energiebeleid.

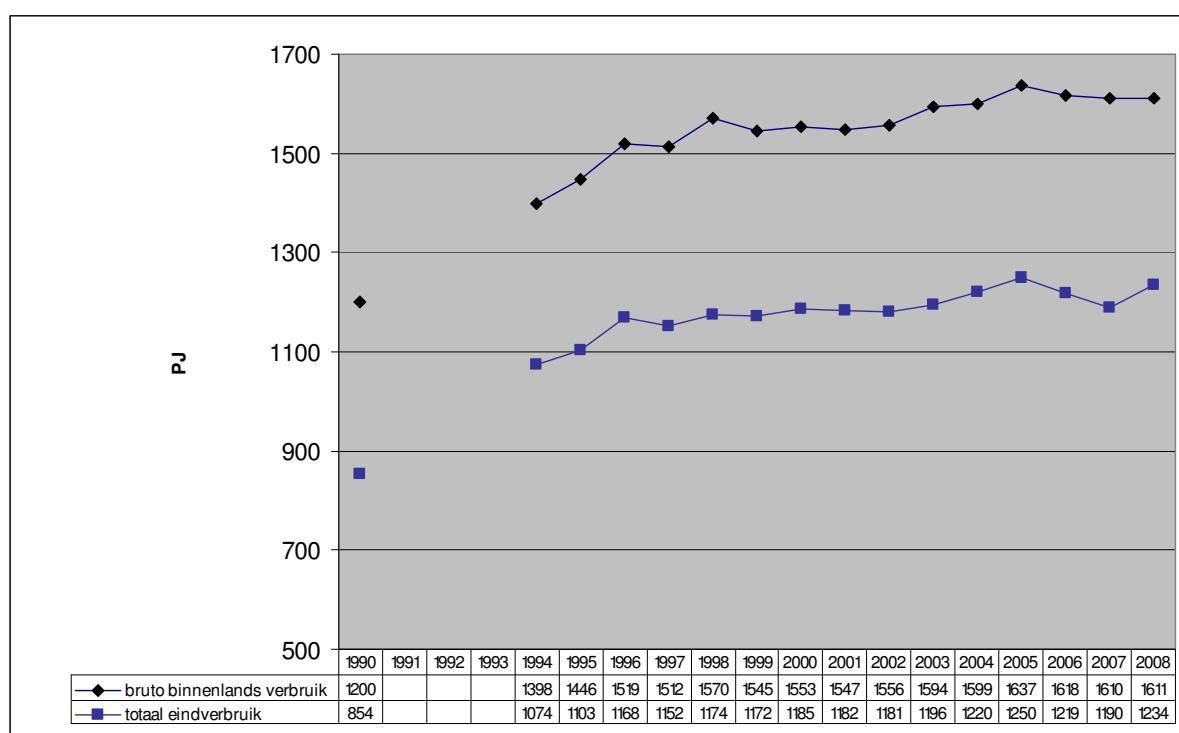
2. Kerncijfers op vlak van energie in Vlaanderen

2.1. Beheersing van de energievraag

2.1.1. Bruto binnenlands en finaal energieverbruik

Het bruto binnenlands energieverbruik¹ en het eindverbruik² in Vlaanderen lagen in 2005 op hun hoogste punt sinds 1990. In 2008 lagen het brutoverbruik (1.611 PJ) en het eindverbruik (1.234 PJ) 1,6% respectievelijk 1,3% lager dan in 2005.

Het eindgebruik is onder meer afhankelijk van het klimaat. Na twee warme jaren in 2006 en vooral 2007, was 2008 een kouder jaar. Met een stijging van het finaal energieverbruik als resultaat.

Figuur 1: Evolutie van het bruto binnenlands energieverbruik en het totaal eindverbruik (Bron: Voorlopige energiebalans Vlaanderen 2008, VITO, juli 2009)

In 2007 werd 92% van de benodigde energie in Vlaanderen ingevoerd: 41% petroleumproducten, 26% gassen, 15% uranium, 9% steenkool.

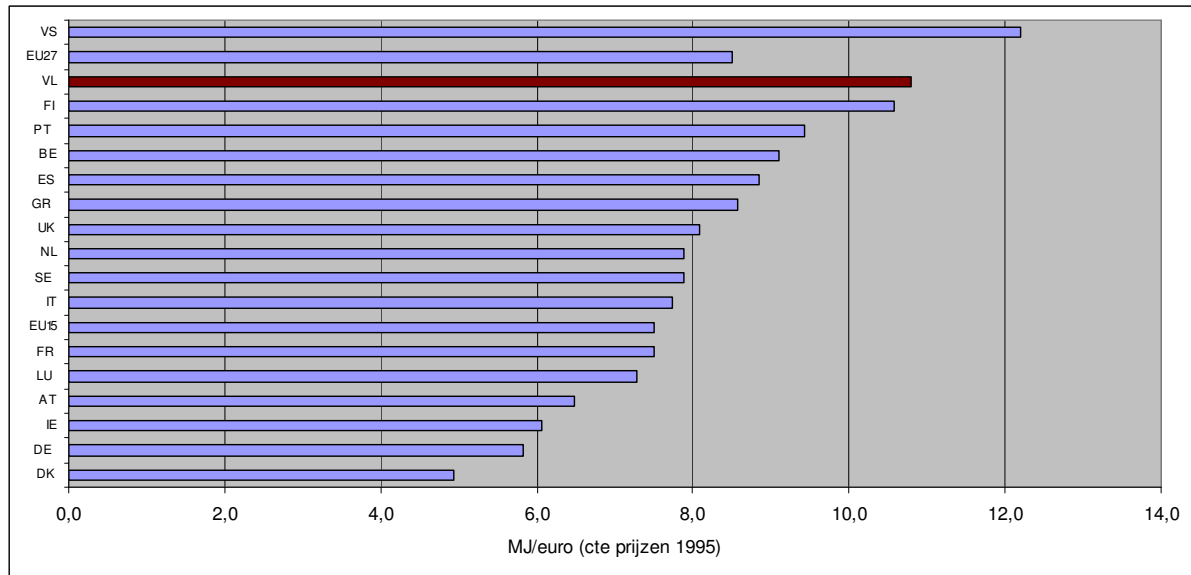
Vlaanderen bevindt zich in een kwetsbare positie door haar sterke afhankelijkheid van de import van energie (uit vaak politiek instabiele regio's) aan volatiele prijzen.

¹ Dit is de totale hoeveelheid energie die een geografische entiteit nodig heeft om aan de binnenlandse energiebehoefte te voldoen. Het is gelijk aan de som van de energie die de regio zelf produceert en de netto invoer van energie, maar exclusief de geleverde energie aan de internationale scheep- en luchtvaart.

² Dit is de hoeveelheid geïmporteerde en getransformeerde energie die de eindverbruikers consumeren, met name de industrie, het binnenlands verkeer, de huishoudelijke en tertiaire sectoren en de land- en tuinbouw en visserij.

2.1.2. Energie-intensiteit

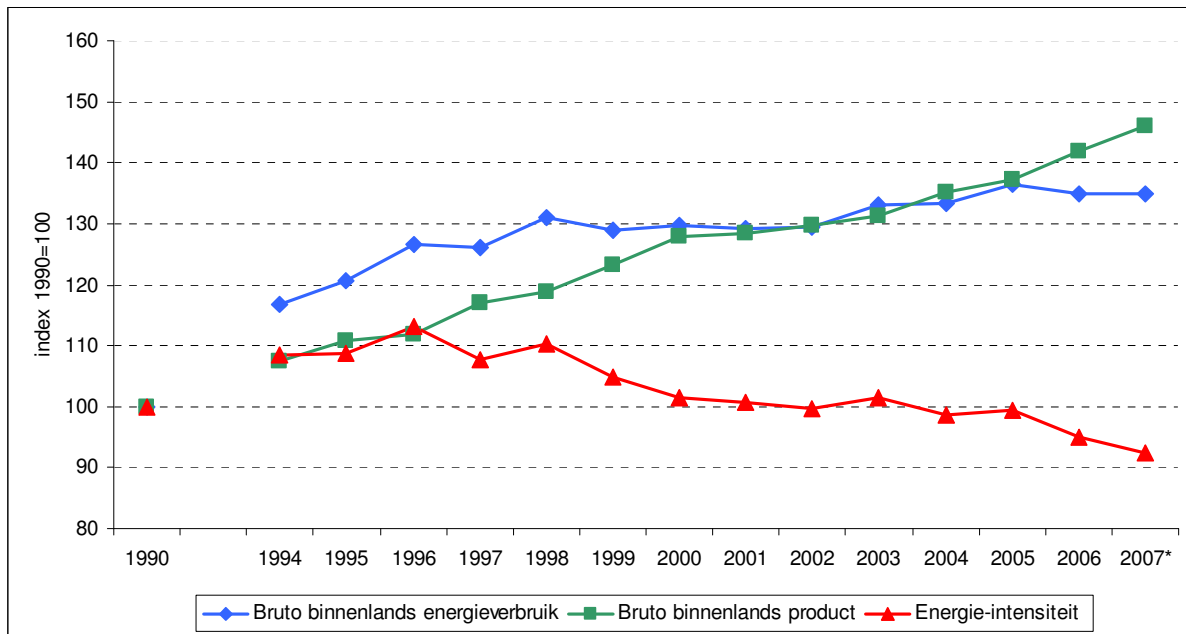
Binnen de EU-15 en ook de EU-27 heeft Vlaanderen de hoogste energie-intensiteit³. Vlaanderen produceert relatief veel energie-intensieve industriële producten.

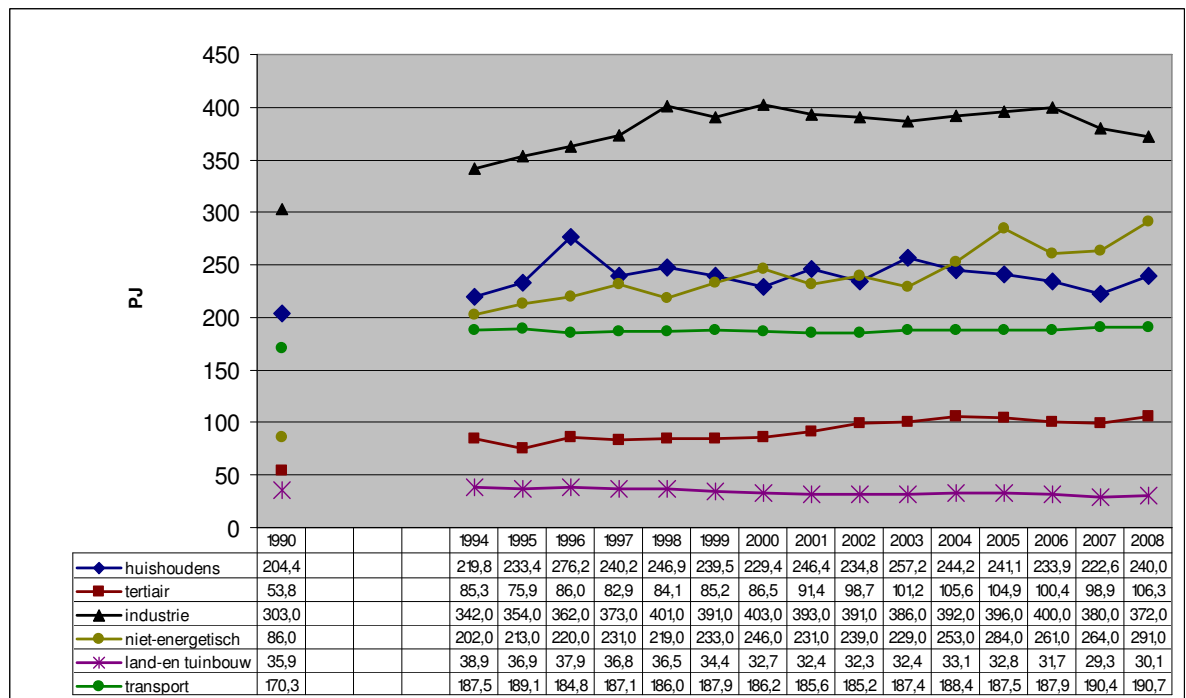
Figuur 2: Energie-intensiteit in Vlaanderen ten opzichte van de EU-landen en de VS, 2006 (Bronnen: Eurostat: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>; Vlaamse energiebalans, VITO; Studiedienst Vlaamse Regering, Afdeling Planning en Statistiek (APS); Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR))

³ Energie-intensiteit : verhouding tussen het bruto binnenlands energieverbruik en het bruto binnenlands product. De energie-intensiteit geeft een beeld van de energieafhankelijkheid van de economie.

Sinds 1998 is de energie-intensiteit van de Vlaamse economie gedaald en ligt in 2007 7,6% onder het niveau van 1990. Een ontkoppeling tussen energiegebruik en economische groei werd bereikt.

Figuur 3: Evolutie van de energie-intensiteit van de Vlaamse economie (bruto binnenlands energieverbruik/BBP in kettingprijzen van 2000) (Bron: Voorlopige energiebalans Vlaanderen 2007, Vito; Studiedienst Vlaamse Regering, Afdeling Planning en Statistiek)

Figuur 4: Evolutie van het finaal energieverbruik per sector in Vlaanderen (Bron: Voorlopige energiebalans Vlaanderen 2008, VITO, juli 2009)

Het energieverbruik in de industrie vertoonde in de periode 2003-2006 opnieuw een beperkt stijgende lijn. In 2007 was er dan weer een opmerkelijke daling (met 5,0%). Ook in 2008 daalde het industriële energieverbruik verder (-2,2%).

Uit de rapportering van de benchmarkconvenanten blijkt dat de 182 meest energie-intensieve bedrijven in Vlaanderen in 2007 ruim 5% minder energie per product verbruikten dan in 2002. Daarmee scoorden ze beter dan voorzien in de planning.⁴

Het niet-energetisch verbruik (het gebruik van brandstoffen als grondstof, solvent of smeermiddel) volgt sinds 1990 een stijgende trend. In 2008 was er een opmerkelijke toename met 10,3% ten opzichte van 2007, een gevolg van een verhoogde krakerinput bij BASF (omzetstijging met 13,5%). Het aandeel van het niet-energetische gebruik bedroeg in 2008 al 18% van het totaal bruto binnenlands energieverbruik.

Het energieverbruik in de huishoudens volgde tussen 2003 en 2007 een neerwaartse lijn, in hoofdzaak als gevolg van warmere jaren. 2008 was een kouder jaar, waardoor het energieverbruik in de huishoudens opnieuw steeg. Hoewel het klimaat in 2008 erg goed leek op dat van 2005 verbruikte een gemiddeld Vlaams huishouden 3,5% minder energie en was bijgevolg dus energie-efficiënter.

Hoewel de activiteit toenam in de tertiaire sector, lag het energieverbruik in 2008 op het niveau van 2004. Sinds 1994 is het energieverbruik in de transportsector stabiel en ligt tussen 185 en 190 PJ. Het eindverbruik in de landbouw, tuinbouw en visserijsector daalt licht sinds 2004.

2.2. Vergroening van de energieproductie

In 2008 produceerden alle **warmtekrachtkoppeling-installaties (WKK)**⁵ gezamenlijk 104,2 PJ nuttige energie. Deze hoeveelheid is 11% hoger dan in 2007; het is ook het eerste jaar dat de kaap van 100 PJ overschreden werd⁶.

Het elektrisch/mechanisch vermogen is in 2008 met 290 MW gestegen; de tweede grootste stijging van het vermogen in een jaar in de WKK-geschiedenis van Vlaanderen. T.o.v. 2007 is dit een toename van 18%. Bij WKK's met motoren is de groei in de tuinbouw zeer uitgesproken (+ 99 MW).

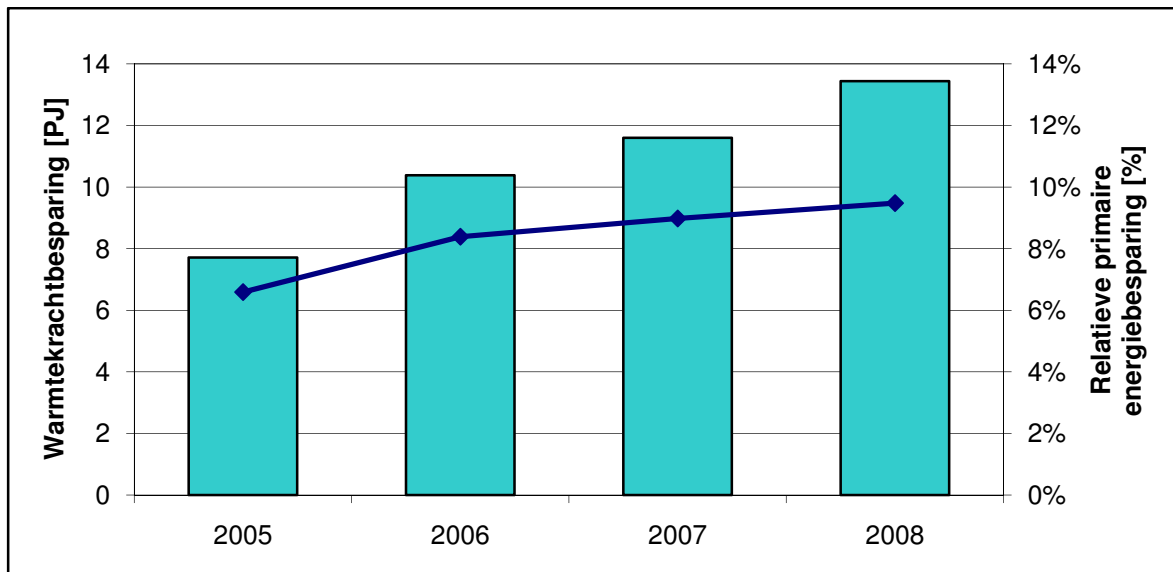
Aardgas blijft de dominante brandstof voor WKK's in Vlaanderen. Het aandeel van hernieuwbare brandstoffen is marginaal. Ook het aantal kleine WKK's blijft zeer beperkt. In Vlaanderen staan 14 micro-WKK-installaties opgesteld, waaronder twee met alternatieve technologieën: een stirlingmotor en een stoommotor.

---

⁴ Eindrapport evaluatie benchmarking, Commissie Benchmarking Vlaanderen, dec. 2008 (www.benchmarking.be)

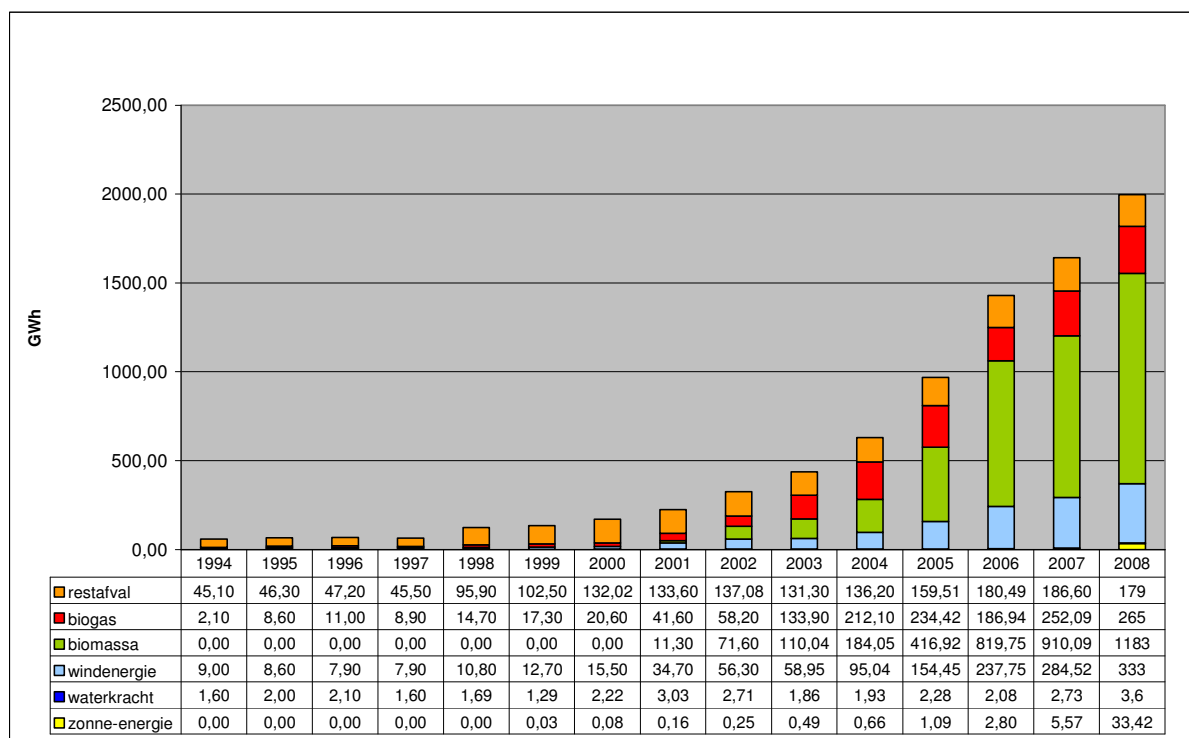
⁵ Warmtekrachtkoppeling (WKK): gelijktijdige opwekking van kracht (veelal elektriciteit, soms ook mechanische aandrijving) en warmte (of koude) in één proces. Het WKK-principe kan toegepast worden via verschillende technieken (motoren, turbines) en brandstoffen (aardgas, olie, biobrandstoffen). WKK levert gemiddeld ongeveer 20% energiebesparing ten opzichte van gescheiden opwekking van elektriciteit en warmte in klassieke centrales en ketels.

⁶ Vito, WKK Inventaris 2008, september 2009

Figuur 5: Totale warmtekrachtbesparing per jaar in Vlaanderen (Bron: VITO)

In 2002 werd het groenestroomcertificatensysteem ingevoerd. Dat was een sterke impuls voor de **groenestroomproductie** in Vlaanderen, die groeide van 228 GWh in 2001 tot 1.996 GWh in 2008. Vooral de elektriciteitsproductie op basis van biomassa steeg sterk (zie figuur 6).

Figuur 6: Evolutie van de productie op basis van hernieuwbare energiebronnen (Bron: VITO)

Op 1 januari 2006 trad het vernieuwde Vlaams ondersteuningsbeleid voor fotovoltaïsche zonnepanelen in werking, wat resulteerde in een sterke groei van deze markt (van 553 kW totaal opgesteld vermogen in 2005 naar 97.870 kW eind mei 2009) en een gestage daling van de investeringskosten.

In 2007 werd er 2.761 GWh groene warmte geproduceerd (+14% ten opzichte van 2006), in biomassa-ketels of WKK's, door warmtepompen, warmtepompboilers en zonthermische systemen. Het aandeel groene warmte in de totale warmteproductie in Vlaanderen bedroeg in 2007 2,1%. Een belangrijk deel van het groenewarmtepotentieel is vandaag al rendabel zonder steun. Toch stellen we vast dat ook dit rendabele potentieel vandaag nog niet gerealiseerd wordt.

3. Omgevingsanalyse

Betaalde men in 1998 nog minder dan 10 \$ voor een vat olie, dan piekte de olieprijs in mei 2008 tot 135 \$ per vat. Des te meer een reden om te beseffen dat het tijdperk van goedkope, schijnbaar onuitputtelijke fossiele brandstoffen sneller voorbij zal zijn dan gedacht.

De opwarming van de aarde is het grootste milieuprobleem van deze eeuw en steeds meer mensen beseffen dat. Daarom is een binnenlands en internationaal beleid nodig dat deze uitdagingen terdege aanpakt.

Europa

België (en dus ook Vlaanderen) houdt als lid van de EU bij de uitwerking van haar energie- en klimaatbeleid uiteraard rekening met de doelstellingen en richtlijnen die op het Europese beleidsniveau worden vastgelegd.

Op 17 december 2008 keurde het Europees Parlement het 'energie- en klimaatpakket' goed. De toewijzing van emissierechten aan de elektriciteitssector en de energie-intensieve industrie zal na 2012 op Europees niveau gebeuren. Voor de sectoren die niet onder de emissiehandel vallen (huishoudens, transport, KMO's, ...) is voor België een doelstelling van 15% vermindering van de broeikasgasemissies in 2020 ten opzichte van 2005 vastgelegd. Het Federaal Planbureau berekende dat de haalbare reductie voor België met interne maatregelen 9,2% bedraagt.

De nieuwe richtlijn van 23 april 2009 betreffende de bevordering van het gebruik van hernieuwbare energiebronnen geeft België voor 2020 een doelstelling van 13% hernieuwbare energie in het finaal energiegebruik. Dit lijkt een ambitieuze doelstelling in vergelijking tot het huidige lage aandeel (1,9% in 2007 in Vlaanderen). Het federaal Planbureau berekende echter voor België een haalbaar aandeel van 12,3% hernieuwbare energie tegen 2020.

Sinds 17 mei 2006 is de Europese richtlijn betreffende energie-efficiëntie bij het eindgebruik en energiediensten van kracht, die aan de lidstaten een indicatieve doelstelling oplegt van 9% energiebesparing te bereiken in de periode 2008-2017. De Europese Commissie heeft eind 2008 een voorstel bekend gemaakt tot herziening van de richtlijn over de energieprestatie van gebouwen. De Europese Commissie werkt aan diverse maatregelen in het kader van de Ecodesignrichtlijn. Zo nam de Europese Commissie op 18 maart 2009 nieuwe regelgeving aan op het gebied van minimum energie-efficiëntie-eisen voor lampen. Dat brengt met zich dat inefficiënte verlichting (gloeilamp, gewone halogeenlamp, ...) stapsgewijs zal verdwijnen van de markt. Op 13 november 2008 werd een voorstel voor herziening van de kaderrichtlijn betreffende de energie-efficiëntie-etikettering van apparaten gelanceerd.

Burger

Toenemend wetenschappelijk inzicht en een continue communicatie hebben de klimaatverandering hoog op de agenda gezet. Steeds meer mensen beseffen dat er een belangrijk en wereldwijd probleem is. Hoewel bewust zijn van een probleem de eerste stap naar klimaatvriendelijk handelen is, blijkt de gemiddelde Vlaming zijn eigen aandeel in de oplossing toch te minimaliseren.

Uit een enquête van de VREG in 2008⁷ blijkt dat 8% van de gezinnen met een elektriciteitscontract bewust voor een 'groen contract koos', waarbij het aandeel milieuvriendelijk opgewekte elektriciteit minstens 80% bedraagt. Dit laag aantal is nochtans niet toe te schrijven aan onwetendheid. Bijna 3 op 4 van de ondervraagde gezinnen (73%) gaf aan op de hoogte te zijn van de mogelijkheid om milieuvriendelijk opgewekte elektriciteit te kopen. 62% van de gezinnen die nog geen groen contract hebben afgesloten, zou dit in de toekomst eventueel overwegen. 33% zegt radicaal nee tegen alternatieve energievormen.

Uit een peiling uitgevoerd in opdracht van het Vlaams Energieagentschap (VEA) bij een 1000-tal Vlaamse huishoudens in 2008 blijkt dat 93% van de ondervraagden energiebesparing belangrijk vindt, waarvan 59% zelfs heel belangrijk. Desondanks geeft slechts 65% aan zuinig te leven.

Tussen belang hechten aan energiebesparing en het echt vertalen in zuinig gedrag ligt nog steeds een diepe kloof. Diverse redenen liggen aan de basis: het vooruitzicht op een andere en mogelijk minder comfortabele leefstijl, de vrees voor te hoge investeringskosten gekoppeld aan onwetendheid over de financiële voordelen op termijn en de snelle terugverdientijd van een aantal maatregelen, het opzien tegen ingewikkelde aanvraagprocedures van de diverse financiële ondersteuningsmaatregelen en de ermee gepaard gaande rompslomp. Tenslotte is ook de vrees voor ongemak tijdens de uitvoering van energiebesparende ingrepen een remmende factor.

In september 2007 voerde marktonderzoeksbureau TNS Dimarso, in opdracht van het VEA, een telefonische enquête uit bij 1000 gezinnen om te peilen naar hun redenen om niet te investeren in de energieprestatie van hun woning. Eigenaars gaven, naast financiële redenen, vooral aan dat zij die behoefte niet voelden ('ketel werkt nog', 'geen prioriteit', 'niet nodig', 'nog niet aan gedacht'). De oudere woningeigenaars zijn het minst geneigd om energiebesparende maatregelen uit te voeren. 32% van de oudere eigenaars (65+) gaf aan dat ze in de toekomst niet zullen investeren, omdat ze menen dat het voor hen de moeite niet meer loont.

Steeds meer bestaande woningen worden geïsoleerd. Goed nieuws, al is er nog heel wat werk: 29% van de woningen heeft nog volledig of gedeeltelijk enkel glas, 70% heeft geen vloerisolatie, 52% geen buitenmuurisolatie en 17% geen dak- of zoldervloerisolatie (enquête VEA 2008).

Bij de aankoop van elektrische toestellen en verlichting zijn comfort en het esthetische vaak belangrijkere criteria dan het elektriciteitsverbruik. Een oud toestel (TV, koelkast, ...) wordt wel vervangen door een nieuwer model, maar krijgt een tweede leven in de slaapkamer, in de garage of bij de kinderen. En ondanks de snelle terugverdientijd van energiezuinige verlichting, grijpen nog veel mensen naar de vertrouwde energieverslindende lampen. Ongeveer 85% van de lampen in woningen zijn energieverslindend.⁸

Gezinnen zijn een heterogene groep met sterk uiteenlopende motivaties om al dan niet energie te besparen. Volgende subgroepen kunnen worden onderscheiden:

- bouwheren: zijn nog te weinig vertrouwd met energiezuinige technieken en concepten;

---

⁷ 'Resultaten enquête: gedrag en ervaringen van huishoudelijke afnemers op de vrijgemaakte Vlaamse energiemarkt (RAPP-2008-13)', nov. 2008, VREG

⁸ Vorming energiezuinige verlichting, GreenLight, dec. 2008

- kopers van bestaande eengezinswoningen: volgens cijfers van de Vlaamse Confederatie Bouw (VCB) worden 80% van de aangekochte woningen binnen het jaar gerenoveerd maar aangezien het vaak jonge kopers betreft, gaat in vele gevallen het beperkt budget vooral naar niet-energiebesparende investeringen;
- oudere woningeigenaars met aanzienlijke financiële middelen: zij vinden vaak dat energiebesparende investeringen voor hen niet meer lonen. Door de toenemende vergrijzing worden de oudere woningeigenaars een steeds belangrijkere doelgroep;
- de huurmarkt: eigenaars kunnen bij een energierenovatie in hun verhuurde woning niet van de voordelen van de vermindering van de energiefactuur genieten;
- kansarmen (in het bijzonder alleenstaande ouders en ouderen): hebben vaak moeilijk toegang tot steunmaatregelen, en beperkte financiële mogelijkheden;
- bewoners van appartementsgebouwen: meestal moet in de vereniging van mede-eigenaren worden overeengekomen welke investeringen kunnen worden uitgevoerd maar niet iedereen heeft dezelfde inzichten, financiële of andere mogelijkheden;
- eigenaars van sterk verouderde woningen waarvoor het mogelijks niet meer zinvol is om nog een energierenovatie uit te voeren.

Vandaag krijgen mensen heel veel informatie over energiezuinig (ver)bouwen. Er zijn tal van acties en financiële stimuli van verschillende overheidsinstanties en derden. De veelheid aan initiatieven uit tal van hoeken leidt echter tot een versnipperd aanbod waardoor veel mensen het overzicht verliezen en de initiatieven hun effect voor een deel missen. Eenvoudige en duidelijke communicatie, gemakkelijk toegankelijke informatiebronnen, en transparante, eenvoudige aanvraagprocedures voor ondersteuningsmaatregelen moeten ervoor zorgen dat mensen de weg vinden naar de informatie en ondersteuningmaatregelen op hun maat.

Veel gezinnen in Vlaanderen betalen te veel voor hun energie. Mensen zijn te weinig vertrouwd met de werking van de energiemarkt en ze kennen te weinig hun rechten en mogelijkheden. Dat zorgt voor een eerder terughoudende houding. Volgens de enquête die de VREG bij eindafnemers uitvoerde in 2008, voelt 52% van de gezinnen in Vlaanderen zich 'eerder goed' (29%) tot 'zeker goed' (23%) geïnformeerd over de vrijmaking van de elektriciteits- en aardgasmarkt en de gevolgen hiervan. Gezinnen zonder contract voelen zich duidelijk slechter geïnformeerd dan gezinnen met een contract. De mate waarin gezinnen zelf actief op zoek gaan naar informatie, is in deze context een belangrijke parameter. 58% ging niet zelf op zoek naar informatie. 14% zocht en vond voldoende informatie. 27% kwam van een kale reis thuis: meer dan de helft van hen zocht tevergeefs naar een (prijs)vergelijking van de leveranciers.

Correcte, duidelijke en neutrale informatie in mensentaal is een prima instrument om hen aan te zetten tot een actievere houding op de energiemarkt. De website van de VREG biedt al de mogelijkheid om leveranciers en hun prijzen te vergelijken. Deze mogelijkheid moet dan ook nog breder bekend gemaakt worden.

Kansarmen

De bevolking verandert. Het aantal alleenstaanden en senioren groeit. Dat brengt met zich mee dat de groep van mensen die sociaal kwetsbaar zijn, groeit.

De armoedecijfers uit de Europese enquête naar inkomens en levensomstandigheden⁹ tonen aan dat energiearmoede ook in een welvarende regio als Vlaanderen een reëel probleem is.

In 2006 was 10,7% van de Vlaamse bevolking arm¹⁰. Huurders lopen meer kans op armoede dan eigenaars (28,2 % versus 10,2 %). Het percentage armen dat omwille van financiële redenen

---

⁹ EU-SILC (Study on Income and Living Conditions), <http://www.ec.europa.eu/eurostat>

moeite had om zijn huis te verwarmen (30,8%) lag ruim dubbel zo hoog als bij de globale bevolking (14,5%). Belangrijk in dit kader: op dat moment lagen de energieprijzen relatief laag.

Er is een groeiend aantal gezinnen dat het moeilijk heeft om de energierekening te betalen. Op 1 juli 2008 leverden de netbeheerders (sociale leveranciers) aan 54.213 huishoudelijke elektriciteitsklanten en 37.144 aardgasklanten, nadat hun leveringscontract wegens wanbetaling werd opgezegd¹¹. Op 31 december 2008 bedroeg dit aantal voor elektriciteit 60.026, voor aardgas 41.521.

De verwachte hoge pieken van de energieprijzen in de toekomst kunnen gezinnen in kansarmoede verder in de problemen brengen.

De sociaal zwakkere gezinnen leven vaak in ongezonde (huur)woningen met een slechte energieprestatie. Zij hebben vaak niet de kennis, het budget of de zeggenschap over de woning om energiebesparende ingrepen door te voeren.

Bouwsector, fabrikanten, installateurs, handelaars, energieadviseurs

De bouwsector raakt meer en meer vertrouwd met de procedures van de energieprestatieregeling. Dat neemt niet weg dat ze voorstander is van een beperking van het aantal verschillende rekenmethodes voor de energieprestatie van gebouwen en om de energiebesparing van innovatieve projectgebonden technologieën en concepten te kunnen valideren.

Uit de controles die het VEA uitvoert, blijkt dat de energieprestatie- en energieprestatiecertificatenregelgeving nog onvoldoende wordt nageleefd.

Vele vaklui zijn onvoldoende vertrouwd met energierenovatie en energiezuinige technieken. Zij staan vaak niet te springen om zich bij te scholen, deels door de aan een opleiding verbonden kosten en deels door de 'verloren' tijd die zij niet aan hun klanten kunnen besteden. Ook architecten blijken niet altijd voldoende actuele kennis over energiezuinig en duurzaam bouwen te hebben.

Klassieke elektriciteitsproductiesector

De elektriciteitssector wordt gevat door 2 belangrijke beleidsmaatregelen op federaal respectievelijk Europees niveau: de wet aangaande de uitstap uit kernenergie en de herziene richtlijn emissiehandel. Tijdens de derde emissiehandelperiode (2013-2020) zal de sector de emissierechten voor 100% moeten aankopen. Omvangrijke veilinginkomsten kunnen vervolgens door de overheid worden aangewend voor onder meer klimaatmaatregelen, zoals de aanmoediging van energiebesparing en hernieuwbare energieproductie.

Decentrale, milieuvriendelijke energieproducenten

De lokale, duurzame energieproducenten hebben behoefte aan een stabiel investeringsklimaat, transparante, coherente en soepele regelgeving, procedures en steunmechanismen, een kwalitatief aanbod van technologieën en installateurs, verhoogde steun voor de toepassing van innoverende technologieën en verdere netuitbreiding.

---

¹⁰ Arm zijn betekent rond moeten komen met minder dan 860€ per maand voor een alleenstaande en 1805 € per maand voor een gezin met 2 kinderen.

¹¹ Gegevens VREG

De netbeheerders

De beheerders van de netwerken voor de distributie van elektriciteit en gas hebben een belangrijke rol in zowel het beleid ter ondersteuning van energiebesparing als de bevordering van de decentrale energieproductie. In uitvoering van de openbare dienstverplichtingen op vlak van rationeel energiegebruik voeren de distributienetwerkbeheerders een aanmoedigingsbeleid door onder meer sensibilisering, het aanbieden van premies voor energiebesparende investeringen, het uitvoeren van energiescans. De netbeheerders zijn ook verantwoordelijk voor de aansluiting van decentrale productie op het netwerk en de aanpassing van hun netwerken om ook in de toekomst een belangrijker aandeel decentrale productie op het netwerk te kunnen aansluiten. Dit komt tegemoet aan de noodzaak tot algemene modernisering van de netten.

Energie-intensieve industriële vestigingen

Tijdens de eerste (2007-2009) en tweede (2010-2012) emissiehandelperiode baseerde de Vlaamse overheid de allocatie van CO₂-emissierechten op de energie-efficiëntiedoelstellingen van het benchmarkconvenant, gesloten met grote energie-intensieve bedrijven (energieverbruik > 0,5 PJ). De Vlaamse overheid engageerde zich om geen bijkomende CO₂-beperkingen aan de benchmarkbedrijven op te leggen, en verleende de bedrijven een reeks financiële voordelen.

In de herziene richtlijn emissiehandel is voorzien dat de allocatie van emissierechten tijdens de derde handelsperiode (2013-2020) niet door de lidstaten maar door de Europese Commissie zal gebeuren aan de hand van geharmoniseerde toewijzingsregels. Dit geeft de Vlaamse bedrijven meer zekerheid dat ze op een gelijkaardige manier worden behandeld als andere bedrijven en dat hun concurrentiepositie gevrijwaard wordt. Bedrijven in sectoren die blootstaan aan internationale concurrentie zullen bijkomende bescherming genieten in de vorm van gratis emissierechten.

De bedrijven krijgen emissierechten op basis van benchmarks. Het vertrekpunt is de gemiddelde performantie van de 10% meest efficiënte installaties in de betrokken (sub)sector in de EU in de periode 2007-2008. Het is afwachten hoe streng de verdere evolutie zal worden gesteld. De toewijzingsregels geven aan de Belgische bedrijven in ieder geval nog de kans om te groeien. Het Federaal Planbureau berekende dat de uitstoot van alle Belgische sectoren die onder de emissiehandel vallen zal kunnen toenemen met 11,7% in vergelijking met 2005.

Het benchmarkconvenant loopt eind 2012 af.

De middelgrote energie-intensieve vestigingen (energieverbruik > 0,1 PJ) die zijn toegetreden tot het auditconvenant, hebben in juni 2009 een geactualiseerd energieplan ingediend voor de volgende 4 jaar. Ook voor deze doelgroep dient tijdens de huidige legislatuur een verlenging van de convenanten te worden voorbereid, conform hun verwachte bijdrage tot de broeikasgemietsdoelstelling voor de sectoren die niet onder de emissiehandel vallen en de hernieuwbare energiedoelstellingen.

KMO's

De KMO's zijn een zeer gediversifieerde groep van ondernemingen uit talrijke sectoren. De dienstenbedrijven maken de grootste groep uit van de KMO's.

Uit de Vlaamse Klimaatconferentie (juni 2005) bleek dat er in de groep van de kleine energieverbruikende bedrijven nog heel wat te besparen valt. Energiezorg staat minder hoog op de agenda van deze groep dan bij bedrijven waarvoor de energiekost een substantieel aandeel van de kostenstructuur betekent. Deze vaststelling gaf aanleiding tot het toekennen van projectsubsidies aan de interprofessionele organisaties VOKA, UNIZO en Boerenbond om gedurende een impulsperiode KMO's te informeren, te sensibiliseren en te begeleiden op het vlak van energie-efficiëntie.

Vandaag zijn de energieadviesdiensten van deze organisaties goed werkende cellen met een ruime bekendheid bij de ondernemers en sectorfederaties.

Ondanks de inspanningen, blijft het stimuleren van energie-efficiëntie bij KMO's een aandachtspunt. Vooral de kleine bedrijven (tot 5 personen) zijn er nog onvoldoende mee bezig. Dat blijkt ook uit een enquête over energiebeheer bij de UNIZO-leden (dec. 2008) waaraan 351 KMO-bedrijfsleiders hebben deelgenomen, waarvan 44% met maximum 5 werknemers:

- 29% volgt zijn energieverbruik niet op en 42% slechts 1 keer per jaar;
- In 64% van de KMO's is niemand actief met energiebeheer bezig;
- In 10% van de KMO's werd een externe analyse van de energiebesparingsmogelijkheden uitgevoerd;
- 67% kan geen antwoord geven op de vraag in welke mate nog energie kan worden bespaard;
- 35% is van plan in de toekomst energiebesparende maatregelen te nemen;
- 45% is niet geïnteresseerd in extern energieadvies; 23% is geïnteresseerd in een snelle scan; 18% is geïnteresseerd in een grondige of thema-audit. 42% geeft aan niet meer dan 1000 euro te willen betalen voor een energie-audit.

De energieconsulenten stelden vast dat positieve ervaringen van andere ondernemers een sterke motivatie zijn om het goede voorbeeld te volgen. Dat bleek vooral als het gaat om ervaringen met innovatieve technieken door *'early movers'*.

De KMO's zijn de minst actieve groep van afnemers op de Vlaamse elektriciteits- en aardgasmarkt. Nog meer dan bij gezinnen is het belangrijk om hen met duidelijke en volledige informatie aan te zetten tot het ondernemen van actie.

Lokale besturen

Lokale besturen en de Vlaamse overheid sloten een samenwerkingsovereenkomst 2008-2013 op het vlak van milieubeleid (waaronder energie). Die lokale besturen krijgen ondersteuning voor het voeren van een energieboekhouding (verplicht basisniveau) en bijkomende maatregelen (aandacht voor energie-efficiëntie binnen de eigen werking, opmaken van energieprestatiecertificaten, uitwerken van een plan hernieuwbare energie, aankopen van groene stroom en sensibiliseren rond rationeel energiegebruik). De gemeenten kunnen ook projecten indienen rond duurzame energie. In 2009 tekenden 273 gemeenten in op het thema energie, waarvan 88 op basisniveau en 185 op het onderscheidingsniveau.

De lokale besturen hebben een voorbeeldfunctie op het vlak van energiebesparing en de toepassing van hernieuwbare energietechnieken. Zij zijn bovendien een belangrijke intermediair in het uitdragen en ondersteunen van het Vlaams beleid op het gebied van REG en hernieuwbare energie, waarbij zij eigen accenten kunnen leggen.

Andere beleidsvelden

De slaagkans van het energiebeleid groeit naarmate de andere Vlaamse beleidsdomeinen (bv. woonbeleid, ruimtelijke ordening, mobiliteit, leefmilieu, ...) actief worden betrokken bij de voorbereiding en implementatie van de maatregelen. Afstemming met en participatie van andere beleidsvelden is dan ook een belangrijk aandachtspunt tijdens deze legislatuur.

Hierbij genieten projecten die een win-win situatie betekenen voor alle betrokken beleidsvelden de voorkeur.

III. STRATEGISCHE EN OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

1. Missie

Het Vlaamse energiebeleid vertrekt van de kansen die een duurzaam energiebeleid biedt voor gezinnen en bedrijven. De Vlaamse Regering voert een duurzaam energiebeleid waarbij de economische, sociale en ecologische belangen van energie optimaal samen sporen, zodat de eindigheid van de fossiele brandstoffen en de draagkracht van het milieu geen beperkende factoren zijn, maar opportuniteiten worden. Het energiebeleid wordt zo een belangrijke hefboom om de economie te vergroenen.

Het energiebeleid zal zich toespitsen op volgende kernopdrachten:

- verhogen van de energie-efficiëntie van gebouwen, voertuigen, apparaten, processen, producten en diensten;
- een verdergaande ontkoppeling tussen economische groei en energieverbruik;
- het sluiten van materiaal- en energiekringlopen en het vergroten van het aandeel decentrale energieproductie;
- het verzekeren van een betrouwbare elektriciteits- en gasvoorziening en performante dienstverlening aan elektriciteits- en aardgasafnemers tegen concurrentiële energieprijzen en maatschappelijk aanvaardbare nettarieven en heffingen;
- het bewaken van de beschikbaarheid en de betaalbaarheid van energie voor de sociaal zwakke doelgroep.

2. Visie

Energie is een basisbehoefte en een basisrecht. Iedereen moet over voldoende energie kunnen beschikken om goed te leven en volwaardig deel uit te maken van de samenleving.

Het beleid is gericht op een grotere energie-efficiëntie en meer milieuvriendelijke energieopwekking, afgestemd op de Europese kwantitatieve doelstellingen op middellange termijn (2020).

Energie-efficiëntie is een zaak van iedereen. Energie besparen en energiezuinig leven is winst voor de gezinnen en bedrijven. Dat vergt durf en vertrouwen om de gekende paden te verlaten en anders te handelen. Dat vertrouwen moet de overheid bieden. Dat kan enkel door de voordelen ervan in de kijker te zetten en woorden om te zetten in daden. Door te investeren in innovatie, door meer groene banen mogelijk te maken, door te investeren in energiebesparende maatregelen die het wooncomfort van gezinnen naar een hoger niveau tillen.

Vlaanderen neemt een billijk aandeel voor haar rekening in de Belgische doelstelling van 13% hernieuwbare energie tegen 2020. Uitgangspunt hierbij is om een zo groot mogelijk deel, en bij voorkeur het geheel, van deze doelstelling binnenlands te realiseren. Energie wordt in toenemende mate decentraal opgewekt.

De Vlaamse overheid wil een goed werkende elektriciteits- en gasmarkt, met verschillende leveranciers die elkaar beconcurreren op het vlak van prijs en dienstverlening en waar via sociale correcties de toegang tot energie voor iedereen wordt bewaakt en energiebesparing voor iedereen toegankelijk wordt.

Het elektriciteits- en aardgasnet is betrouwbaar. Dat moet zo blijven. Sleutelwoorden zijn performantie, state-of-the-art, toegankelijkheid en betrouwbaarheid. Steeds meer gezinnen en be-

drijven willen niet enkel consument zijn maar ook een stuk producent. Daartoe zal het netwerk steeds meer evolueren naar een 'slim net' dat decentrale afname en injectie mogelijk maakt en beide optimaal op elkaar afstemt. De kostprijs van de aanleg en de exploitatie van het net moet maatschappelijk aanvaardbaar zijn en billijk worden verdeeld. Openbare dienstverplichtingen garanderen een sociale bescherming en stimuleren een rationeel gebruik van energie.

De traditie van een participatief energiebeleid, met sterke betrokkenheid van de andere beleidsvelden, de sectoren en het middenveld, zal worden verder gezet.

Een daling van het energiegebruik, een afname van de uitstoot van broeikasgassen, een toename van de energieproductie op basis van hernieuwbare energie en warmtekrachtkoppeling, een goed werkende elektriciteits- en gasmarkt en een performant en modern elektriciteits- en gasnet zijn de uitdagingen voor de komende jaren. Dat belangt iedereen aan. Verantwoordelijkheidsgevoel en versterkte actiebereidheid zijn de voorwaarden. De hefboom is een **SLIM** energiebeleid: **S**ociaal, **L**angetermijngericht, **I**nnovatief en **M**aatschappelijk gedragen.

3. Strategische doelstellingen

3.1. Bevorderen van een efficiënt energieverbruik in overeenstemming met de Europese kwantitatieve doelstellingen

Het regeerakkoord stelt :

We nemen de nodige maatregelen om zowel de Europese als de decretale doelstellingen voor energie-efficiëntie te realiseren. We zetten het beleid voor energiebesparing voort. We nemen de noodzakelijke maatregelen om de in 2005 ingezette daling van zowel het energieverbruik als energie-intensiteit aan te houden.

We ondersteunen gezinnen, bedrijven, verenigingen en lokale besturen om grotere inspanningen te leveren voor energiebesparing.

Volgende doelstellingen van het Pact 2020 worden meegenomen onder deze strategische doelstelling :

Er worden efficiëntiewinsten geboekt om de elektriciteitsvraag te beperken. Daardoor en in overeenstemming met de Europees aangepaste verbintenissen, is tegen 2020 de energie-efficiëntie gestegen, en dienovereenkomstig het (relatieve) energiegebruik gedaald. Zodoende is de CO₂-emissie tegen 2020 gedaald overeenkomstig de Europese aangepaste verbintenissen.

Een verdere ontkoppeling van economische groei en het geheel van emissies en afvalproductie is in 2020 gerealiseerd door een gestaag stijgende materiaal- en energie-efficiëntie in de verschillende maatschappelijke sectoren.

Beleids effecten en indicatoren:

- Daling van de energie-intensiteit (bruto binnenlands verbruik tegenover bruto binnenlands product) (indicator Pact 2020);
- Realisatie van de tussentijdse energiebesparingsstreefwaarde voor 2010 in het eerste actieplan 'energie-efficiëntie' en voor 2013 in het tweede plan in uitvoering van de Europese richtlijn betreffende energie-efficiëntie bij het eindgebruik en energiediensten (besparing finaal energiegebruik 2008-2013 ten opzichte van gemiddeld finaal energiegebruik 2001-2005);

- De plaatsing van dak- of zoldervloerisolatie, de vervanging van enkel glas en inefficiënte verwarmingsinstallaties en innovaties in de sector zorgen er tegen 2020 onder andere voor dat het energiegebruik van het gebouwenpark aanzienlijk daalt (indicator Pact 2020);
- Tegen 2020 beantwoorden nieuwbouwwoningen aan de optimale energieprestatienorm (indicator Pact 2020).

3.2. Verhogen van de milieuvriendelijke energieopwekking uit hernieuwbare energiebronnen en warmtekrachtkoppeling in overeenstemming met de Europese kwantitatieve doelstellingen

Het regeerakkoord stelt :

We nemen de nodige maatregelen om zowel de Europese als de decretale doelstellingen voor warmtekrachtkoppeling en hernieuwbare energie te realiseren.

We ijveren voor een billijk deel van Vlaanderen in de Belgische doelstelling van 13% hernieuwbare energie tegen 2020 en we streven naar een zo groot mogelijk deel, en bij voorkeur het geheel, van de doelstelling binnenlands te bewerkstelligen.

Volgende doelstellingen van het Pact 2020 worden meegenomen onder deze strategische doelstelling :

- *Vlaanderen heeft in 2020 substantiële vorderingen gemaakt met het oog op een stabiele toegang tot energie. Dat komt de bevoorradingszekerheid en de competitiviteit van de prijzen ten goede.*
- *De productiecapaciteit voor elektriciteit wordt uitgebreid tegen 2020, o.a. door het betrekken van voldoende spelers, waarbij het aandeel elektriciteit geproduceerd uit hernieuwbare energiebronnen en kwalitatieve WKK aanzienlijk stijgt, zoals in Vlaanderen vereist zal zijn in uitvoering van de Europese richtlijn hernieuwbare energie.*

Beleidseffecten en indicatoren :

- Toename van het aandeel groene stroom conform de groenestroomquota vastgelegd in het decreet van 30 april 2009 tot wijziging van het Elektriciteitsdecreet (9% in 2014 – 13% in 2020);
- Toename van het aandeel hernieuwbare energie in het totaal energiegebruik (indicator Pact 2020) conform de doelstellingen in uitvoering van de nieuwe Europese richtlijn hernieuwbare energie (tussentijdse doelstelling 2014);
- Toename van het aandeel elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen en kwalitatieve warmtekrachtkoppeling in de totale Vlaamse elektriciteitsvraag (indicator Pact 2020);
- Toename van het aandeel lokale energieproductie in de totale Vlaamse energievraag (indicator Pact 2020);
- Toename van het aandeel van groene warmte, conform het op te stellen actieplan groene warmte;
- Toename aandeel hernieuwbare energie in de transportsector (indicator Pact 2020).

3.3. Bestrijden van de energiearmoede

Het regeerakkoord stelt:

Een warme samenleving vereist een intensieve bestrijding van de armoede. Het armoedebeleid moet een inclusief beleid zijn en vergt een integrale, gecoördineerde aanpak. Daarom voorzien we

een nieuw actieplan armoedebestrijding. Ondertussen voorzien we in het regeerakkoord in alle beleidsdomeinen hefboomen om armoedesituaties te voorkomen en/of terug te dringen. Dit is bijvoorbeeld het geval in de hoofdstukken die betrekking hebben op werkgelegenheidsbeleid, onderwijs, huisvesting, welzijns- en gezondheidszorg, energie, cultuur en sport, toerisme.

Energie is een randvoorwaarde om menswaardig te leven. Armoede mag geen aanleiding geven tot mensenwaardige levensomstandigheden door een gebrek aan warm water, verwarming of elektriciteit.

We verbieden, om bij ontstentenis van een sociaal onderzoek, gezinnen af te sluiten van elektriciteit of aardgas. We laten een onderzoek verrichten om de effectiviteit en de efficiëntie van de bestaande sociale openbaardienstverplichtingen te verbeteren.

Er wordt bijgedragen tot de verwezenlijking van volgende strategische lijnen uit het Pact 2020:

- *In 2020 ligt het aandeel inwoners dat leeft in armoede en geconfronteerd wordt met sociale uitsluiting laag in vergelijking met de best presterende EU27-landen.*
- *In 2020 is er een duidelijk resultaat merkbaar van een intensieve bestrijding van armoede en sociale uitsluiting op meerdere gebieden.*
- *Die inspanningen resulteren o.m. op het vlak van huisvesting in een substantiële verhoging van de woonkwaliteit in 2020.*

Beleidseffecten en indicatoren:

- Daling van het percentage armen dat omwille van financiële redenen moeilijkheden ondervindt om de verwarming van zijn woning te bekostigen (EU-SILC enquête);
- Afname van het aantal leveringscontracten elektriciteit en aardgas dat wegens wanbetaling worden opgezegd;
- Afname van het aantal afsluitingen van gezinnen, geen afsluitingen zonder een gedegen sociaal onderzoek.

3.4. Bijdragen tot de kwantitatieve en kwalitatieve uitbouw van groene jobs

Het regeerakkoord stelt:

Eco-innovatie, een verhoging van de energie-efficiëntie en een voorloperbeleid op het vlak van eco-efficiëntie van materialen, producten en diensten zorgt niet enkel voor een daling van de milieudruk, maar bereidt ook onze economie voor op de toekomst en creëert groene jobs.

Zoals wordt gesteld in het Pact 2020, staat de optimale realisatie van het potentieel aan economische activiteiten en de werkgelegenheid dat voortvloeit uit een eco-efficiëntiebeleid, en in het bijzonder in de hernieuwbare energiesector voorop.

De uitvoering van een ambitieus duurzaam energiebeleid kan enkel als de arbeidsmarkt gelijke tred kan houden. De uitvoering van het Energierenovatieprogramma 2020 kan heel wat banen opleveren in de bouwsector, in het bijzonder voor kortgeschoolden en jongeren. AGORIA verwacht dat de tewerkstelling in de hernieuwbare energiesector in België kan stijgen van 4.600 werknemers vandaag tot 39.200 werknemers in 2020. Daarnaast klinkt de vraag voor energiedeskundigen en -adviseurs steeds luider.

Er zijn niet alleen extra groene jobs nodig om het werk uit te voeren. Het geleverd werk, de diensten en producten moeten ook van hoogstaande kwaliteit zijn. Dat is logisch. Slecht uitgevoerde renovaties zijn losse flodders. Er wordt niet bespaard op energie en bovendien is de kans groot

dat de burger of ondernemer sneller afhaakt als de vakman weinig of geen professionalisme aan de dag legt.

Beleids effecten en indicatoren:

- Toename van de omzet, de werkgelegenheid en het aantal starters in de hernieuwbare energiesector (indicator Pact 2020);
- Toename van de omzet, de werkgelegenheid en het aantal starters bij de energiedienstbedrijven;
- Toename van het aantal bedrijven in de groene economie dat een kwaliteitsgarantie kan voorleggen.

3.5. Verbeteren van de werking van de Vlaamse elektriciteits- en gasmarkt met als doel klanten een goede dienstverlening aan te bieden tegen een concurrentiële prijs

Het regeerakkoord stelt:

Op grond van de studie en consultatie op het gebied van het marktmodel worden initiatieven genomen die de marktwerking versterken en verbeteren.

De Vlaamse overheid wil een goed werkende elektriciteits- en gasmarkt met een goede dienstverlening en concurrentiële prijzen. Concurrentiële prijzen zijn enkel mogelijk mits een onafhankelijk netbeheer, een niet-discriminatoire toegang tot het net en een gelijk speelveld tussen leveranciers.

Een goede dienstverlening van de leveranciers aan hun klanten vereist een goed marktmodel: duidelijke en efficiënte regels en afspraken met betrekking tot de rollen en verantwoordelijkheden in de markt en de organisatie van de markt in de praktijk. Afnemers moeten tijdig correcte facturen krijgen, de informatieverlening en klachtenbehandeling dient van een hoog niveau te zijn, de wisselprocessen (leverancierswissels, verhuizingen, ...) moeten vlot en correct verlopen en de klanten moeten op de hoogte zijn van de werking en de opportuniteiten van de energiemarkt. Een goed werkende markt is ook een transparante markt. Dat laat meteen toe om de werking nauw op te volgen en bij te sturen waar nodig (en waar bevoegd).

De Vlaamse energiemarkt is onderhevig aan gebeurtenissen op internationaal niveau en het federale beleid ter zake. Dat maakt het moeilijk om beleids effecten te definiëren. In ieder geval zullen de nodige en nuttige indicatoren worden opgesteld om de werking van de energiemarkt te monitoren.

Beleids effect en indicator:

- Toename van de kennis van de Vlaamse burgers en bedrijven over de werking en opportuniteiten van de Vlaamse energiemarkt en een betere werking van deze energiemarkt.
- Toename van het aantal afnemers dat een bewuste keuze maakt voor een leverancier.
- Aantal afnemers dat kiest voor een groen stroomcontract.

3.6. Verzekeren van een betrouwbare elektriciteits- en gasvoorziening en aansluiting op het distributienet tegen maatschappelijk aanvaardbare nettarieven

Het regeerakkoord stelt:

We creëren de voorwaarden zodat in Vlaanderen een slim elektriciteitsnetwerk tot stand komt, dat aangepast is aan een meer decentrale productie. Daarvoor stimuleren we de energiedistributie-intercommunales.

We maken op een economisch draagbare, gefaseerde en gecontroleerde manier werk van de modernisering van energiemeters en de optimalisatie van energienetten (smart meters en smart grids). Een grootschalig proefproject is operationeel in deze regeerperiode. Deze meters moeten niet alleen een slim net mogelijk maken, met inbegrip van de aansluiting van decentrale elektriciteitsproductie-installaties, maar ook leiden tot meer comfort en minder verbruik voor de energiegebruikers. Ze moeten ook bijdragen tot een betere werking van de energiemarkt.

Uit internationale vergelijkingen blijkt dat de betrouwbaarheid van de elektriciteits- en gasvoorziening in het Vlaams Gewest zeer hoog is. Het aantal en de duur van de stroom- en gasonderbrekingen is zeer beperkt. Dit moet zo blijven.

Zowat elke afnemer kan aangesloten worden op het elektriciteitsnet. Wat de aansluiting op het gasnet betreft, is het duidelijk de aansluitbaarheidsgraad (mogelijkheid om aan te sluiten) moet stijgen, maar op voorwaarde dat de aansluitingsgraad (effectieve aansluiting op het net) evenredig volgt. Hierbij zal aandacht gaan naar het tegelijk optimaliseren van de mogelijkheden om aan te sluiten op collectieve verwarmingssystemen of het gebruik maken van aardwarmte.

Beleidseffecten en indicatoren:

- Stabilisatie of daling van het aantal en de duur van de stroom- en gasonderbrekingen op het distributienet
- Stijging van de aansluitingsgraad en aansluitbaarheidsgraad van het aardgasnet
- Uitbouw van een slim elektriciteitsnetwerk waarop decentrale productie-eenheden en nieuwe toepassingen kunnen worden gekoppeld (indicator Pact 2020)
- Resultaten van de pilootprojecten met slimme meters

4. Operationele doelstellingen

4.1. Opmaak tweede actieplan energie-efficiëntie 2011-2016

Het regeerakkoord stelt:

We voeren het actieplan energie-efficiëntie van 2007 uit. En in 2011 maken we werk van het tweede Europees opgelegde actieplan.

De Europese richtlijn van 5 april 2006 betreffende energie-efficiëntie bij het eindgebruik en energiediensten verplicht de lidstaten onder andere om in de periode 2008-2016 een indicatieve doelstelling van 9% energiebesparing te halen. Het toepassingsgebied van de richtlijn is zeer ruim.

De lidstaten zijn verplicht om uitgebreid te rapporteren aan de Europese Commissie, via 3 actieplannen 'energie-efficiëntie' (2007, 2011, 2014). België moet ten laatste op 30 juni 2011 haar tweede actieplan 'energie-efficiëntie' indienen.

Het tweede actieplan 'energie-efficiëntie' moet volgende onderdelen bevatten:

- de vastgestelde energiebesparingsstreefwaarde en een tussentijdse doelstelling;
- een omschrijving van de geplande maatregelen om deze streefwaarden te bereiken;
- een evaluatie en beoordeling van het vorige actieplan (2007);
- de definitieve resultaten van de al gerealiseerde energiebesparingen;
- plannen voor extra maatregelen voor het geval dat de streefwaarde feitelijk of vermoedelijk niet wordt gehaald;
- een omschrijving van de maatregelen die genomen worden om de voorbeeldrol van de overheid te vervullen;
- een omschrijving van de maatregelen op het gebied van informatie- en adviesverstrekking aan de eindverbruiker.

Haalt België de beoogde energiebesparingsstreefwaarde van het eerste plan niet, dan moet het tweede plan extra maatregelen bevatten. Dit kan gaan over maatregelen in het beleidsveld energie, al kunnen dit net zo goed maatregelen uit andere beleidsvelden (mobiliteit, landbouw, ...) zijn. Zij zullen dan ook actief worden aangespoord om maatregelen voor te stellen.

4.2. Uitvoeren van de richtlijn betreffende de energieprestatie van gebouwen

De Europese richtlijn betreffende de energieprestatie van gebouwen werd in Vlaanderen omgezet in hoofdzakelijk de EPB-regelgeving (EnergiePrestatieBinnenklimaatseisen voor nieuwe en vernieuwde gebouwen), de EPC-regelgeving (EnergiePrestatieCertificaten bij verkoop en verhuur en deze voor publieke gebouwen) en een regelgeving op vlak van de keuring en het onderhoud van stooktoestellen.

Sinds 1 januari 2006 gelden de EPB-eisen voor elk bouw- en verbouwingsproject, waarvoor een stedenbouwkundige vergunning wordt aangevraagd.

Sinds 1 november 2008 is er een energieprestatiecertificaat vereist voor residentiële gebouwen die worden verkocht. Sinds 1 januari 2009 geldt dat ook voor residentiële gebouwen die worden verhuurd.

Sinds 1 januari 2009 moeten grote publieke gebouwen beschikken over een energieprestatiecertificaat. Voor de niet-residentiële gebouwen die worden verkocht of verhuurd is het energieprestatiecertificaat nog niet ingevoerd.

4.2.1. Invoeren energieprestatiecertificaat voor niet-residentiële gebouwen

Op 5 december 2008 keurde de Vlaamse Regering het besluit met betrekking tot de energieprestatiecertificatie bij verkoop en verhuur van niet-residentiële gebouwen definitief goed. Voor de berekening van de energieprestaties van bestaande niet-residentiële gebouwen werd in overleg met de andere gewesten gekozen om een Nederlandse rekenmethodiek en software aan te passen aan de Belgische context. Daarnaast komt er nog een regeling voor de vorm en inhoud van het certificaat. De erkenning van opleidingsinstellingen voor de nodige energiedeskundigen (type D) en een uitbreiding van de energieprestatiedatabank worden geregeld.

4.2.2. Stapswijs verstrengen van de energieprestatienormen voor woningen en kantoren

Het regeerakkoord stelt:

We verstrengen de energieprestatienormen voor gebouwen stapsgewijs. Daarbij houden we onder meer rekening met de investeringskosten en de te realiseren energiebesparing. Als het lopend on-

derzoek de haalbaarheid van het E60-peil aantoont, maken we het E60-peil tegen 2012 verplicht voor alle nieuwbouwwoningen.

Het Pact 2020 stelt:

Tegen 2020 beantwoorden nieuwbouwwoningen aan de optimale energieprestatienorm.

Sinds de invoering van de energieprestatieregelgeving is de isolatiegraad van de Vlaamse nieuwbouwwoningen al aanzienlijk verbeterd (zie tabel 2).

	2004	2007	2009	evolutie 2004-2009 (%)	evolutie 2007-2009 (%)
Gevelisolatie (gem. dikte in mm)					
Minerale wol	53,5	57,7	66,8	24,9	15,8
Andere isolatie	40,4	47,8	56,3	39,3	17,8
Dakisolatie (gem. dikte in mm)					
Hellend dak	113,9	132,7	149,9	31,6	13,0
Plat dak	76,1	81,1	93,2	22,4	14,9
Hoogrendements- beglazing* (aandeel in %)	42,8	57,3	90,4		

* HR++ ($U < 1,2 \text{ W/m}^2\text{K}$)

Tabel 2 : Evolutie van de isolatiegraad van nieuwbouwwoningen in Vlaanderen (Bron: Extra Muros, Buildsight; aantal bezochte woningen: 602 in 2004, 612 in 2007, 904 in 2009)

Het aantal nieuwe en vernieuwde gebouwen is beperkt in vergelijking tot de bestaande gebouwen, maar zij bepalen in belangrijke mate de energieprestatie van het gebouwenpark op lange termijn. Gebouwen in ons land hebben immers een lange levensduur (30 jaar tot eerste grondige renovatie, totale levensduur kan oplopen tot 100 jaar).

In het voorstel van herziening van de richtlijn betreffende de energieprestatie van gebouwen is voorzien om tegen 2017 de eisen voor nieuwe gebouwen aan te scherpen tot op het kostenoptimale niveau. Het voorstel bepaalt ook dat de lidstaten een actieplan moeten opstellen, gericht op een toename van het aantal passiefgebouwen in het nieuwe en in het bestaande gebouwenpark met streefcijfers voor het minimale percentage in 2020.

Sinds 1 januari 2006 is er een E-peileis voor nieuwe woongebouwen en voor nieuwe kantoren en scholen (E100). Op 20 maart 2009 werd de E-peileis voor woningen, waarvoor de stedenbouwkundige vergunning wordt aangevraagd vanaf 1 januari 2010, aangescherpt naar E80.

In deze legislatuur wordt een implementatieplan opgesteld voor een verstrengd eisenpad op lange termijn voor woningen en kantoren.

Midden 2010 werkt het VEA het tweede evaluatierapport op het gebied van de energieprestatie-regelgeving af en staat een evaluatie van het economisch optimum voor energieprestatie op stapel. Vervolgens zal een voorstel voor het verstrengingspad voor de energieprestatienormen voor woningen en niet-residentiële gebouwen aan de Vlaamse Regering worden voorgelegd. Een voorafgaande aankondiging van het eisenpad met verschillende stappen zal de bouwsector voldoende tijd geven om zich voor te bereiden. Eens het verdere verstrengingspad voor de E-peileis is vastgelegd, worden bestaande of geplande maatregelen ter ondersteuning (verlaagde onroerende voorheffing voor lage energiewoningen¹², premies van de netbeheerders voor lage-energiewoningen), erop afgestemd.

Energiezuinig wonen biedt voordelen die steeds meer mensen overtuigen. We onderzoeken hoe lokale besturen de ruimte kunnen krijgen om daarop in te spelen en een vooruitstrevend beleid te voeren. Dat zou bijvoorbeeld kunnen gaan om het voorschrijven van strengere energiepeilen voor innovatieve bouwprojecten via een stedenbouwkundige verordening waarbij lokale overheden bijkomende eisen kunnen opleggen op vlak van energiebesparing en energierecuperatie. Op deze manier kunnen bij nieuwe verkavelingen innovatieve ecowijken worden ontwikkeld.

4.2.3. Invoeren van een E-peileis voor andere specifieke gebouwbestemmingen

Ook andere specifieke bestemmingen, zoals handelsgebouwen, ziekenhuizen, rusthuizen, sportgebouwen, musea, bioscopen, hotels en restaurants krijgen een E-peileis. Daartoe zullen de bestemmingen worden ingedeeld in categorieën met een gelijkaardig energieverbruiksprofiel en een gelijkaardige bezetting. Tussen de drie gewesten werd een akkoord gesloten om samen te werken op het vlak van berekeningsmethode. Uit een Waalse studie¹³ is gebleken dat de bestaande berekeningsmethode voor nieuwe kantoren en scholen kan worden gebruikt als basis voor de berekeningsmethode voor alle types niet-residentiële gebouwen.

De specifieke waarden die afhangen van de bestemming moeten nog verder worden ingevuld. Ook het eisenniveau per categorie is nog te bepalen. Daarna kan in 2011-2012 het regelgevend kader worden uitgewerkt en de implementatie worden voorbereid (softwareontwikkeling, opleidingen, communicatie, ...).

4.2.4. Afstemming, vereenvoudiging en kwaliteitsverbetering van het instrumentarium

Het regeerakkoord stelt:

We stemmen de opleidingsvoorwaarden ter erkenning van de energiedeskundigen onderling af en stroomlijnen de berekeningswijzen van de energieprestaties.

Er moet verder ingezet worden op administratieve vereenvoudiging en matige, kwaliteitsvolle regelgeving. Winsten op het vlak van kwaliteit, snelheid en transparantie van de dienstverlening kunnen bovendien vaker gehaald worden door de gegevensuitwisseling tussen overheden te verbeteren.

---

¹² Op dit moment is er een verlaging van de onroerende voorheffing van 20% voor E60 woningen en 40% voor E40 woningen

¹³ Etude pour l'extension de la méthode de calcul de la Performance Énergétique des Bâtiments. Réalisée pour le compte de la Région Wallonne et de la DGTRE (Réf : MDN/DONT/750731). Février 2009.

De sleutel tot meer doeltreffende administratieve vereenvoudiging ligt in verhoogde inspanningen om te komen tot een geïntegreerde uitbouw van het intra- en interbestuurlijk gegevensverkeer (kruispuntbanken, netwerkdiensten, informatieportalen) als noodzakelijke onderbouw voor diverse strategische beleidsprojecten. Dat raamwerk, gebaseerd op eenmalige gegevensopvraging, authentieke gegevensbronnen en maximale gegevensdeling tussen overheden, kan substantiële efficiëntiewinsten opleveren in termen van kwaliteit, snelheid en transparantie van de overheidsdienstverlening. We streven ernaar dat de lokale en provinciale besturen zich daarbij maximaal kunnen aansluiten ten behoeve van hun eigen dienstverlening.

Stroomlijnen van de berekeningswijzen van de energieprestaties van gebouwen

Vandaag heeft Vlaanderen verschillende berekeningsmethoden voor de energieprestatie van gebouwen:

- in het kader van de EPB-regelgeving : EPW voor nieuwe woongebouwen en EPU voor nieuwe kantoren en scholen
- in het kader van de EPC-regelgeving : EPC ‘residentieel’ voor bestaande woongebouwen.

Voor bestaande niet-residentiële gebouwen en voor nieuwe niet-residentiële gebouwen andere dan kantoren en scholen, is er nog geen berekeningsmethode.

De verschillen in de diverse bepalingmethoden voor bestaande en nieuwe gebouwen bemoeilijken het onderling vergelijken van de berekende energieprestaties van bestaande en nieuwe gebouwen. Een correcte vergelijking is nochtans nodig voor een maximaal effect van het energieprestatiecertificaat te bereiken. Zowel nieuwe als bestaande gebouwen bevinden zich immers in dezelfde verhuur- en verkoopmarkt.

Daarom zal een gecoördineerde en aan de laatste Europese normen aangepaste rekenmethodiek worden ontwikkeld, voor zowel nieuwe als bestaande en zowel voor residentiële als niet-residentiële gebouwen. De Nederlandse geïntegreerde rekenmethode is het te volgen voorbeeld. De uitwerking van de geïntegreerde berekeningsmethode zal gebeuren in nauw overleg met de sector (architecten, aannemers, fabrikanten) en de andere gewesten en vereist de ontwikkeling van een geïntegreerd softwarepakket, een opleidings- en vormingspakket en de nodige communicatie.

Dit project zal op termijn leiden tot een rationeler gebruik van de budgettaire middelen ter ondersteuning van de energieprestatie- en energieprestatiecertificatieregelingen.

Verbeteren van de integratie van maatwerkadvies in de energieprestatiecertificatie van residentiële gebouwen

Bij de opmaak van een energieprestatiecertificaat voor een woning wordt automatisch een standaardadvies afgeleverd. De certificatiesoftware maakt dat mogelijk via de gegevens die de erkende energiedeskundige (type A) invoert. De energiedeskundige kan dit advies niet wijzigen of aanvullen. Deze manier van werken strookt echter niet met het voorstel voor de herziening van de Europese richtlijn betreffende de energieprestatie van gebouwen. Dat voorstel bepaalt dat de maatregelen die in het energieprestatiecertificaat zijn opgenomen technisch haalbaar moeten zijn voor de woning of het appartement in kwestie en dat er informatie moet gegeven worden over de kosteneffectiviteit van de maatregelen en de nodige stappen om de aanbevelingen uit te voeren.

Naast het energieprestatiecertificaat is er de energieadviesprocedure (EAP) voor de uitvoering van een grondige energie-audit bij eengezinswoningen. De gegevens die verzameld worden voor de opmaak van het certificaat kunnen niet automatisch worden overgenomen voor de opmaak van een grondige energie-audit. Bovendien vereist de EAP-software een zeer gedetailleerde gegevensinvoer. Hierdoor loopt de inspectietijd gevoelig op, waardoor ook de kostprijs voor een EAP-audit vrij hoog is. Er wordt dan ook vrij weinig gebruik gemaakt van dit maatwerkadvies voor energierenovatiewerken. Bijkomende hinderpaal ligt in het feit dat een EAP-audit enkel uitgevoerd kan worden door een erkende energiedeskundige type B.

Als antwoord op bovenstaande knelpunten, zal de certificatiesoftware worden uitgebreid met een adviesmodule op maat (incl. kosteneffectiviteitsberekening). Dat zal ervoor zorgen dat toekomstige eigenaars of huurders niet alleen de maatregelen op zich zullen kennen, maar ook zullen weten hoelang het zal duren tot de aanbevolen energiebesparende maatregelen renderen. Dat is niet alleen een prima stimulans voor hen, ook de inspectietijd en de kost van een energie-audit zal gevoelig afnemen.

De integratie van de certificatiesoftware en de adviesmodule in een softwarepakket, betekent meteen dat de erkenning van de energiedeskundigen type A en B toe is aan herziening.

Stroomlijnen van de erkenningsregelingen voor energiedeskundigen en meer kwaliteitsgaranties voorzien

Als gevolg van de stapsgewijze invoering van de verschillende energieprestatiecertificaten-systemen, zijn er momenteel vier groepen erkende energiedeskundigen:

- energiedeskundigen type A voor de opmaak van het energieprestatiecertificaat voor residentiële gebouwen;
- energiedeskundigen type B voor het uitvoeren van een grondige energie-audit (EAP);
- energiedeskundigen type C voor de opmaak van het energieprestatiecertificaat voor publieke gebouwen;
- energiedeskundigen type D voor de opmaak van het energieprestatiecertificaat voor niet-residentiële gebouwen (gepland).

Deze lijst maakt meteen duidelijk dat er te veel categorieën zijn van erkende deskundigen en daaraan gekoppelde opleidingen. Dat bemoeilijkt de onderlinge inhoudelijke afstemming van de opleidingen en de duidelijkheid. Vereenvoudiging dringt zich dan ook op. In eerste instantie wordt gedacht aan twee grote groepen: erkende energiedeskundigen voor bestaande residentiële gebouwen en erkende energiedeskundigen voor bestaande niet-residentiële gebouwen. Voor het stroomlijnen van het aantal types energiedeskundigen en daarmee gepaard gaande opleidingen, is een aanpassing van de regelgeving noodzakelijk.

Steekproefsgewijze controles van de opleidingsinstellingen, klachten van kandidaat-energiedeskundigen over de opleidingsinstelling en klachten over de kwaliteit van het afgeleverde energieprestatiecertificaat, tonen aan dat de kwaliteit van zowel een aantal opleidingen als van energiedeskundigen te wensen overlaat. Dat gaat in tegen het voorstel voor de herziening van de Europese richtlijn betreffende de energieprestatie van gebouwen dat spreekt over gekwalificeerde en erkende deskundigen, die erkend worden naargelang hun competenties en hun onafhankelijkheid.

Het is dan ook zaak om tegelijkertijd met de stroomlijning van het aantal types energiedeskundigen meer kwaliteitsgaranties in te bouwen. Op het niveau van de opleidingsinstellingen komen er train-de-trainer opleidingen, examens van lesgevers, controles door het VEA van opleidingen en een evaluatie van de opleiding door feedback van kandidaat-energiedeskundigen. Energiedeskundigen zullen zich kunnen bijbekwamen door een, samen met de sector uitgewerkt, al dan niet verplicht aanbod aan permanente vorming in de vorm van studiedagen, online cursussen, en heropleidingen naar aanleiding van revisies van de software en het inspectieprotocol. Daarnaast zal de kwaliteit van de opleidingsinstellingen en de energiedeskundigen worden geëvalueerd aan de hand van de kwaliteitscontroles van de energieprestatiecertificaten. Op basis van de vastgestelde veelgemaakte fouten zullen de opleidingen worden bijgestuurd.

Uitbouwen van de Energieprestatiedatabank tot authentieke gegevensbron

Op 15 mei 2009 werd het besluit dat uitvoering geeft aan het decreet betreffende het elektronische bestuurlijke gegevensverkeer van 18 juli 2008 definitief goedgekeurd. Elektronisch bestuurlijk verkeer zorgt voor een grotere efficiëntie en effectiviteit in de dienstverlening door de overheid. Hierin passen de principes van eenmalige gegevensopvraging, authentieke gegevensbronnen en maximale gegevensdeling tussen administraties. De erkenning van de Energieprestatiedatabank als authentieke gegevensbron past hierin.

Voor gebouwen die moeten voldoen aan de EPB-eisen worden de vergunning, de startverklaring en de EPB-aangifte naar de Energieprestatiedatabank verstuurd. In 2008 werd de Energieprestatiedatabank uitgebreid met een luik rond het energieprestatiecertificaat. Naast de registratie van de energiedeskundigen, wordt de databank ook gebruikt voor het opstellen van het energieprestatiecertificaat van een publiek gebouw en worden alle energieprestatiecertificaten voor bestaande residentiële gebouwen via de databank beschikbaar gesteld.

Een Energieprestatiedatabank die opgebouwd is als authentieke bron en die zelf authentieke bronnen aanspreekt, heeft een meerwaarde voor zowel de overheid als voor de gebruikers en de burgers. Door informatie op te halen uit authentieke bronnen beschikt het VEA steeds over geactualiseerde gegevens en de administratieve lasten bij burgers en overheden worden verminderd. Om een aantal zaken (bv. diplomavereisten verslaggevers, domicilie van een aangifteplichtige, ingebruikname gebouw, ...) te controleren, zal niet langer een beroep moeten worden gedaan op de gebruikers van de databank en andere overheidsdiensten en kan het aantal vaststellingen ter plaatse worden verminderd.

Een Energieprestatiedatabank die erkend is als authentieke bron zal nuttig zijn voor elke overheidsdienst die initiatieven wil koppelen aan de energetische karakterisatie van de nieuwe of bestaande gebouwen (bv. het automatisch toekennen van de verlaging van de onroerende voorheffing voor lage en zeer lage energiegebouwen op basis van de EPB-aangifte door de Vlaamse Belastingdienst, nagaan van het voldoen aan de subsidievoorwaarden voor nieuwe schoolgebouwen (E70) door het beleidsveld onderwijs, ...).

4.2.5. De handhaving van de energieprestatie- en de energieprestatiecertificatenregelgevingen in overeenstemming brengen met de eisen van de Europese richtlijn

Uit de controles die het VEA uitvoert, blijkt dat de EPB- en EPC-regelgeving nog onvoldoende wordt nageleefd. Bij 1 op 5 werven wordt geen startverklaring ingediend. Geschat wordt dat momenteel de helft van de EPB-aangiften niet worden ingediend. Bovendien blijkt dat bouwheren bewust de EPB-aangifte niet indienen als het gebouw niet voldoet aan de EPB-eisen. Op die manier proberen ze de administratieve geldboete voor het niet voldoen aan de EPB-eisen te ontlopen. Aan ongeveer 6% van de ingediende EPB-aangiften moet een boete van meer dan 250 euro worden opgelegd. Uit steekproefsgewijze controles en klachten in het kader van de hoorzittingen voor het niet naleven van de eisen, blijkt dat de verslaggevers fouten maken bij het opstellen van de aangiften. Bij verschillende dossiers stelde het VEA ook vast dat de rapportering van de verslaggever niet waarheidsgetrouw was.

De eerste steekproeven tonen aan dat bij het te koop of te huur stellen van een woning in ongeveer de helft van de gevallen het EPC nog niet werd opgemaakt. Bovendien blijkt uit klachten en steekproefsgewijze controles dat heel wat certificaten van onvoldoende kwaliteit zijn.

De inspanningen op het vlak van handhaving en kwaliteitscontrole moeten aanzienlijk worden verhoogd om in de praktijk tot de gewenste resultaten te komen, de geloofwaardigheid van de systemen niet in het gedrang te brengen en concurrentievervalsing tussen verschillende bouwfirma's (waarvan de ene verslaggever wel en de andere niet correct rapporteert) uit te sluiten. De efficiëntie van de handhavingprocessen zal worden verhoogd, onder meer door de automatisering verder door te voeren. We zullen volop verder gaan met de opleiding- en informatie-inspanningen voor architecten en bouwbedrijven en het grote publiek.

In het voorstel voor herziening van de Europese richtlijn betreffende de energieprestatie van gebouwen wordt het belang van de handhaving onderstreept. De lidstaten moeten regels vaststellen en toepassen die gelden voor inbreuken op de regelgeving. Daarnaast wordt nadruk gelegd op kwaliteitscontrole. In het revisievoorstel wordt een jaarlijkse steekproefsgewijze kwaliteitscontrole van 0,5% van de energieprestatiecertificaten voorzien. Dit percentage komt, voor wat de energieprestatiecertificaten voor nieuwbouw betreft, naar schatting neer op jaarlijks circa 150 diepgaande controles van EPB-aangiften. Een jaarlijkse steekproefsgewijze kwaliteitscontrole van 0,5% van het aantal opgemaakte energieprestatiecertificaten voor bestaande gebouwen komt naar schatting neer op jaarlijks circa 500 kwaliteitscontroles voor residentiële gebouwen en 50 voor publieke gebouwen. In de toekomst zullen daar naar schatting jaarlijks ook 75 niet-residentiële gebouwen bijkomen. Verslaggevers en energiedeskundigen waarbij eerder een kwaliteitsprobleem werd vastgesteld, zullen een tijd moeten worden opgevolgd. De tijdsbesteding voor de kwaliteitscontroles is aanzienlijk. Met het VEA zal worden nagegaan op welke wijze deze Europese verplichting op de meest kostenefficiënte manier kan worden nageleefd.

4.3. Evalueren en stroomlijnen van de financiële ondersteuningsmaatregelen voor energiebesparende investeringen in de woning

Het regeerakkoord stelt:

Met het oog op een efficiëntere inzet van de middelen en eenvoudiger procedures voor de diverse actoren, zetten we stappen ter vereenvoudiging en stroomlijning van de geldende steunmaatregelen voor energiebesparingsinvesteringen. We doen dit in overleg met zowel de federale overheid als de lokale besturen en streven naar één loket voor de steunmaatregelen.

We zorgen voor opschuivende REG-doelstellingen voor de distributienetbeheerders, zodat energiedistributienetbeheerders die op het vlak van rationeel energieverbruik betere resultaten boeken dan de hun opgelegde doelstelling, die vergoed kunnen krijgen in hun kosten.

De voorbije jaren wordt vanuit verschillende hoeken ingezet op een daling van het energieverbruik van voornamelijk het bestaande gebouwenpark. Dat gaat van communicatie en sensibilise-

ring tot financiële en fiscale stimuli voor energiebesparende investeringen. Elk beleidsniveau en elk beleidsveld legt hierbij eigen accenten en gebruikt andere instrumenten. Particulieren kunnen een beroep doen op zowel fiscale stimuli als tal van premies: via de netbeheerders van elektriciteit (en aardgas), premies van het beleidsveld wonen (renovatiepremie, verbeterings- en aanpassingspremie, investeringsprogramma's bij sociale huisvestingsmaatschappijen, dakisolatiepremie voor beschermde afnemers die met geregistreerd aannemer werken) en premies van het beleidsveld energie toegekend via het VEA (premie niet-belastingbetaler, premie voor sociale verhuurkantoren, dakisolatiepremie). Tot slot zijn er ook nog provincies en gemeenten die aanvullende premies geven.

Deze opsomming maakt al duidelijk dat het voor de burger niet eenvoudig is om te weten op welke premie of stimulans hij recht heeft en voor wat hij die premie kan aanvragen. Bovendien veranderen deze premies ook doorheen de jaren. Een goede communicatie is hier dan ook noodzakelijk.

Een gestroomlijnd premiebeleid dringt zich op. Op Vlaams niveau zal afstemming gebeuren tussen de beleidsvelden energie en wonen, zodat het duidelijk wordt welke investeringen worden ondersteund en aan welke technische voorwaarden moet worden voldaan. Overlappingsen tussen verschillende ondersteuningsmaatregelen zullen worden weggewerkt. Met het oog op een efficiëntere inzet van de middelen en eenvoudigere procedures voor de diverse actoren, zetten we stappen ter vereenvoudiging en stroomlijning van de geldende steunmaatregelen voor energiebesparingsinvesteringen. We doen dit in overleg met zowel de federale overheid als de lokale besturen en streven naar één loket voor de steunmaatregelen. Op die manier worden de meeneffecten beperkt en de efficiëntie verhoogd. Als een investeringsmaatregel meerdere doelstellingen dient, zou er toch maar via één kanaal een premie moeten worden aangevraagd, eventueel met een verrekening van budgetten (één-loket principe).

Toekomstige premiereregelingen moeten bovendien meer op maat van elke doelgroep (huurders, armen, appartementsbewoners, ouderen...) worden uitgewerkt.

In het onderzoek naar het stroomlijnen en de effectiviteitverhoging van de premiereregelingen hoort ook de evaluatie van de REG-openbaredienstverplichtingen van de netbeheerders. In het besluit van de Vlaamse Regering van 2 maart 2007 is bepaald dat de minister bevoegd voor het energiebeleid voor het eerst in 2010 en vervolgens om de 5 jaar aan de Vlaamse Regering een evaluatierapport voorlegt waarin de effecten van de resultaats- en actieverplichtingen, de kosten en de kosteneffectiviteit van de acties worden geëvalueerd en waarin eventueel wordt voorgesteld om de resultaatsverplichtingen en de actieverplichtingen te wijzigen. Een beoordeling zal worden gemaakt van de meerwaarde en de voor- en nadelen van de openbaredienstverplichtingen als beleidsinstrument.

4.4. Uitvoeren en uitbreiden van het Energierenovatieprogramma 2020

Het regeerakkoord stelt:

We trekken het Vlaams Energierenovatieprogramma 2020 door en breiden het uit met maatregelen op maat. We zorgen ervoor dat tegen 2020 alle daken geïsoleerd zijn.

We zorgen voor energie-efficiëntie voor iedereen door investeringen in daken, ketels en beglazing te ondersteunen.

Volgende doelstelling van het Pact 2020 wordt hier meegenomen:

De plaatsing van dak- en zoldervloerisolatie, de vervanging van enkel glas en inefficiënte verwarmingsinstallaties en innovaties in de sector zorgen er tegen 2020 onder andere voor dat het energiegebruik van het gebouwenpark aanzienlijk daalt.

De algemeen strategische doelstelling van het Energierenovatieprogramma 2020 bepaalt dat elke Vlaming een energiezuinige woning heeft tegen 2020.

De korte termijnacties (2007-2009) uit dit programma werden in grote mate geïmplementeerd.

Acties op de middellange termijn (2010-2012) worden voorbereid. Het gaat hier in eerste instantie over volgende maatregelen:

a) Stimuleren van de na-isolatie van gevelmuren

Vooraleer financiële middelen, communicatie- en informatiecampagnes en eventuele reglementaire instrumenten in te zetten, moeten de precieze randvoorwaarden worden vastgelegd voor een goede uitvoering van de na-isolatie van gevelmuren. We moeten er ons wel bewust van zijn dat na-isolatie niet in alle gevallen wettelijk of technisch mogelijk is.

b) Het stimuleren van energiebesparende maatregelen, specifiek gericht op appartementsgebouwen in mede-eigendom

Uit studiewerk en uitgebreid overleg met de rechtstreekse betrokkenen, blijkt dat de volgende denkpistes nader onderzoek verdienen :

- het uitwerken van een algemene subsidieregeling voor het gebouw/de vereniging van mede-eigenaren i.p.v. subsidies geven aan individuele bewoners, gekoppeld aan de (al dan niet wettelijk verplichte) aanwezigheid van een reservefonds;
- het voorzien van een korte opleiding van de syndicus waardoor deze meer afweet van energiebesparing en op de hoogte is van de instantie/persoon tot wie hij zich kan wenden voor bijstand.

c) Het stimuleren van de afbraak en vervangende nieuwbouw van woningen die niet meer in aanmerking komen voor een zinnige energierenovatie

Sommige woningen zijn in een zodanig slechte staat, of zelfs onbewoonbaar, dat een energierenovatie economisch niet zinvol is. Voor dergelijke woningen kan het beter zijn om over te gaan tot afbraak, en ze vervolgens te vervangen door nieuwbouw.

Uit studiewerk en overleg blijkt dat de volgende denkpistes nader onderzoek verdienen:

- Rechtstreekse financiële ondersteuning van afbraak: dit moet met voorzichtigheid worden benaderd. Premies zijn enerzijds vaak onvoldoende in verhouding tot de kostprijs en missen anderzijds dikwijls hun effect door de (noodzakelijk) ingewikkelde toekenningscriteria en -procedures;
- Aanpassen van bestaande premiestelsels, zodat de staat van de woning bepalend wordt voor de toekenning van de premie (en afweging of ze wel nuttig is). Een 'technische' schouwing van de woning is dan wel noodzakelijk;

- Bestaande stelsels voor renovatiewerken ook toegankelijk maken voor sloop/nieuwbouw, om de complexiteit van het premiestelsel te vermijden. Renovatie en sloop/nieuwbouw zouden als gelijkwaardige alternatieven moeten worden behandeld. Door de huidige vrij grote inspanningen om renovatie aan te moedigen, bestaat het risico dat, gedreven door de financiële stimuli, ook woningen worden gerenoveerd die ofwel na renovatie nog steeds van ondermaatse woonkwaliteit zijn, ofwel enkel na een zeer dure renovatie kwalitatief goed worden.

Op de lange termijn zijn wellicht structurele maatregelen (normen, verplichtingen, ...) nodig om de doelstellingen van het Energierenovatieprogramma 2020 afdwingbaar te kunnen maken. De uitdaging ligt hier, zoals dat al het geval was in de voorgaande fases, nog meer op het creëren van voldoende maatschappelijk draagvlak bij het doelpubliek.

Uit onderzoek en overleg blijkt dat de volgende denkpistes nader onderzoek verdienen:

- na evaluatie van de kwaliteit van het energieprestatiecertificaat kan worden geopteerd om het certificaat als bewijsdocument te aanvaarden voor het voldoen aan de opgelegde eisen;
- diegene die de baten krijgt, moet ook bijdragen in de kosten (eigenaar-huurder problematiek);
- verplichtende maatregelen moeten uitwisselbaar zijn, d.w.z. dat aan bepaalde eisen in mindere mate kan worden voldaan, op voorwaarde dat aan andere eisen in hogere mate wordt voldaan;
- barrières in andere beleidsvelden (stedenbouw, monumenten en landschappen) moeten worden weggevoerd.

d) We zorgen er voor een plan in werking wordt gesteld dat er voor zorgt dat in 2020 alle Vlaamse woningen over dakisolatie beschikken. Voor moeilijke bereikbare doelgroepen betekent dit dat we er voor moeten zorgen dat een mechanisme in werking wordt gesteld dat overgaat tot de uitvoering en prefinanciering van dakisolatie (zie ook 5.5.2.).

4.5. Stimuleren van sociale energierenovaties

4.5.1. Invoeren van een waarborgregeling voor lokale entiteiten in het kader van het Fonds voor de Reductie van de Globale Energiekost

Het regeerakkoord stelt:

We zorgen voor een gewestelijke waarborgregeling voor lokale entiteiten in het kader van het Fonds voor de Reductie van de Globale Energiekost, waardoor er overal in Vlaanderen goedkope of renteloze leningen voor energiebesparing ter beschikking kunnen worden gesteld. Op die manier financieren we investeringen in energie-efficiëntie in afwachting van de recuperatie van de kosten door middel van premies en de fiscale aftrek. Bij woningen die al volledig over dak- of zoldervloerisolatie, hoogrendementsbeglazing en een energie-efficiënte verwarmingsinstallatie beschikken, kunnen dergelijke leningen ook aangewend worden voor de installatie van zonnepanelen.

Het Fonds ter Reductie van de Globale Energiekost (FRGE), is een federaal fonds, opgericht op 10 maart 2006, dat goedkope leningen verstrekt aan particulieren voor de uitvoering van structurele energiebesparende maatregelen. Dit gebeurt via lokale entiteiten die zijn aangeduid door steden en gemeenten, in overleg met het OCMW. Tussen het Fonds en de lokale entiteit wordt een samenwerkingsovereenkomst gesloten. De sociaal zwaksten vormen voor het Fonds de meest prioritaire doelgroep maar de leningen kunnen aan iedereen worden toegekend.

Het Fonds leent op dit ogenblik uit aan een interestvoet van 2 %. De lokale entiteiten mogen aan de uiteindelijke ontlener geen hogere interestvoet aanrekenen (dus hoogstens 2 %). De lokale entiteiten, of meestal de eraan verbonden gemeenten, kunnen een deel of het geheel van deze interestlast op zich nemen. De beslissing hiertoe kan al dan niet worden beperkt tot de doelgroep van de sociaal zwaksten. De gemeenten staan ook borg voor de terugbetaling van 95 % van het kapitaal van de toegekende leningen.

Het FRGE kent nog geen grote bijval. Er zijn slechts 7 lokale entiteiten actief (stand van zaken 9 augustus), waarvan 5 in Vlaanderen. De belangrijkste reden voor de terughoudendheid van de gemeenten om deel te nemen aan het FRGE is de gevraagde garantiestelling voor de terugbetaling van minimum 95 % van het ontleende kapitaal.

De federale overheid heeft in het kader van haar relanceplan het FRGE willen dynamiseren. In het KB van 6 juli 2009 tot vaststelling van het beheerscontract van het FRGE, wordt onder andere bepaald dat het FRGE nu ook een samenwerkingsverband kan aangaan met rechtspersonen of categorieën van rechtspersonen die door een gewestregering worden aangewezen. De Vlaamse Regering zal een waarborgregeling voor lokale entiteiten invoeren.

4.5.2. Energiebesparing voor moeilijk bereikbare doelgroepen: van ondersteunen naar uitvoeren

Het regeerakkoord stelt:

We zorgen ervoor dat tegen 2020 alle daken geïsoleerd zijn. Voor moeilijk bereikbare bevolkingsgroepen ontwikkelen we hiertoe ook een mechanisme dat efficiënte investeringen in dakisolatie, hoogrendementsbeglazing en energie-efficiënte verwarmingsinstallaties uitwerkt en prefinanciert. We zorgen voor energie-efficiëntie voor iedereen door investeringen in daken, ketels en beglazing te ondersteunen. Ook kansarmen moeten kunnen genieten van kostprijsverlagende aanbiedingen. We brengen van overheidswege zelf energiebesparingsinvesteringen aan bij kansarme gezinnen.

Voor moeilijk bereikbare bevolkingsgroepen volstaat het niet om financiële ondersteuning voor energiebesparing ter beschikking te stellen. Ondanks de beperkte terugverdientijden van energiebesparende maatregelen en het financiële voordeel dat de bewoner kan doen stelt men toch vast dat een zekere doelgroep toch niet tot energierenovatie over gaat.

Vaak is een tekort aan financiële middelen (prefinanciering) een drempel. Ook kan een gebrek aan bekendheid met de mogelijke winsten op de energiefactuur of onzekerheid over de aanpak een belangrijke drempel zijn om investeringen in dakisolatie, hoogrendementsbeglazing en energie-efficiënte verwarmingsinstallaties uit te voeren.

Een meer actieve manier van werken dringt zich op om ook bij deze doelgroepen energiebesparing te realiseren.

Via heel wat kanalen (energiescans, LAC's, schuldbemiddeling, het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen, ...) kunnen woningen met problematische energieprestaties worden geïdentificeerd. Er zal een mechanisme worden ontwikkeld om bij deze doelgroepen in overleg met de bewoner energiebesparende investeringen te plannen, uit te voeren en te prefinancieren en eventuele resterende kosten via een maandelijkse afbetaling (die steeds lager is dan wat uitgespaard wordt op de energiefactuur) te recupereren.

Hiervoor zullen eerst een of meerdere proefprojecten worden opgestart. Uitgaande van de praktijkervaringen met deze proefprojecten, zal worden nagegaan hoe we deze manier van aanpak kunnen uitbreiden naar het hele Vlaamse grondgebied.

Een gelijkaardige ondersteuning is nodig om ook minder kapitaalkrachtige eigenaars van huurwoningen te ondersteunen bij de energierenovatie ('e-novatie') van hun woningen.

Er wordt, op basis van de geplande evaluatie, onderzocht hoe de initiatieven in het kader van sociale economie rond energiesnoeiërs en dakisolatieteams kunnen worden verder gezet en versterkt. Energiesnoeiërs voeren (meestal in combinatie met de energiescans) kleine, energiebesparende maatregelen uit zoals het aanbrengen van buisisolatie, radiatorfolie, tochtstrips, spaarlampen of spaardouchekop, etc. Dakisolatieteams voeren bij doelgroepen dakisolatiewerken of voorbereidende werken (bijvoorbeeld ontruimen van een zolder) uit.

Specifiek naar huurders in een kwetsbare situatie bestaat ook een subsidieregeling voor energiebesparende investeringen door sociale verhuurkantoren. Op termijn moet worden onderzocht om via de Vlaamse Wooncode minimale energieprestatie-eisen op te leggen aan alle verhuurde woningen zodat huurders zich niet langer geconfronteerd zien met erg hoge energiefacturen. De invoering van energie-eisen moet geleidelijk en voorzichtig gebeuren en gepaard gaan met maatregelen ter ondersteuning van energierenovatie ('e-novatie') zodat het aantal huurwoningen niet daalt maar de energieprestaties wel verbeteren.

4.6. Bevorderen van kwaliteitszorg en kennisopbouw in de bouwsector

4.6.1. Kwaliteitsborging

De ondersteuningsmaatregelen van de overheid hebben de marktvraag naar energiebesparende investeringen en hernieuwbare energietechnologieën sterk doen toenemen. De marktgroei heeft snel al heel wat nieuwe bouw- en installatiebedrijven aangetrokken. Het is echter niet duidelijk of de investeringen steeds kwalitatief worden uitgevoerd.

Opdat de promotie van energiebesparende en hernieuwbare energietechnologieën door de overheid succesvol zou zijn, is het noodzakelijk dat zij de nodige garanties kan verstrekken dat de door de burger en ondernemer geïnvesteerde middelen goed zijn besteed. De Vlaamse overheid dient mee haar schouders te zetten onder de uitwerking van een kwaliteitsborgingsysteem, in samenwerking met diverse partners (FOD Economie, het Wetenschappelijk Technisch Centrum voor het Bouwbedrijf, de Vlaamse Confederatie Bouw, Bouwunie, vzw Quest, ...).

Een eerste stap is het verbeteren van de kennis bij de betrokken partijen. Opleiding is hierbij zeer belangrijk. Indien kennisopbouw onvoldoende is om de nodige kwaliteit te verzekeren, moet gedacht worden aan een meer formeel kwaliteitsborgingskader (bv. certificatie). Dit kwaliteitskader moet zo goed als mogelijk worden afgestemd op de specifieke kwaliteitsrisico's verbonden aan de technologie.

4.6.2. Centraliseren en stroomlijnen van het informatie- en opleidingsaanbod

Hoewel isolatie- en verwarmingstechnieken voor woningen de laatste jaren niet grondig zijn gewijzigd (uitgezonderd passiefbouw), blijkt er nood aan opleiding van de werklieden, aannemers en architecten om met kennis van zaken de juiste beslissingen te nemen.

Het komt voor dat een bouwheer aan professionelen in de bouwsector dwingende opdrachten geeft die ingaan tegen de regels van goede praktijk, ook al wordt door de opdrachtnemer de aandacht gevestigd op de mogelijke negatieve gevolgen. Omgekeerd krijgen bouwheren om commerciële redenen soms voorstellen die ze liever aan zich voorbij laten gaan... Technische informatieverlening en verspreiding van kennis over de rendabiliteit van energiebesparende investeringen, blijven dus nuttig.

Ook andere doelgroepen, zoals scholen, bedrijven, energiedeskundigen, lokale besturen en verenigingen hebben behoefte aan een gestructureerd aanbod aan informatie.

In overleg met de vakorganisaties wordt een centraal aanbod aan informatie- en vormingspakketten voor verschillende doelgroepen (scholen, burgers, energiedeskundigen, bedrijven, ...) uitgewerkt. In eerste instantie moet het bestaande informatie- en vormingsaanbod worden geïnventariseerd en waar nodig worden bijgestuurd. Daarna volgt een analyse die moet duidelijk maken welke informatie en vorming voor welke doelgroepen ontbreekt.

Het informatieaanbod zal in eerste instantie worden verspreid via de website www.energiesparen.be. Deze bron van informatie wordt door het publiek als zeer betrouwbaar ervaren.

Voor de architecten is een opleiding energiebewust architect uitgewerkt. Voor de bouwbedrijven bestaan bijna alleen opleidingen in het kader van de scholing of herscholing van werklozen (VDAB-opleidingen). Vele vaklui zijn nochtans ook nog onvoldoende vertrouwd met goede isolatietechnieken of bepaalde verwarmingstechnieken. Zij staan vaak weigerachtig tegenover bijkomende opleiding omwille van de kosten van de opleidingsprogramma's en de 'verloren' tijd die zij niet aan hun klanten kunnen besteden.

Om aan het probleem van de terughoudendheid van de vaklui om zich bij te scholen tegemoet te komen, zal worden onderzocht op welke manier hen een kwaliteitslabel kan worden toegekend (naar analogie met het project 'Energiebewust architect').

We zullen in samenwerking met de ministers voor Onderwijs en Werk het aanbod verhogen van opleidingen en vormingspakketten, specifiek gericht op verschillende bouwende en verbouwende doelgroepen.

4.7. Laagdrempelige informatieverstrekking en adviesverlening op vlak van energiezuinig (ver)bouwen en energiebesparing in de woning

4.7.1. Invoeren van lokale energieloketten

Ondanks doorgedreven informatiecampagnes en allerlei (nieuwe) premies voor het stimuleren van energiezuinig (ver)bouwen, worden nog niet alle burgers bereikt. De sociaal zwakkeren en de allochtone bevolking zijn doelgroepen die het minst op de hoogte zijn van energiebesparingsmogelijkheden en premies. Een deel van de bevolking die wel de weg heeft gevonden naar de brochures en digitale informatie, ziet op tegen de administratieve rompslomp om bij verschillende instanties premies aan te vragen.

Een aantal steden en gemeenten hebben al het initiatief genomen om de regierol op zich te nemen en 'één loket' aan te bieden (vaak in combinatie met de woonwinkel) waar alle informatie over en ondersteuning van energiebesparende maatregelen (energiescans, premies, leningen bij het Fonds voor de Reductie van de Globale Energiekost) beschikbaar is. Op basis van deze voorbeelden zal worden onderzocht hoe men zoveel als mogelijk in heel Vlaanderen tot het 'één loket principe' kan komen.

4.7.2. Het evalueren van de energiescans met het oog op een eventuele uitbreiding en meer doelmatige inzet

Het regeerakkoord stelt:

We evalueren de energiescans in functie van efficiëntie- en effectiviteitverbeteringen, en gaan na in welke mate we de al vastgelegde quota kunnen uitbreiden en doeltreffender kunnen inzetten in functie van de vraag en het aanbod en het verminderen van de energiearmoede.

Sinds 2007 zijn de netbeheerders verplicht om gratis energiescans uit te voeren in woningen.

De evaluatie van de energiescans maakt deel uit van de globale evaluatie van de REG-openbaredienstverplichtingen in 2010. Elementen die hierbij zeker aan bod zullen komen zijn:

- de haalbaarheid van de opgelegde quota en een mogelijke uitbreiding;
- de geselecteerde doelgroepen;
- de rol van de gemeenten, de netbeheerders, de scanbedrijven;
- de rapporteringmogelijkheden van de software;
- de inhoudelijke evaluatie van de energiescan: minimale criteria, vragenlijst, het geplaatste materiaal...;
- de beoordeling van het rapport dat wordt bezorgd aan de bewoner en desgevallend de eigenaar;
- de effecten van de scan op het energiegedrag van de bewoner.

Met het besluit van de Vlaamse Regering van 19 december 2008 werd de mogelijkheid voor de netbeheerders ingevoerd om opvolgscans uit te voeren (inbegrepen in de quota). Deze zullen bijdragen tot de effectmeting van de oorspronkelijke energiescans. Voor de evaluatie in 2010 zullen deze opvolgscans grotendeels te laat komen aangezien ze pas eind 2009 van start zullen gaan.

4.8. Uitwerken en concretiseren van een vernieuwde beleidsaanpak voor energieefficiëntieverbetering in ondernemingen

4.8.1. Verbreden van de energieconvenanten met grote, industriële ondernemingen

Het regeerakkoord stelt:

We verlengen de energieconvenanten.

We brengen een groene economie tot stand, d.w.z. een economie die meer en meer materiaalkringlopen (cradle-to-cradle) en energiekringlopen (hernieuwbare energie) sluit waarmee de milieudruk afneemt.

De regelgeving en initiatieven van verschillende beleidsvelden (energie, leefmilieu, economie, mobiliteit, innovatie, ...) die de energie-efficiëntie van de industriële eindgebruikers in Vlaanderen positief beïnvloeden, zijn talrijk, complex en mogelijk overlappend. Om de beschikbare middelen op een zo efficiënt mogelijke wijze aan te wenden, is een meer gestructureerd en globaal kader nodig dat ertoe leidt dat beleidsinstrumenten nog beter op elkaar worden afgestemd. Vandaag worden de convenanten gebruikt voor de creatie van een dergelijk algemeen kader.

De benchmark- en auditconvenanten lopen af eind 2012, respectievelijk 2013. Dit is een gelegenheid om een verbreding van de convenanten door te voeren. Aangezien het hier gaat om bilateraal af te sluiten meerjarencontracten, worden de onderhandelingen tussen overheid en partijen best tijdig gestart, ten laatste in 2010. Dit gebeurt in overleg met de ministers bevoegd voor Leefmilieu en Economie.

Convenanten zijn flexibeler dan wetgeving. Ze laten toe om in de praktijk en op korte termijn verder te gaan dan wat met de bestaande wetgeving mogelijk is. Convenanten verhogen de kennis over energiebesparingstechnieken en zorgen zo voor belangrijke leereffecten die op termijn belangrijker zijn dan de behaalde energiebesparing en emissiereducties tijdens de looptijd van de convenanten. Zo blijkt uit de evaluatie van het benchmarkingconvenant in december 2008, dat het convenant een mentaliteitswijziging heeft teweeggebracht bij de deelnemende bedrijven en sectoren.

De huidige convenanten focussen op energiebesparing via energie-efficiëntieverbetering in de processen. Verbredingsthema's kunnen opgedeeld worden in drie categorieën: energiezuinige productontwikkeling, de inzet van duurzame energie en (iii) de reductie van andere broeikasgassen (lachgas, methaan, HFK's, ...).

Energiezuinige productontwikkeling beoogt de besparing van (fossiel) energiegebruik in de volledige levensketen van het product (grondstoffase tot de afdankings- en hergebruikfase) op eigen initiatief van het bedrijf, of in samenwerking met andere bedrijven/partners. Voorbeelden zijn grondstofbesparing, optimalisatie van transport en de opslag, vermindering van het energieverbruik tijdens de gebruiksfase van het product, optimalisatie van de levensduur van een product, het zo energetisch hoogwaardig mogelijk verwerken van de afgedankte producten.

Inzet van duurzame energie biedt voordelen: er wordt minder gebruik gemaakt van energie afkomstig van fossiele energiedragers en de uitstoot van CO₂ daalt. In de huidige convenanten is er alleen een (gedeeltelijke) verrekening voor het gebruik van WKK. Pistes voor een eventuele verbreding van de convenanten kunnen bestaan in het opwekken van duurzame energie door het bedrijf of het bekijken van de transportstromen van de onderneming.

Voor andere broeikasgassen dan CO₂ (lachgas, methaan, HFK's, ...) lopen nu soms aparte milieubeleidsovereenkomsten. Deze worden op termijn in de bestaande convenanten geschoven.

Ook de energiebesparing gerealiseerd via duurzame bedrijventerreinen kan bekeken worden als onderdeel van de verbredingsthema's.

Om tot een concreet beleidsvoorstel te kunnen komen, is met de betrokkenen overleg nodig over de precieze doelstellingen, in verhouding tot de bestaande doelstellingen en het verwachte effect van de emissiehandel, mogelijke (Vlaamse) tegenprestaties, de doelgroep en de financieringsmogelijkheden. Eerst en vooral zal echter natuurlijk een grondige evaluatie van alle instrumenten nodig zijn. Deze evaluatie moet onder andere een inzicht geven in de gerealiseerde energiebesparing, de gerealiseerde broeikasgasreducties en in de complementariteit van deze instrumenten in de context van de nieuwe emissiehandelrichtlijn (ETS, emission trading scheme).

Er komt overleg met de beleidsvelden die raakvlakken hebben met energie-efficiëntie van ondernemingen (leefmilieu, economie, innovatie, mobiliteit, ...) met het ook op samenwerking in het kader van verbreding van de convenanten.

4.8.2. Kleine ondernemingen motiveren om energie te besparen

Het regeerakkoord stelt:

Op voorwaarde dat ze een positieve evaluatie kregen, verlengen we de energieconsulenten.

Uit de 3 jaar werkingsperiode van de gesubsidieerde energieconsulenten bij de interprofessionele organisaties zijn, kan het volgende worden vastgesteld:

- De noodzaak tot het stimuleren van de KMO's om energie-efficiënt te ondernemen, blijft hoog. Het zijn vooral de kleine bedrijven (tot 5 personen) die nog onvoldoende aan energiezorg doen.
- De ondernemers kunnen sterk worden gemotiveerd om energie te besparen nadat ze op de hoogte werden gebracht van andere ondernemers die de stap tot energiebesparing al hebben gezet ('early movers') en positieve praktijkgetuigenissen hebben gehoord.
- Met het uitvoeren van pre-audits kunnen door de energieconsulenten slechts een beperkt aantal bedrijven per jaar worden bereikt. Het blijkt ook zeer moeilijk om van de bedrijven de basisinformatie te bekomen die noodzakelijk is om op een efficiënte manier een audit te kunnen uitvoeren.

Na de voorbije informatie- en adviesperiode, dient nu meer aandacht te gaan naar acties die de KMO's meer kunnen motiveren om de stap te zetten naar daadwerkelijke realisaties.

Voor publieke en private instellingen en kleinere ondernemingen (verbruik < 0,1 PJ) en zelfstandigen zullen convenanten worden voorgesteld met een bindend karakter waarbij gerichte, energiebesparende acties ter beperking van hun energieverbruik en hun broeikasgasuitstoot worden afgesproken met sectoren

Bij de uitwerking van het Groen Investeringsfonds door PMV zal specifieke aandacht gaan naar de doelgroep van de kleine ondernemingen.

4.9. Opdrijven hernieuwbare energie productie tegen 2020

Het regeerakkoord stelt:

In uitvoering van het Europees energie- en klimaatpakket 2020 wordt de richtlijn hernieuwbare energie vertaald in Vlaamse beleidsmaatregelen.

We passen, zoals decretaal voorzien, de doelstellingen op het vlak van groene stroom naar boven aan als de lastenverdeling binnen de EU en tussen de gewesten binnen België dit vereist, als certificaten van buiten het Vlaams Gewest of van offshore windenergie op de Noordzee worden aanvaard of als het elektriciteitsverbruik minder stijgt dan verwacht.

We ijveren voor een billijk deel van Vlaanderen in de Belgische doelstelling van 13% hernieuwbare energie tegen 2020 en we streven naar een zo groot mogelijk deel, en bij voorkeur het geheel, van de doelstelling binnenlands te bewerkstelligen.

We bevorderen het gebruik van de nieuwe generaties biobrandstoffen om de ter zake vooropgezette doelstellingen te halen.

We verbruiken als Vlaamse overheid zelf 100% groene stroom en sporen andere overheden aan hetzelfde te doen. We onderzoeken in welke mate groene warmte, groene stroom en biobrandstoffen kunnen worden aangewend voor eigen gebouwen, terreinen, installaties en voertuigen. We gaan zo nodig na op welke manier regelgevend moet worden opgetreden.

We ondersteunen het aanmaken van groene warmte en het aanwenden van aardwarmte, en we onderzoeken materiaalrecyclage en het bijkomend potentieel voor energierecuperatie van afval, mest en warmtekrachtinstallaties. We ontwikkelen een verduidelijkend kader voor inplanting van biomassa-installaties.

Volgens de nieuwe Europese richtlijn betreffende de bevordering van het gebruik van hernieuwbare energiebronnen, moet België tegen 30 juni 2010 het nationaal actieplan voorleggen aan de EC waarin wordt aangetoond hoe België tegen 2020 de doelstelling van 13% hernieuwbare energie in het finaal energiegebruik gaat bereiken en hoe de andere bepalingen uit de richtlijn gaan omgezet worden (kwaliteitsstandaarden ontwikkelen, opleidingen voorzien, ruimtelijke integratie, snellere vergunningsprocedures, minimum aandeel hernieuwbare energie opnemen in de bouwvoorschriften, voldoende netcapaciteit voor decentrale productie, rapporteringsvereisten, invoering van duurzaamheidsvereisten, ...). Het actieplan moet naar doelstellingen en maatregelen een onderscheid maken tussen groene stroom, groene warmte/koeling en hernieuwbare energiebronnen in transport. Daarnaast moet ook vastgelegd worden voor welk deel men beroep wil doen op de flexibiliteitsmechanismen (bv. via het opzetten van buitenlandse projecten). Deze laatste informatie moet al tegen eind 2009 meegedeeld worden aan de EC. Om dit te kunnen inschatten, is tegen eind 2009 een duidelijk zicht nodig op de bijdrage van de verschillende gewesten en de federale overheid in de 13%-doelstelling.

Dit project omvat volgende onderdelen:

a) Juridische omzetting van de nieuwe richtlijn hernieuwbare energie tegen eind 2010

- De statistieken op het gebied van hernieuwbare energie moeten worden verfijnd om aan de rapporteringsvereisten van de nieuwe richtlijn te voldoen.
- De geldigheidsduur van de garanties van oorsprong moet worden aangepast (1 i.p.v. 5 jaar).
- Er moet tegen 31 december 2012 een certificatieregeling voor de opleiding van installateurs van kleinschalige installaties worden uitgewerkt.
- Er moeten kwaliteitssystemen (milieukeuren, energielabels, technische specificaties) worden uitgewerkt.
- De richtlijn legt vereisten op i.v.m. de regelgeving ruimtelijke ordening, EPB en vergunningsprocedures.
- Voor vloeibare biobrandstoffen moet er aan duurzaamheidcriteria worden voldaan, en ook voor biomassa worden duurzaamheidcriteria vastgelegd in samenspraak met de ministers, bevoegd voor Leefmilieu en Duurzame Ontwikkeling.

b) Beleid uitbouwen voor de bevordering van groene warmte

Om de doelstellingen te kunnen halen, zal het actieplan vooral bijkomende ondersteuningsmaatregelen voor groene warmte moeten voorzien. Volgens de momenteel beschikbare prognoses zal groene warmte moeten instaan voor ongeveer de helft van de 13%-doelstelling tegen 2020. Op basis van een geactualiseerd onderzoek naar het potentieel voor groene warmte en naar de onrendabele toppen en in overleg met de betrokken sectoren, zal tegen begin 2010 een actieplan groene warmte worden gefinaliseerd. Voor de steunmaatregelen om dit groenewarmtepotentieel in te vullen is een goed onderbouwde ontwikkeling, een solide financieringsregeling en nauwe opvolging van de ondersteuningsmaatregelen van groot belang.

In de residentiële en tertiaire sector hebben de toepassing van groene warmte (en koude) uit de ondergrond, de toepassing van warmtepompen, het gebruik van houtpelletkachels en de toepassing van zonneboilers voor de verwarming van warm water nog een groot potentieel. Er zal worden onderzocht hoe via een combinatie van sensibilisering, stimuli en voorschriften dit potentieel beter kan worden benut. Zo bekijken we onder andere de mogelijkheid om zonneboilers op te nemen in de bouwvoorschriften.

De uitbouw van een met alle beleidsdomeinen gecoördineerd groene warmtebeleid vraagt naast financiële ondersteuning ook de uitwerking van duidelijke regels op het gebied van de uitbouw van warmtenetten, analyses op het gebied van de impact op de energieprestatieregelgeving, beleid om de beschikbaarheid van zowel binnenlandse als buitenlandse duurzame biomassa te verhogen en een ruimtelijk ordeningsbeleid om deze installaties in te planten en te vergunnen. De verbranding van biomassa veroorzaakt emissies van schadelijke stoffen, waardoor er bij toenemende inzet van biomassa ook een specifiek beleid nodig is voor het gebruiken van de best beschikbare technologieën.

Vlaanderen vertaalt dit concreet door te investeren in geïntegreerde energieconversieprojecten, waarbij het plaatsen van een vergistingsstap gekoppeld is aan composteringsinstallaties. Het streefdoel is het meer en beter inzetten van biomassa van eigen bodem, zowel vanuit energie- als materiaalopspunt. Een combinatie van vergisting en compostering heeft het voordeel dat enerzijds de energiedoelstellingen worden gediend en anderzijds een oplossing geboden kan worden voor de verwerking van natte biomassafracties en de digestaten. Bovendien worden via het gebruik van compost relatief grote hoeveelheden koolstof opgeslagen in de ondiepe bodem, waardoor we een bijkomende CO₂-reductie kunnen realiseren.

Binnen het actieplan groene warmte gaat expliciete aandacht naar de valorisatie van restwarmte bij bestaande installaties.

Er komt ook onderzoek naar een meer integrale benadering bij de steunverlening ter bevordering van groene elektriciteit en groene warmte. Onderdeel daarvan kunnen extra steunmaatregelen zijn voor regionaal geïntegreerde energieconversieprojecten, zoals de plaatsing van voorvergistings bij bestaande compostering, de optimalisatie van vergisting voor elektriciteits- en warmteproductie en de combinatie van vergisting met verbranding van houtige reststromen voor warmtetoepassingen op één locatie.

c) Minimaal aandeel hernieuwbare energie in gebouwen opleggen

Volgens de richtlijn hernieuwbare energie moet er tegen eind 2014 een minimum aandeel hernieuwbare energie in nieuwe of ingrijpend gewijzigde gebouwen opgelegd worden, vooral gericht op kleinschalige projecten, zoals warmtepompen, zonneboilers en -panelen en pelletketels. Beleidsvoorbereidend onderzoek is nodig om te bepalen hoe dit minimum aandeel kan vastgelegd worden, rekening houdend met technische en economische haalbaarheid.

De richtlijn hernieuwbare energiebronnen voorziet ook een voorbeeldfunctie voor publieke gebouwen die verder uit te werken is. Zoals bepaald in het regeerakkoord zal grondig worden nagegaan in welke mate groene energie kan worden aangewend in de Vlaamse overheidsgebouwen.

Verder is het mogelijk om hernieuwbare energie op te nemen in stedenbouwkundige verordeningen. Stedenbouwkundige verordeningen worden meestal opgesteld op lokaal niveau (gemeenten) onder de vorm van bijvoorbeeld verkavelingsvoorschriften, voorschriften voor bouwprojecten, gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen. Bij uitbreiding kan men eventueel interne richtlijnen beschouwen voor sociale woningbouw, Vlaamse overheid, openbare gebouwen, etc. Voor hernieuwbare energiebronnen kan men bepalingen voorzien m.b.t. oriëntatie (voor betere opbrengst zonnepanelen, zonneboilers), het expliciet toelaten van zonnepanelen, kleinschalige windturbines, het voorzien van terreinen voor gemeenschappelijke energieproductie (bijvoorbeeld WKK, biomassaketels), CO₂-neutrale bedrijventerreinen, of de aanleg van (rest)warmtenetten voorzien.

Bij de ontwikkeling van bedrijventerreinen kan men locaties voor windturbines voorzien, of vestigingsplaatsen voor biomassa en biogasinstallaties. Door de ontwikkeling van nieuwe bedrijfszones kan men ook energieclusters ontwikkelen door bijvoorbeeld combinatie van biogas, biomassa, restwarmtetoepassingen met bedrijven met grote warmtevraag, tuinbouw e.d. om zo bio-WKK-projecten te ontwikkelen.

De Europese richtlijn van 23 april 2009 ter bevordering van de toepassing van hernieuwbare energiebronnen bepaalt dat de lidstaten tegen 2015 bindende doelstellingen voor nieuwe en gerenoveerde gebouwen moeten opnemen op het gebied van een minimumniveau van energie uit hernieuwbare energiebronnen. Via de bouwvoorschriften moeten de lidstaten ook stimulansen voorzien voor hernieuwbare energiebronnen die bepaalde efficiëntieniveaus bereiken. We zullen onderzoeken hoe we dit in de praktijk zullen brengen, met aandacht voor de relatie tussen de hernieuwbare energieproductie in een gebouw en het energiepeil van dat gebouw.

d) Stabiel en vooruitstrevend groenestroombeleid verder zetten

Via het decreet van 30 april 2009 tot wijziging van het Elektriciteitsdecreet werd een pad voor de groenestroomquota vastgelegd tot 2020 oplopend van 6% voor 2010 tot 13% voor 2020. De minimumwaarden voor de groenestroomcertificaten werden afgestemd op de onrendabele toppen. Er werd ook voorzien dat voortaan om de drie jaar de ondersteuning zal worden geëvalueerd in functie van de onrendabele toppen voor productietechnologieën op het gebied van hernieuwbare energie. De evaluatie van de onrendabele toppen voor hernieuwbare energietechnologieën zal in nauw overleg met de betrokken actoren gebeuren.

De toekenning van groenestroom- en warmtekrachtcertificaten zal efficiënter gebeuren. Er zal worden onderzocht of er geen verdere elektronische uitwisseling van gegevens kan gebeuren tussen de certificatedatabank en de databank(en) van de netbeheerders, bv. m.b.t. tot de in dienst name van nieuwe productie-installaties voor groene stroom, de productiegegevens, ... Hiertoe zullen de nodige aanpassingen en verbeteringen worden aangebracht aan de certificatedatabank.

Verder zullen de Vlaamse doelstellingen worden geëvalueerd in functie van de intern Belgische verdeling van de Europese doelstelling, de evolutie van de energievraag en de ontwikkeling van de offshore windenergie. De Vlaamse Regering doet een voorstel om de groenestroomdoelstellingen te verhogen als de lastenverdeling binnen de EU en tussen de gewesten binnen België dit vereist, als certificaten van buiten het Vlaams Gewest of van offshore windenergie op de Noordzee worden aanvaard of indien uit de evaluatie blijkt dat een verwachte daling van het bruto binnenlands elektriciteitsverbruik groter zal zijn dan de verplichte stijging van de doelstelling.

e) Toepassing van hernieuwbare energie in transport begeleiden

In de nieuwe richtlijn inzake de bevordering van hernieuwbare energie is een specifieke doelstelling voor hernieuwbare energie in het energiegebruik voor transport opgenomen: 10% in 2020 voor alle lidstaten. Belangrijke beleidsinstrumenten voor de aanmoediging van het gebruik van biobrandstoffen in transport zijn op federaal niveau gelegen. Vlaanderen kan echter ook in verschillende beleidsvelden eigen initiatieven uitwerken en een voorbeeldfunctie opnemen.

De hernieuwbare energiedoelstelling voor transport kan echter ook gehaald worden door andere brandstoffen dan de gekende vloeibare biobrandstoffen. In het bijzonder biogas en groene stroom zijn veelbelovende alternatieven, die voordelen kunnen bieden op het vlak van duurzaamheid. Het zal dan ook een opdracht van deze regering zijn om de hernieuwbare energiedoelstelling in transport optimaal in te vullen, en de relatie met de andere hernieuwbare energiedoelstellingen (in elektriciteit en warmte) zorgvuldig te onderzoeken.

Een van de praktische consequenties van een hoger aandeel elektrische of gasvoertuigen is dat het distributiesysteem moet volgen. Zo bekijken we onder andere elektrische oplaadpunten of accuverdeelsystemen.

f) Voldoende beschikbaarheid van duurzame biomassa verzekeren

Meer dan tweederde van de doelstelling van 13% zal uit de energetische valorisatie van biomassa moeten komen. Een voldoende grote beschikbaarheid van biomassa is zodoende cruciaal willen we de doelstelling tegen 2020 realiseren.

Tegelijk stellen zich belangrijke uitdagingen bij het gebruik van biomassa voor energieproductie. De herkomst van de biomassa, haar impact op de beschikbaarheid van grondstoffen voor industrieën, haar eventuele impact op het afvalbeleid... Een deel van het antwoord wordt geboden door de duurzaamheidcriteria in de richtlijn. De praktische invoering ervan is echter een hele uitdaging. Er moet aan deze criteria voldaan worden om deze hernieuwbare energie te laten meetellen voor de doelstelling en om in aanmerking te komen voor steun.

Daarnaast zal een grondige evaluatie van het biomassabeleid in relatie tot het afval- en grondstoffenbeleid worden uitgevoerd. Onder meer in het actieplan groene warmte zal hiermee rekening worden gehouden.

Een bijkomend potentieel aan biomassa kan worden gerealiseerd via duurzaam (water, spoor)wegbermenbeheer en landschapsbeheer (maaisel, takhout, ...), in samenwerking de minister voor Leefmilieu, met gemeenten, andere overheden en beheerders van natuurgebieden. Ondernemingen in de sociale economiediensten kunnen hierin een belangrijke rol spelen. Ook via proefprojecten van fytoremediatie (korte omloop hout, ...) op vervuilde gronden of oude stortplaatsen, en aanplantingen op onbenutte gronden (bv middenbermen, ...) kan het potentieel verder ontwikkeld worden. Via een gerichte inzameling, gekoppeld aan geïntegreerde energieconversieprojecten kunnen de stromen op een duurzame wijze worden verwerkt en wordt een haalbare energetische valorisatie gerealiseerd.

g) Uitbouw van het elektriciteitsnet en prioritaire aansluiting van groenestroominstallaties

Zie 4.10.

4.10. Ondersteunen van de aansluiting van groenestroom- en warmtekrachtinstallaties op het net

Het regeerakkoord stelt:

Er wordt in het bijzonder werk gemaakt van een afdoende regeling ter aansluiting van installaties voor hernieuwbare energie en kwalitatieve warmtekrachtkoppeling.

Tevens zorgen we voor coherente aansluitings- en exploitatievoorwaarden ter ondersteuning van kwalitatieve WKK-installaties en installaties op basis van hernieuwbare energiebronnen. De ondersteuningsmaatregelen bevatten de nodige prikkels om de kosten voor de uitbouw en de exploitatie van het net te beperken, zodat de distributienetbeheerders niet langer via een injectietarief de extra aansluitingskosten moeten verhalen, en om de omvang van de decentrale productie-installaties zo goed mogelijk af te stemmen op het verbruik ter plaatse.

Onze energienetwerken kennen vandaag op sommige plaatsen aansluitingsproblemen voor decentrale productie-installaties, vooral voor (bio-)warmtekrachtinstallaties. Meestal is de plaats voor een installatie niet vrij te kiezen, omdat een warmtevraag gelokaliseerd is. De inpassing van decentrale productie-eenheden in de netten en in de markt moet worden ondersteund door een coherent kader waar de aansluitingskosten, de aansluitingsvoorwaarden, de openbare dienstverplichtingen voor de netbeheerders om de aansluiting te voorzien en te financieren, de taakverdeling tussen de verschillende netwerkbeheerders en ruimtelijke planningsprocessen maximaal op elkaar worden afgestemd. Dit moet resulteren in een stimulerend kader voor productie-installaties op basis van hernieuwbare energiebronnen of kwalitatieve warmtekrachtkoppeling met de nodige prikkels om de kost voor de uitbouw en exploitatie van het net te beperken.

Daarnaast moet de ontwikkeling en het beheer van de netten rekening houden met de specifieke uitdagingen die worden gesteld door een veranderd energiestroomprofiel. Er zullen aanvullende regels worden opgesteld voor de aansluiting en de exploitatie van productie-installaties, onder andere door een stimulans in te bouwen om de omvang van decentrale productie-installaties zo goed mogelijk in relatie te brengen tot het verbruik ter plaatse.

Om hieraan tegemoet te komen moet een ruimtelijk planningskader worden voorzien zodat netbeheerders en producenten de aansluitingsmogelijkheden kunnen onderzoeken. Hiertoe zal samengewerkt worden met de minister en de diensten bevoegd voor ruimtelijke ordening.

De bepalingen opgenomen in de nieuwe Europese richtlijn hernieuwbare energie met betrekking tot de aansluiting van de decentrale productie en de uitbouw van de netten zullen worden omgezet in Vlaamse wetgeving.

4.11. Bevorderen van de markt in groenestroom- en warmtekrachtcertificaten

De markt voor groenestroom- en warmtekrachtcertificaten, die als steuncertificaten kunnen worden gebruikt in Vlaanderen, heeft, met het bereiken van de quota door het aantal op de markt beschikbare certificaten, een nieuwe fase bereikt. Het verbeteren van de werking van de certificatenmarkten kan een bijdrage leveren tot een beter investeringsklimaat voor de productie van elektriciteit op basis van hernieuwbare energiebronnen of warmtekrachtkoppeling, en tot een vermindering van de aan de verbruikers doorgerekende kosten.

Er zal daarom een elektronisch beursplatform worden opgestart voor de verhandeling van deze groenestroomcertificaten, via een verbinding tussen de certificatedatabank beheerd door de VREG en de Green Certificate Exchange (GCE) van de Belgische energiebeurs BelPEX.

Een andere maatregel is gericht op het verbeteren van de marktwerking en bestaat in de ont koppeling van het steuncertificaat enerzijds en herkomstgarantie anderzijds in het huidige groenestroomcertificaat. Tot nu toe is de garantie van oorsprong (herkomstgarantie die volgens Europese regelgeving moet worden toegekend) ingebed in het groenestroom- of warmtekrachtkoppelingcertificaat. Die keuze moet gezien worden in historisch perspectief, waarbij het a priori onduidelijk was welke steun voor decentrale productie door de Europese Commissie als geoorloofd zou worden beschouwd. Met het Europees energie- en klimaatpakket valt deze onduidelijkheid weg en kunnen de twee concepten (steuncertificaat enerzijds en herkomstgarantie anderzijds) worden losgekoppeld.

De huidige groenestroom- en warmtekrachtcertificaten zullen worden vervangen door:

- een steuncertificaat ('groenestroom/warmtekrachtcertificaat') uit te reiken per geproduceerde MWh groene stroom of per bespaarde MWh voor nieuwe, kwalitatieve WKK's;
- een herkomstgarantie ('garantie van oorsprong') uit te reiken per geïnjecteerde MWh uit hernieuwbare bronnen of via kwalitatieve WKK.

Deze ontkoppeling zal de marktwerking bevorderen, evenals een transparante prijsvorming toelaten voor het steuncertificaat enerzijds en het oorsprongscertificaat anderzijds. De ontkoppeling vereist aanpassingen aan de certificaten-databank. Bij de inlevering van het groene stroomcertificaat vervalt de herkomstgarantie.

4.12. Opleiding en informatie voor hernieuwbare energieproductie

De hernieuwbare energiesector heeft een toenemend tekort aan geschoold personeel voor het invullen van vacatures. Bovendien is er ook nood aan specifieke bijscholing in hernieuwbare energie voor professionele doelgroepen zoals sanitaire en elektrische installateurs.

We zullen dus in overleg met de ministers voor onderwijs en tewerkstelling een programma ontwikkelen voor het vormen en begeleiden van lesgevers over hernieuwbare energie in onderwijsinstellingen en opleidingscentra voor professionelen.

Daarnaast hebben investeerders in hernieuwbare energie dikwijls niet genoeg aan de algemene informatie over de diverse hernieuwbare energietechnieken. In veel gevallen is specifieke begeleiding nodig in het traject voorafgaand aan de inschakeling van een studie bureau voor de technische studie. Het gaat dan om een eerste haalbaarheidsadvies in grote lijnen, gecombineerd met specifieke informatie over de technologie, de lokale regelgeving en steunmaatregelen.

Op dit moment wordt dit niet georganiseerd aangeboden. We zullen onderzoeken of en hoe deze specifieke informatietaak kan worden ontwikkeld. Daarbij zal onder meer gekeken worden naar de ervaring die op dit vlak elders bestaat.

4.13. Garanderen van een stabiel investeringsklimaat voor warmtekrachtkoppeling

Er is een aanzienlijk en structureel meeraanbod van warmtekrachtcertificaten te verwachten voor de volgende jaren. Dit is het gevolg van zowel de sterke ontwikkeling van de sector als de oorspronkelijk niet voorziene vervanging van WKK-turbines na 15 jaar i.p.v. 20 jaar, zodat deze sneller (opnieuw) in aanmerking komen voor WKK-certificaten. Hierdoor wordt de certificaatwaarde onzeker (momenteel 40 - 42 euro). De minimumwaarde van 27 euro/certificaat biedt niet voor alle installaties een vangnet (enkel gegarandeerd voor de installaties op het distributienet).

Om een stabiel investeringsklimaat te blijven garanderen, is een analyse nodig van het certificaatenaanbod op middellange termijn en de onrendabele toppen voor verschillende WKK-types en situaties. Deze analyse zal begin 2010 worden uitgevoerd, zodat tegen half 2010 aangewezen bijstellingen kunnen worden uitgewerkt.

4.14. Grootschalige marktintroductie van micro-WKK in woningen voorbereiden en ondersteunen

De micro-WKK-technologie¹⁴ is volop in ontwikkeling en biedt de mogelijkheid om in gezinswoningen 20% bijkomend energie te besparen ten opzichte van een condensatieketel. Vermoedelijk zullen vanaf 2010 de eerste grootschalige series worden geproduceerd en op de markt gebracht. Gezien het grote besparingspotentieel en het groot aantal te vervangen installaties is een goed begeleide marktintroductie van cruciaal belang.

---

¹⁴ warmtekrachtkoppeling met een nominaal elektrisch vermogen kleiner dan 50 kilowatt

Een eerste verkennende markstudie is eind 2008 uitgevoerd door de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO). Hieruit blijkt vooral de behoefte aan het opzetten van enkele concrete projecten waarbij op wijkniveau voor een aantal typevoorbeelden een reeks micro-WKK-installaties worden ingepast in het verwarmings- en het elektriciteitssysteem. Enkele concrete voorbeeldprojecten hebben zich bekendgemaakt en zijn geïnteresseerd om deze voorlopersrol op te nemen.

In een piloot- en demonstratiefase zal ondersteuning nodig zijn door middel van nieuwe of aangepaste financieringsmechanismen en regelgeving. De impact op de energieprestatieregelgeving zal worden geanalyseerd. Om de gebruikers te beschermen, is een kwaliteitssysteem voor zowel installaties als installateurs noodzakelijk. De inpassing in het elektriciteitsnet vraagt een evaluatie van zowel de vereiste netontwikkeling als de aansluitingsvoorwaarden.

4.15. Monitoring groene jobs

Het departement Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE) en het VEA zijn een onderzoek gestart naar de bepaling van de werkgelegenheid en omzet die momenteel in de hernieuwbare energie-sector in Vlaanderen worden gecreëerd (producenten, installateurs, energiedienstenleveranciers). Nadat de Vlaamse invulling van de Belgische doelstelling van 13% hernieuwbare energie in het finaal energieverbruik tegen 2020 bekend is, zal een inschatting worden gemaakt van de werkgelegenheidsperspectieven op lange termijn. De evolutie zal worden opgevolgd door jaarlijks een werkgelegenheidsbarometer op te stellen.

Dit onderzoek zal later worden uitgebreid naar andere segmenten van de groene jobmarkt, in het bijzonder de bouwsector.

4.16. Het bestaande distributienet uitbouwen tot een 'slim net'

Het regeerakkoord stelt:

We creëren de voorwaarden zodat in Vlaanderen een slim elektriciteitsnetwerk tot stand komt, dat aangepast is aan een meer decentrale productie. Daarvoor stimuleren we de energiedistributie-intercommunales.

We maken op een economisch draagbare, gefaseerde en gecontroleerde manier werk van de modernisering van energiemeters en de optimalisatie van energienetten (smart meters en smart grids). Een grootschalig proefproject is operationeel in deze regeerperiode. Deze meters moeten niet alleen een slim net mogelijk maken, met inbegrip van de aansluiting van decentrale elektriciteitsproductie-installaties, maar ook leiden tot meer comfort en minder verbruik voor de energiegebruikers. Ze moeten ook bijdragen tot een betere werking van de energiemarkt.

Slimme netten worden door de Europese sectororganisatie Eurelectric gedefinieerd als elektriciteitsnetten die op een intelligente manier het gedrag en de acties van alle gebruikers die erop aangesloten zijn (producenten, consumenten of zij die beide doen) integreren om op een efficiënte wijze een duurzame, economische en bedrijfszekere elektriciteitsvoorziening te garanderen.

Daarvoor zijn twee belangrijke ontwikkelingen vereist:

- Op het vlak van infrastructuur dient een omschakeling te gebeuren van de huidige 'fit and forget' netten, naar actief beheerde netten: dit vereist verregaande ingrepen op het vlak van data-acquisitie en controleapparatuur. Dit zal toelaten om de capaciteit van de netten beter te benutten en de operationele verliezen te beperken, zodat de investeringen beter renderen en energie bespaard kan worden.

- Op het vlak van marktmodel dienen de marktrollen, de diensten en de regulering aangepast te worden zodat de acties en het gedrag van netgebruikers beter aansluiten bij de werkelijke kost van de energie en de geleverde diensten.

In het Pact 2020 werd de volgende doelstelling vastgelegd:

Het elektriciteitsnet wordt tegen 2020 omgevormd tot een internationaal goed geïnterconnecteerd en slim net waarop decentrale productie-eenheden en nieuwe toepassingen kunnen worden gekoppeld.

De voorziene uitbouw van decentrale elektriciteitsproductie (hernieuwbare energie, energie uit warmtekrachtkoppeling) vergt de ombouw van het klassieke distributienetwerk naar een goed geïnterconnecteerd en slim netwerk. Het huidig distributienet is gericht op centrale productie, waarbij elektriciteit stroomafwaarts stroomt. Om de doelstelling van een vergroening van de productie te bekomen, dient het net omgebouwd te worden tot een slim net waarop elektriciteit afwisselend stroomop- en stroomafwaarts kan stromen. Dit vergt de nodige opvolging van de afname en injectie op het net.

Zonder een grondige aanpassing van de netten kan een doorbraak van decentrale productie enkel ten koste van massale investeringen in nieuwe “domme” kabels en luchtlijnen. Het komt er daarom op aan om op een slimme manier de middelen in te zetten en gebruik te maken van de technologische ontwikkelingen op het vlak van ICT en vermogenelektronica. Het aanhouden van het huidige model voor de uitbouw van de (distributie-)netten, zou een veel duurdere optie zijn dan het uitbouwen van een model van “slimme netten”.

Naast het vergroenen van de productie is het behoud van de kwaliteit van de netten eveneens een belangrijke doelstelling. Mits een oordeelkundige uitbouw van slimme netten en een afstemming van lokale productie en verbruik kunnen ook de netverliezen worden verminderd, zodat de energie efficiënter wordt vervoerd. Voor de distributienetbeheerders is deze evolutie dan ook een belangrijke opportuniteit.

Deze netaanpassingen vinden plaats in een marktomgeving, waarbij commerciële partijen zoals leveranciers en energiedienstenbedrijven moeten kunnen inspelen op de bijkomende mogelijkheden die de technologie aanbiedt. De netbeheerders zullen de beschikbare capaciteiten moeten inschatten, zodat de producenten en consumenten hun productie en verbruik kunnen afstemmen op de marktomstandigheden enerzijds en de beperkingen van het netwerk anderzijds. Vraag- en aanbodsturing via aangepaste tarieven en diensten en opslag van energie zullen hierbij belangrijke opportuniteiten bieden. Verschillende technologische alternatieven (batterijen, waterstof, warmtebuffering, ...) bieden hier mogelijkheden in de toekomst. Ook de omschakeling op het vlak van mobiliteit naar elektrische voertuigen mag niet over het hoofd worden gezien.

In elk geval is het van groot belang om interoperabiliteit na te streven bij de uitbouw van slimme netten om een optimale marktwerking mogelijk te maken. Hiermee bedoelen we onder andere de ontwikkeling van een open standaard, zodat vraagsturende toepassingen, zoals domotica, efficiënt kunnen ingepast worden in het slimme metersysteem. De toepassingen waarop de werking van het slimme net zal steunen dienen dus te beantwoorden aan nog te ontwikkelen open standaarden. Uiteindelijk zal een slim net ook slimme energiegebruikers vergen.

De ombouw van het huidige net naar een slim net is een evolutief proces. Het beheer van het net zal nader moeten worden opgevolgd. Dit vereist niet alleen bijkomende meetinstallaties, maar ook een grondige aanpassing van de operationele activiteiten met uitbouw van controlekamers en automatische regelapparatuur. De kosten voor deze aanpassingen dienen door de regulator te worden bewaakt. De nieuwe Europese Elektriciteitsrichtlijn legt de Europese lidstaten op om ervoor te zorgen dat tegen 2020 80% van alle energieafnemers beschikken over een slimme meter, voor zover de ingebruikname ervan positief wordt beoordeeld. Slimme meters hebben een

belangrijk potentieel op vlak van efficiëntiewinsten (meteropname, fraudedetectie), energiebesparing (door sensibilisering van de afnemer over zijn gebruik), een meer optimale inzet van het productiepark (door het afstemmen van vraag en aanbod op elkaar), een verbeterde marktwerking (eenvoudiger switchen van leverancier, betere afhandeling van verhuizingen, snellere klachtenafhandeling, klantenbinding door betere dienstverlening, real-time pricing, additionele diensten) en een betere dienstverlening (besparingsadviezen op basis van het actuele energieverbruik, beveiliging, alarmering, demand side management, domotica). Slimme meters kunnen een belangrijke rol spelen in de evolutie naar slimme netwerken.

Deze beoordeling zal mede worden gebaseerd op de resultaten van de voorziene pilootproeven. De Vlaamse distributienetbeheerders hebben al plannen voor de invoering van slimme meters. In een eerste fase (2009-2010) wordt een veldtest voorzien in de gemeenten Hombeek en Leest (4.000 slimme meters). Doel van deze veldtest is vooral het testen van de communicatiewijze waarop meetgegevens van een meter kunnen worden doorverzonden naar een centrale databank. Deze communicatie kan verlopen via het elektriciteitsnetwerk (PLC, power line carrier), de kabel, via breedband, ... Indien de resultaten van deze piloottest positief zijn, zal een tweede fase (2011-2012) worden opgestart: een pilootproject waarin zo'n 40.000 slimme meters zullen worden geplaatst en getest. Het betreft een test van de slimme meter zelf, de dataverzameling, de facturatie door de leverancier op basis van deze slimme meters en het uittesten van de nieuwe communicatiewijze tussen marktpartijen als gevolg van de opportuniteiten van deze slimme meter. Op basis van de resultaten van beide testen wordt dan beslist over een eventuele verdere uitrol van slimme meters in de periode 2014 en 2020.

De plannen van de netbeheerders zullen van dichtbij worden opgevolgd. Cruciale criteria voor de beslissing over een grootschalige invoer van slimme meters zijn het belang van de consument (kostprijs, gerealiseerde energiebesparing, invloed op gedrag, bruikbaarheid van de informatie, verbetering van de dienstverlening, bescherming van de privacy, sociale bescherming, ...) en de mate waarin de slimme meter de inpassing van decentrale productie bevordert, cruciale criteria zullen zijn. Bij een invoering van slimme meters zal de wetgeving de principes van de werking van deze meters en de functionaliteiten die de slimme meters minimaal moeten aankunnen moeten vastleggen. Tevens zullen ook de doelstellingen van deze meters (o.a. effecten op niveau frequentie van facturatie, tijdslijn voor uitrol intelligente meters en slimme netten, ...) moeten worden vastgelegd.

Er zal gestreefd worden naar een breed maatschappelijk overleg over het project slimme energiemeters. Alle belanghebbenden (marktpartijen, consumentenorganisaties en andere belangenverenigingen van afnemers, armoedeverenigingen, OCMW's...) zullen worden betrokken.

Er zal ook samengewerkt worden met de Privacycommissie rond de privacyaspecten die gepaard gaan met de invoering van slimme meters: de verwerking van de gegevens opgenomen door deze slimme meters en het gebruik en de overdracht van deze gegevens aan derden (o.a. leveranciers en bedrijven die energiediensten verstrekken).

4.17. Uitwerken van een regeling voor gesloten distributiesystemen en directe lijnen en leidingen

Het regeerakkoord stelt:

Ter uitvoering van het derde Europees energiepakket worden de elektriciteits- en aardgasrichtlijnen tijdig en terdege omgezet in Vlaamse regelgeving, met bijzondere aandacht voor privé-netten en directe lijnen en leidingen.

Privénetten zijn netten die gebruikt worden voor de distributie van elektriciteit binnen een bepaalde geografisch afgebakende (vooral industriële of commerciële) locatie, waarbij het privénet hoofdzakelijk dient voor de levering van elektriciteit of gas aan de eigenaar of beheerder van het privénet of waarbij de levering van elektriciteit en aardgas via het privénet aangewezen is omdat de exploitatie- of productieprocessen van de gebruikers van dat systeem om specifieke technische of veiligheidsredenen geïntegreerd zijn. Directe lijnen en directe leidingen zijn elektriciteits- of gasleidingen die een producent of leverancier verbindt met zijn eigen vestigingen, dochterondernemingen of klanten.

De bepalingen die in de recent goedgekeurde Europese elektriciteits- en aardgasrichtlijnen (opgenomen in het 'derde energiepakket') opgenomen zijn moeten omgezet worden in Vlaamse energiewetgeving. Het betreft concreet de artikelen met betrekking tot de gesloten distributiesystemen en de bepalingen met betrekking tot de directe lijnen en directe leidingen.

De aanleg en het beheer van het distributienet is een monopolie. Omwille van efficiëntieredenen en om de bouw van parallelle infrastructures te vermijden, werd deze activiteit toegewezen aan de distributienetbeheerders. Voor het gebruik van hun distributienet moet een distributienetvergoeding (nettarief) worden betaald. Investeerders willen productie-installaties bouwen en via een eigen net de opgewekte elektriciteit leveren aan hun afnemers (= directe lijn). Doel is dan veelal het vermijden van kosten distributienettarieven en heffingen. Op deze manier komt een billijke verdeling van de kosten, baten en verplichtingen onder druk te staan.

De bouw van nieuwe privénetten, directe lijnen en directe leidingen moet beperkt blijven tot projecten die een duidelijke maatschappelijke meerwaarde bieden (bijvoorbeeld projecten in decentrale productie-installaties die anders niet tot stand zouden kunnen komen).

De uit te werken regeling zal de rechten en plichten bevatten van de beheerders van deze privénetten, directe lijnen en directe leidingen en de afnemers die erop zijn aangesloten. Deze rechten en plichten zullen in lijn zijn met de Europese elektriciteits- en aardgasrichtlijnen. Bij het opstellen van deze regeling zal er over worden gewaakt dat geen onnodige lasten worden opgelegd aan de eigenaars en beheerders van deze privénetten, directe lijnen en leidingen.

De toelating voor de aanleg van een directe lijn of directe leiding buiten de eigen site zal daarbij afhankelijk worden gesteld van een weigering tot toegang tot het distributienet omwille van capaciteitsredenen en/of van het ontbreken van de wil van de distributienetbeheerder om deze capaciteitsproblemen op redelijke termijn en op een redelijke manier te verhelpen.

De maatschappelijke efficiëntie moet voorop staan. Daarom is het nodig om de bouw van nieuwe privénetten, directe lijnen en directe leidingen af te remmen, althans in zoverre deze leiden tot de uitbouw van parallelle infrastructures. Indien de drijfveer voor de aanleg van nieuwe privénetten, directe lijnen en directe leidingen het ontwijken van (distributie)tarieven is (*free rider* gedrag), moet hier niet op worden ingegaan. De uitwerking van specifieke tarifaire maatregelen voor de aansluiting van deze netten en leidingen op het distributienet (inclusief compensatie voor de nodige versterking stroomopwaarts) en het gebruik van het distributienet als back-up voor deze netten en leidingen kan mogelijk dergelijk *free rider* gedrag voorkomen. Daartoe zal worden aangedrongen bij de federale overheid.

4.18. Invoeren van een nieuw marktmodel voor de elektriciteits- en gasmarkt

Het regeerakkoord stelt:

Op grond van de studie en consultatie op het gebied van het marktmodel worden initiatieven genomen die de marktwerking versterken en verbeteren.

Het begrip ‘marktmodel’ duidt op het geheel van regels en afspraken, rollen en verantwoordelijkheden dat bepaalt hoe de markt georganiseerd wordt en de marktwerking in de praktijk verloopt. Het huidige marktmodel leidt tot teveel en te complexe berichten tussen de verschillende marktpartijen om de marktprocessen uit te voeren. Het marktmodel bleek ook onvoldoende stabiel, doordat er steeds verbeteringen dienden aangebracht om problemen te verhelpen. Dit alles verhoogt de kosten die uiteindelijk aan de gezinnen en bedrijven worden aangerekend, verhoogt de kans op fouten en leidt dus tot suboptimale dienstverlening aan de energieafnemers.

Daarom voeren de marktspelers in de elektriciteits- en aardgasmarkt onder impuls van de VREG al enkele jaren een debat over de uitwerking van een nieuw marktmodel met stabiele en efficiëntere organisatieregels. Centraal hierbij staat de bescherming van de gezinnen en bedrijven en hun recht op een optimale dienstverlening, consument op de energiemarkt. De energiemarkt is niet alleen een zaak van netbeheerders en energieleveranciers, maar ook van de energiegebruikers. Een transparante markt met duidelijke en klare regels, klantvriendelijkheid en eerlijke prijzen is het doel.

Het vermijden van fouten, te wijten aan een te complex berichtenverkeer, is de eerste stap. Onterechte of verkeerde leverancierswissels, foute of ontbrekende facturen, fout lopende verhuisprocessen, enzovoort zorgen ervoor dat gezinnen en bedrijven niet tevreden zijn over de dienstverlening. Bovendien zorgt de onduidelijkheid over hun rechten met zich mee dat ze niet alleen weinig vertrouwen hebben in de werking van de energiemarkt, maar ook weinig durf aan de dag leggen om actief op zoek te gaan naar een andere leverancier minder groot is. Vooral op het vlak van switches van de ene naar de andere leverancier loopt heel wat mank. En hoewel de laatste jaren al heel wat aanpassingen zijn gebeurd, mede onder impuls van de VREG en de federale regering, is het duidelijk dat het proces nog eenvoudiger en met minder fouten kan.

Uit de enquête die de VREG uitvoerde bij gezinnen, blijkt dat de voornaamste reden voor een afnemer om te blijven bij de huidige leverancier, de perceptie van betrouwbaarheid en goede dienstverlening is. Gezinnen die wel de overstap naar een andere leverancier maakten, gaven aan dat een aantrekkelijker prijsaanbod en ook het aanbod van groene energie doorslaggevend was. Een nieuw, stabiel en minder foutgevoelig marktmodel zal het vertrouwen van de consument verhogen en een stimulans zijn om actief te worden op de energiemarkt. Een eenvoudiger marktmodel zorgt ook voor een transparante markt met minder fouten en dus een goedkoper berichtenverkeer, wat meteen zorgt voor eerlijke en competitieve energieprijzen voor de gezinnen en bedrijven.

En ten slotte moet het nieuwe marktmodel ook de rollen en verantwoordelijkheden van de spelers op de energiemarkt duidelijke vastleggen.

Al deze doelstellingen vergen ook dat de structuren (Biedsystemen, databanken, enz.) die de uitvoering van de marktprocessen ondersteunen, grondig worden aangepast met het oog op vereenvoudiging en efficiëntieverbetering. Dit zal tenslotte ook toelaten om de marktprocessen beter te laten monitoren door de regulator, wat zal toelaten om fouten sneller op te sporen en te remediëren. Dit zal opnieuw tot meer vertrouwen leiden in de werking van de energiemarkt.

Tijdens deze legislatuur zullen belangrijke stappen gezet moeten worden naar het nieuwe marktmodel:

- De nodige hoofdlijnen van de nieuwe en efficiëntere organisatieregels voor de energiemarkt zullen in wetgeving worden gegoten;
- Om de werking van de markt efficiënter en met een hogere kwaliteit te laten verlopen en dus minder fouten te veroorzaken die de energieverbruikers hinderen, zullen de huidige diverse databanken met meet- en aansluitingsgegevens van de netbeheerders moeten worden aangevuld met een kruispuntdatabank voor energie (een centraal clearing house) waarbinnen o.a. de informatie beschikbaar gesteld en uitgewisseld wordt die nodig is voor de facturatie van eindafnemers, het veranderen van energieleverancier, het ver-

- werken van een verhuizing van energieafnemers, het toekennen van gratis stroom en het sociaal tarief, de uitvoering van andere openbaardienstverplichtingen die de Vlaamse overheid opgelegd heeft aan de distributienetbeheerders en de energieleveranciers, ... ;
- Om de werking van de energiemarkt beter uit te tekenen en te sturen, zal een overlegorgaan worden opgericht, waarbinnen de marktspelers en de regulator kunnen overleggen en voorstellen kunnen formuleren ter verbetering van de werking van de energiemarkt.

4.19. Versterken en verbeteren van de marktwerking door een efficiënte en effectieve informatieverlening en communicatie naar de afnemers

Een goede marktwerking vereist een goede kennis bij de Vlaamse consumenten, bedrijven, belangenorganisaties, ... over de werking en opportuniteiten in de Vlaamse elektriciteits- en gasmarkt. Er zullen blijvende informatie-inspanningen worden geleverd, zowel om de afnemers te informeren over de vrijgemaakte energiemarkt als om ze naar relevante informatie toe te leiden. De website van de VREG, en in het bijzonder de leveranciersvergelijking, is hierbij een cruciaal instrument. Het onderhoud en de inhoud van deze website zal dan ook worden versterkt.

Om het vertrouwen van de burger in de vrije markt te vergroten zal er een neutrale monitoring van de dienstverlening van de leveranciers worden opgestart. Het kan bijvoorbeeld gaan over de monitoring van de dienstverlening van de call-centers van de leveranciers, de tijd die nodig is voor leveranciers om een afdoend antwoord te bezorgen op vragen en klachten van hun klanten, het aantal klachten dat gericht wordt aan de leverancier zelf of aan de ombudsdiensten met betrekking tot de leverancier, ... De kwaliteit van dienstverlening zal objectief en kwantitatief worden gemeten.

De resultaten van deze monitoring zullen worden bekendgemaakt aan de afnemers zodat ze een geïnformeerde leverancierskeuze kunnen maken. De huidige leveranciersvergelijking op de website van de VREG, die momenteel vooral een vergelijking mogelijk maakt op basis van prijsniveau en 'groengehalte' van de leverancier, zal daartoe worden uitgebreid met een vergelijking op basis van de kwaliteit van dienstverlening.

Een goede marktwerking vereist ook dat klachten en geschillen van burgers en bedrijven tegen leveranciers en netbeheerders snel en goed worden opgelost. In het kader van haar controletaak op de naleving van de Vlaamse energiewetgeving en technische reglementen behandelt de VREG al vele van deze klachten en geschillen. Een snelle oplossing van problemen en klachten leidt tot een behoud of versterking van het geloof van de burger in de vrijgemaakte energiemarkt. De behandeling van deze klachten is ook een goede informatiebron om problemen met de marktwerking te detecteren en deze problematiek vervolgens niet enkel op individueel vlak, maar ook op structureel vlak aan te pakken.

Op federaal niveau werd onlangs een Ombudsdienst voor energie opgericht. De Nederlandstalige Ombudsman voor Energie trad op 1 september 2009 in dienst. Het is belangrijk om tot een goede samenwerking te komen met deze Ombudsdienst om een goede dienstverlening aan de burger te verzekeren. In de wet staat dat men beroep kan doen op deze Ombudsdienst voor alle vragen en klachten betreffende de elektriciteits- en gasmarkt, alsook alle geschillen tussen afnemers en leveranciers en netbeheerders met betrekking tot de aangelegenheden die tot de bevoegdheden van de federale overheid behoren. Vragen en klachten over gewestelijke bevoegdheden zullen worden overgemaakt aan de bevoegde gewestelijke diensten. Ik zal er bij mijn federale collega op aandringen dat een goede samenwerking tussen de federale Ombudsdienst en de bevoegde Vlaamse overheidsdiensten tot stand wordt gebracht.

4.20. Opvolgen van de openbare dienstverplichtingen

4.20.1. Verplichte uitbreiding van het aardgasnet

Het regeerakkoord stelt:

Bij de uitbreiding van het aardgasnet stemmen we de aansluitbaarheids- en de aansluitingsgraad onderling af en passen we desgewenst het tijdsfad of de doelstellingen van de netuitbreiding aan. Ook indien duurzame opties mogelijk zijn, zoals aardgasnetonafhankelijke biogasinstallaties in afgelegen gebieden of warmtenetten, kan van de decretaal voorziene uitbreiding van het aardgasnet worden afgeweken.

Iedere aardgasnetbeheerder moet er overeenkomstig artikel 18bis van het Aardgasdecreet voor zorgen dat zijn aardgasnet een aansluitbaarheidsgraad¹⁵ heeft van:

- minstens 95 % in 2015 en van 99 % in 2020 voor die gebieden die in het gewestplan of ruimtelijk uitvoeringsplan de bestemming woongebied hebben met uitzondering van de woongebieden met landelijk karakter;
- minstens 95 % in 2020 in alle woongebieden.

De evolutie van de aansluitbaarheidsgraad en aansluitingsgraad¹⁶ bij de netbeheerders (via hun investeringsplannen) zal worden opgevolgd. In geval deze twee indicatoren ernstig uit elkaar groeien (wanneer met andere woorden de aansluitingen niet volgen op de aardgasnetuitbreiding), zullen de doelstellingen worden aangepast. Tevens zullen de technologische ontwikkelingen inzake de injectie en distributie van biogas op en via aardgasnetten (of aparte netten) worden opgevolgd.

4.20.2. Gratis kilowattuur

Het regeerakkoord stelt:

De Vlaamse Regering optimaliseert het systeem van de gratis kWh in functie van een effectieve en efficiënte ondersteuning van sociaal zwakkeren en met het oog op het zorgen voor een betere sociale bescherming.

Uit de enquête die de VREG in 2009 heeft uitgevoerd bij de huishoudelijke afnemers van elektriciteit blijkt dat maar 58% van de gezinnen met de laagste inkomens en maar 68% van alle gezinnen weet dat ze recht hebben op de jaarlijkse toekenning van een aantal gratis kWh. Om het bewustzijn van de Vlaamse gezinnen te verhogen zal ik de energieleveranciers verplichten om op hun facturen informatie te verstrekken over het recht van huishoudelijke afnemers op een jaarlijkse gratis hoeveelheid kWh.

---

¹⁵ Aansluitbaarheidsgraad: graad waarin woningen op relatief eenvoudige wijze (criteria zijn vastgelegd in het decreet) kunnen worden aangesloten op het net

¹⁶ Aansluitingsgraad: graad waarin woningen ook effectief aangesloten zijn op het net

De domiciliegegevens die momenteel gebruikt worden voor de toekenning van de gratis kWh zijn vaak verouderd als gevolg van de tijd die nodig is om de gegevens van de marktpartijen in de energiemarkt (opgebouwd per aansluitingspunt, EAN-code) te linken aan de gegevens in het rijksregister en de sociale kruispunt databank (opgebouwd per rijksregisternummer) op datum van 1 januari van het betrokken jaar. Bij de oprichting van een kruispunt databank voor energie in het kader van het nieuwe marktmodel, moet worden onderzocht of geen automatische link kan worden gelegd tussen de kruispunt databank voor energie en de kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, waarin de gezinssamenstelling, zoals opgenomen in het rijksregister, is opgenomen. De juiste gegevens met betrekking tot de gezinssamenstelling kunnen dan via de kruispunt databank voor energie verstuurd worden naar de leverancier van de afnemer, die deze gegevens dan gebruikt om de juiste hoeveelheid kWh toe te kennen op de afrekeningfactuur. Een automatische en directe update van deze gegevens op het moment waarop de afrekeningfactuur wordt uitgestuurd zal zorgen voor een meer correcte toekenning van de gratis kWh.

4.20.3. Sociale openbaredienstverplichtingen

Het regeerakkoord stelt:

We verbieden om, bij ontstentenis van een sociaal onderzoek, gezinnen af te sluiten van elektriciteit of aardgas. We laten een onderzoek verrichten om de effectiviteit en de efficiëntie van de bestaande sociale openbaredienstverplichtingen te verbeteren.

De sociale openbaredienstverplichtingen opgenomen in het Vlaams energiebeleid behoren in Europees perspectief tot de best uitgebouwde beschermingssystemen.

In artikel 7, §2, van het decreet van het decreet van 20 december 1996 tot regeling van het recht op minimumlevering van elektriciteit, gas en water, is sinds 2007 bepaald dat bij ontstentenis van een advies, het advies van de lokale adviescommissie met betrekking tot het verzoek van een netbeheerder tot afsluiting van een huishoudelijke afnemer geacht wordt negatief te zijn. Er zal nu ook duidelijk worden bepaald dat de netbeheerder pas gezinnen mag afsluiten van elektriciteit of aardgas na een positief advies van de lokale adviescommissie. De VREG zal toezien op de naleving van deze vereiste.

Het sociaal vooronderzoek, naar aanleiding van een verzoek van een netbeheerder tot afsluiting van een huishoudelijke afnemer, speelt een cruciale rol in het welslagen van het sociaal energiebeleid. De werking van de lokale adviescommissie en de uitvoering van het sociaal onderzoek door personeelsleden van het OCMW is een bevoegdheid van de Vlaamse minister van Welzijn. Het spreekt voor zich dat dit sociaal onderzoek op een kwaliteitsvolle manier en volgens welomschreven criteria moet plaatsvinden. Een evaluatie van het sociaal onderzoek, in samenwerking met de ministers van Welzijn en Armoedebeleid, de VVSG en het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen, moet leiden tot een transparant en kwalitatief onderbouwd dossier wat door mensen in armoede wordt begrepen.

In uitvoering van het Besluit sociale openbare dienstverplichtingen beginnen de netbeheerders aan de plaatsing van aardgasbudgetmeters. Op die manier wordt vermeden dat de schulden van afnemers met betalingsmoeilijkheden verder oplopen. Maar de aardgasbudgetmeter heeft ook beperkingen en risico's. Zo is er geen equivalent van de 10A-stroombegrenzer voor gas. In de aardgasbudgetmeter zit wel een hulpkrediet van 1.000 kWh. Zodra het opgeladen bedrag en het hulpkrediet opgebruikt zijn, valt de afnemer echter zonder aardgas tot hij of zij de kaart weer oplaadt. Ook is budgetteren met een aardgasbudgetmeter minder evident: terwijl het elektriciteitsverbruik niet drastisch schommelt doorheen het jaar, is dit bij gezinnen die verwarmen met aardgas wel het geval. Het gevaar bestaat dat afnemers in de zomerperiode onvoldoende budget opzij zetten om in de winter hun kaart op te laden.

Daarvoor is een samenwerking tussen de netbeheerders en de OCMW's nodig om hun klanten hierop attent te maken en hen aan te zetten ook in de zomer de aardgasbudgetmeterkaart regelmatig op te laden. De invoering van aardgasbudgetmeters zal grondig worden opgevolgd en geëvalueerd.

4.20.4. Doelstellingen netbeheerders op vlak van rationeel energiegebruik (REG)

Het regeerakkoord stelt:

We zorgen voor opschuivende REG-doelstellingen voor de distributienetbeheerders, zodat energiedistributienetbeheerders die op het vlak van rationeel energieverbruik betere resultaten boeken dan de hun opgelegde doelstelling, die vergoed kunnen krijgen in hun kosten.

Door de jaarlijkse doelstellingen die de netbeheerders moeten behalen op vlak van rationeel energiegebruik (REG) 'opschuivend' te maken wordt vermeden dat netbeheerders die een overschot boeken op hun doelstelling sommige acties (al dan niet tijdelijk) stopzetten waardoor er een 'stop and go' beleid ontstaat.

5. Belgisch voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie

Tijdens de tweede helft van 2010 zal België het voorzitterschap vervullen van de Raad van de Europese Unie (EU), waarbij Vlaanderen voor het beleidsveld energie evenzeer een belangrijke rol zal opnemen.

Het Vlaams regeerakkoord zegt in verband met de Europese Unie:

"De Vlaamse Regering zal het Belgische EU-voorzitterschap in 2010 actief invullen. We ontwikkelen een strategie om meer te wegen op de Europese besluitvorming, met inbegrip van de samenstelling van de delegaties, ook op ambtelijk niveau, vooral in die domeinen waar we zelf het voorzitterschap op ons nemen. We benutten het Europese voorzitterschap om de naambekendheid en de reputatie van Vlaanderen als zelfbewuste, toekomstgerichte en open deelstaat duidelijk te stellen, de rol van Vlaanderen in het Europese beleid te duiden en het draagvlak voor de Europese integratie bij de Vlamingen te vergroten."

De Vlaamse Regering heeft het thema 'energie en klimaat' als één van de vijf belangrijkste prioritaire krachtlijnen naar voren geschoven en sluit daarmee aan bij het in 2008 goedgekeurde energie -en klimaatpakket van de Europese Unie.

Voor het eerst zal een Belgisch EU-voorzitterschap kaderen in een zogeheten team- of trio-voorzitterschap samen met Spanje (eerste semester 2010) en Hongarije (eerste semester 2011). Dat brengt met zich dat de voorbereidingen best vroeger starten om tijdig klaar te zijn voor de start van het Spaanse EU-voorzitterschap op 1 januari 2010. Eind november 2009 verwacht de Raad de presentatie van een gemeenschappelijk Spaans-Belgisch-Hongaars voorzitterschapsprogramma. De meest relevante concrete dossiers die wellicht tijdens het voorzitterschap aan bod zullen komen:

- herziening van het energie-efficiëntie actieplan van de Europese Commissie;
- herziening van de WKK-Richtlijn;
- vastleggen van duurzaamheidscriteria voor biomassa en voor biobrandstoffen wat het indirecte landgebruik betreft;
- initiatief in verband met de financiering van duurzame energieprojecten.

Verder zal na een akkoord over het vervolg op het Kyoto-protocol na 2012, ook een evaluatie nodig zijn van het Europees energie- en klimaatpakket, met daarin onder andere de hernieuwbare energiedoelstelling. Afhankelijk van de uitkomst van dat nieuw klimaatakkoord zal het ambitieniveau van het Europees maatregelenpakket immers worden verhoogd. Deze zeer belangrijke oefening zal mogelijks ook tijdens het Belgisch voorzitterschap moeten worden uitgevoerd.

6. Horizontale link met andere beleidsvelden

Het regeerakkoord stelt:

Door haar toegenomen complexiteit en onderlinge verwevenheid vraagt de huidige samenleving dat de Vlaamse overheid meer geïntegreerd gaat werken. Meer en meer beleidsthema's vragen om een beleidsdomein- en bestuurslaagoverschrijdende aanpak.

Zoals blijkt uit de bespreking van de projecten in deze beleidsnota zal overleg met andere beleidsvelden systematisch worden ingebouwd in de voorbereiding en uitvoering van het energiebeleid.

6.1. Wisselwerkingen met andere beleidsvelden

6.1.1. Wonen

Het regeerakkoord stelt:

We leveren blijvende inspanningen voor de renovatie van het bestaande sociale woonpatrimonium van ondermaatse kwaliteit, met bijzondere aandacht voor maatregelen voor de duurzaamheid, de energiezuinigheid en het gebruik van nieuwe technologieën in een win-winsituatie voor de huurder en de verhuurder.

De bestaande premiereregelingen binnen het beleidsveld wonen (renovatiepremie, verbeterings- en aanpassingspremie, dakisolatiepremie voor beschermde afnemers) en binnen het beleidsveld energie (premie niet-belastingbetaler, premies van de netbeheerders, dakisolatiepremie, premie voor sociale verhuurkantoren) zullen worden gestroomlijnd. Ook de informatieverstrekking via de websites www.premiezoeker.be en www.energiesparen.be wordt op elkaar afgestemd.

Een aanpassing van de huidige kwaliteitsnormen aan de hedendaagse normen van comfort is nodig. Er zal worden onderzocht om via de Vlaamse Wooncode minimale energieprestatie-eisen op te leggen aan alle verhuurde woningen zodat huurders zich niet langer geconfronteerd zien met erg hoge energiefacturen. De invoering van energie-eisen moet geleidelijk en voorzichtig gebeuren en zal gepaard gaan met maatregelen ter ondersteuning van energierenovatie ('e-novatie') zodat het aantal huurwoningen niet daalt maar de energieprestaties wel verbeteren.

Bij de herziening van de sociale huurprijsberekening wordt de energiecorrectie, die toelaat een gedeelte van de energiekost in rekening te brengen, op scherp gesteld.

Bij programma's voor energierenovatie (dakisolatie, hoogrendementsbeglazing, efficiënte verwarmingsinstallaties) vormt de sociale huisvesting een belangrijke doelgroep. Er zullen proefprojecten worden opgezet om sociale woningen versneld te 'e-noveren'.

Omwille van het beperkt inkomen van de doelgroep van sociale huisvesting is investeren in energie-efficiëntie erg belangrijk. Er zullen proefprojecten op vlak van lage-energiewoningen en passiefbouw worden opgezet.

6.1.2. Sociale economie

Vandaag zijn in ongeveer de helft van de Vlaamse gemeenten energiesnoeiërs actief. Energiesnoeiërs voeren (meestal in combinatie met de energiescans) kleine, energiebesparende maatregelen uit, zoals het aanbrengen van buisisolatie, radiatorfolie, tochtstrips, spaarlampen of spaardouchekop, het ontluchten van radiatoren, etc. Energiesnoeiërs creëren jobs voor kansengroepen (langdurig kortgeschoolde werkzoekenden) en richten zich met de dienstverlening in kader van energiebesparing ook op maatschappelijk kwetsbare doelgroepen. Hiervoor wordt samengewerkt met lokale partners zoals de OCMW's, sociale verhuurkantoren en middenveldorganisaties.

In 2009 werd ook met isolatieploegen gestart voor eenvoudige isolatiewerken (hellende daken) en isolatievoorbereidende werken (ontruimen zolder, verwijderen opbouw zoldering, etc.). De inzet van sociale economie ter ondersteuning van energiebesparing wordt verder gezet, versterkt en uitgebreid naar nieuwe doelgroepen (bijvoorbeeld lokalen van het georganiseerde jeugdwerk). De sociale economie kan ook een rol spelen in de productie van hernieuwbare energie met bijvoorbeeld biomassa.

6.1.3. Overheidsinvesteringen

Het regeerakkoord stelt:

We richten een Vlaams energiebedrijf op waarin we de Vlaamse milieuholding en participaties van PMV onderbrengen. Het Vlaams energiebedrijf zal onder andere de volgende taken op zich nemen: hernieuwbare energie in Vlaanderen stimuleren door het nemen van participaties, investeren en participeren in innovatieve energie-efficiëntieprojecten, deelnemen aan internationale klimaatprojecten ter verwerving van Kyoto-eenheden en energie-efficiëntieprojecten in Vlaamse overheidsgebouwen faciliteren en financieren.

We roepen in de schoot van PMV een Groen Investeringsfonds in het leven. Bedrijven die investeringen doorvoeren, die hun energie- of materiaalgebruik verbeteren en die verder gaan dan wat wettelijk verplicht is of vastgelegd in convenanten, kunnen hiervoor goedkoop lenen bij een Groen Investeringsfonds. Daarbij wordt het rentevoordeel groter naarmate het interne rendement van de investering afneemt.

Door participaties te nemen, investeringen te faciliteren, knowhow te bundelen en innovatie op vlak van vooruitstrevende technologieën te stimuleren kan het Vlaams energiebedrijf een belangrijke hefboom vormen voor de ontwikkeling van de sector van hernieuwbare energie en energie-efficiëntie in Vlaanderen.

6.1.4. Overheidspatrimonium

Het regeerakkoord stelt:

We verbruiken als Vlaamse overheid zelf 100% groene stroom en sporen andere overheden aan hetzelfde te doen. We onderzoeken in welke mate groene warmte, groene stroom en biobrandstoffen kunnen worden aangewend voor eigen gebouwen, terreinen, installaties en voertuigen. We gaan zo nodig na op welke manier regelgevend moet worden opgetreden.

De overheid vervult een voorbeeldrol. Door zelf groene energie te gebruiken, het eigen patrimonium energiezuinig te maken of eigen patrimonium in te zetten voor de productie van hernieuwbare energie kan de Vlaamse overheid deze voorbeeldrol ook vervullen op vlak van energie.

6.1.5. Leefmilieu

Het regeerakkoord stelt:

We stellen tegen 2012 een klimaatbeleidsplan 2013-2020 op om, in overleg met het middenveld, mee de oorzaken en de gevolgen van de opwarming van de aarde te bestrijden. Het Europese klimaatbeleid, het Vlaams klimaatbeleidsplan 2006-2012 en haar voortgangsrapporten zijn een leidraad voor het gehele Vlaamse beleid en worden verder uitgevoerd in alle beleidsdomeinen. Voor de reductie van de broeikasgasuitstoot treffen we maximaal alle interne maatregelen die technisch en economisch uitvoerbaar zijn en die maatschappelijk aanvaardbaar zijn.

De transitiearena's 'Duurzaam materialenbeheer' en 'Duurzaam wonen en bouwen' worden voortgezet. Hierbij zetten we, in samenwerking met de beroepsfederaties en ondersteund door MIP 2, proefprogramma's op om innovaties op het gebied van ketenbeheeraanpak om te vormen van experiment naar doorbraak in de reële economie.

We zorgen ervoor dat meer bedrijven de eco-efficiëntiescan toepassen. Die scan brengt mogelijke eco-efficiëntieverbeteringen (mogelijke milieubesparing en resulterend financieel voordeel) in beeld.

De omzetting van de nieuwe Kaderrichtlijn Afval zal onder meer de evolutie van afval naar geïntegreerd materialenbeheer verankeren, de grens tussen afvalstof en product verduidelijken en de regelgeving op het vlak van secundaire grondstoffen stroomlijnen. We formuleren zelf voorstellen voor het opstellen van 'end of waste'-criteria en laten voldoende flexibiliteit toe met betrekking tot de afvalbeheershierarchie indien wordt aangetoond dat een afwijking van de hiërarchie een beter milieuresultaat oplevert bij de uiteindelijke toepassing.

Het beleid op vlak van leefmilieu heeft repercussies op de randvoorwaarden voor energieproductie, onder meer op vlak van milieuvergunningvoorwaarden (emissies, geluidsnormen, ...), duurzaamheidscriteria voor biomassa en biobrandstoffen" of criteria voor afvalstromen of secundaire grondstoffen.

Een van de onderdelen van het Klimaatbeleidsplan is het opstellen van een adaptatieplan voor Vlaanderen. Ook de sector energie wordt in Vlaanderen getroffen door de klimaatverandering. Hoewel er op dit ogenblik geen studies zijn die dit thema specifiek voor Vlaanderen oplist, zal in 2010 een algemene studie starten die naar de verschillende sectoren en domeinen zal kijken waarbij de impact van klimaatverandering op de energiesector zal worden bestudeerd. Naar analogie met ons omringende landen, kunnen toch al een aantal mogelijke zwakke schakels aangeduid worden. Bijkomend zijn een aantal problemen al opgedoken tijdens episodes van extreme weersomstandigheden.

Op het vlak van productie:

- De vraag naar elektriciteit kent een blijvende stijgende trend. De vraag naar stookolie en gas zal dalen, als gevolg van de stijgende temperaturen, en de lagere nood aan verwarming. Maar er zullen meer dagen zijn dat er koeling nodig is. Het risico bestaat dat deze koeling vooral geleverd wordt met behulp van elektriciteit.
- Het ingenomen koelwater van fossiele en nucleaire elektriciteitscentrales wordt warmer, waardoor de capaciteit van deze centrales moet verminderen, net op dagen dat de vraag potentieel juist piekt, namelijk tijdens hittegolven.

- Ook een lage waterstand kan negatieve gevolgen hebben voor de hoeveelheid beschikbaar koelwater voor elektriciteitscentrales. Of waterkrachtcentrales zullen minder kunnen produceren als gevolg van laagwater.

Op het vlak van energietransport:

- Extreme weersomstandigheden zoals overstromingen kunnen centrales, of omzettingstations of elektriciteitscabines treffen. Hevige wind kan door omvallende bomen of pylonen het transportnet beschadigen. Stormen op zee kunnen dan weer het transport via tankers vertragen.
- Een goed uitgebouwd elektriciteitsnet kan de verschillen tussen productie en consumptie beter opvangen. Buiten een lokaal voldoende sterk net, houdt dit ook de versterking van de internationale hoogspanningslijnen in.

Op het vlak van consumptie:

- Het energiegebruik in gebouwen, zal ook wijzigen onder invloed van de klimaatverandering. De belangrijkste uitdaging wordt het beheer van overtollige warmte in gebouwen. Natuurlijke koeling, mechanische koeling, energieprestaties en goede stedenbouwkundige planning zullen hierbij een belangrijke rol te spelen hebben.

6.1.6. Natuur

Het regeerakkoord stelt:

Door het optimaliseren van de verenigbare recreatieve functies van bossen en natuur, en het bevorderen van duurzaam geproduceerd hout, streven we naar een verbeterde economische functie van het bos en een return die de lokale economie in het buitengebied ten goede komt. (natuur en bos)

Bijkomend potentieel aan energiegewassen zal worden gerealiseerd via duurzaam beheer van natuur en bos, (spoor)wegbermenbeheer en landschapsbeheer in samenwerking met de minister, bevoegd voor Leefmilieu, gemeenten, andere overheden en belangrijke stakeholders. Ook via proefprojecten van fyto-remediatie op vervuilde gronden of oude stortplaatsen, en aanplantingen op onbenutte gronden kan het potentieel verder ontwikkeld worden. Via een gerichte inzameling van de diverse stromen, gekoppeld aan geïntegreerde energieconversieprojecten kunnen deze stromen op een duurzame wijze worden verwerkt en wordt een optimale energetische valorisatie gerealiseerd.

6.1.7. Economie

Het regeerakkoord stelt:

Vlaanderen heeft vooral meer 'open' ondernemers nodig: ondernemers die openstaan voor mogelijkheden van duurzame economische groei, innovatie en internationalisering, en die ook volledig valoriseren op een maatschappelijk verantwoorde wijze. Hiervoor willen we sterke klemtonen leggen op nieuwe speerpunt domeinen, zoals de groene economie.

Milieu en hernieuwbare energie zijn een belangrijke motor van een nieuwe economische ontwikkeling. Eco-innovatie, een verhoging van de energie-efficiëntie en een voorloperbeleid op het vlak van eco-efficiëntie van materialen, producten en diensten zorgt niet enkel voor een daling van de milieudruk, maar bereidt ook onze economie voor op de toekomst en creëert groene jobs.

Daarom werken we aan een verdere ontkoppeling tussen de economische groei en de druk op milieu en natuur, en een substantiële verlaging van de absolute milieudruk. We brengen een groene economie tot stand, dit wil zeggen een economie die meer en meer materiaalkringlopen (cradle-to-cradle) en energiekringlopen (hernieuwbare energie) sluit waardoor de milieudruk afneemt.

De Vlaamse Regering zal in deze legislatuur de bestaande overheidsinstrumenten heroriënteren om een vergroening van de economie te realiseren. Door middel van een meer gerichte ecologiepremie versnellen we de toepassing van duurzame bedrijfsprocessen in onze economie.

We stimuleren actief de bedrijven om de maatregelen uit de eco-efficiëntiescan te implementeren door de selectieve toepassing van de ecologiesteun.

In samenwerking met andere overheidspartners zoals het Agentschap Ondernemen en het bedrijfsleven wordt worden bedrijven gestimuleerd om de energie-efficiëntie van productieprocessen te verhogen en inspanningen te leveren voor energiebesparing. Afstemming met andere instrumenten zoals de eco-efficiëntiescan zorgt voor een efficiëntere dienstverlening. Via de gerichte inzet van de ecologiepremie en het Groen Investeringsfonds worden de investeringsmogelijkheden voor bedrijven vergroot.

6.1.8. Innovatie

Het regeerakkoord stelt:

We brengen een energie-innovatieprogramma in uitvoering:

- we voeren de OESO-aanbevelingen uit om in het milieubeleid vaker gebruik te maken van economische instrumenten en om vaker een beroep te doen op economische analyses in functie van een optimale instrumentenmix;*
- de Vlaamse Regering zal de samenwerking tussen overheidsactoren consolideren via een beperkte set van kennisdiffusietrajecten en zal onderling ervaring opbouwen dankzij de gecreëerde samenwerkingsverbanden tussen KMO's;*
- Vlaanderen zal actief participeren in onderzoek naar de haalbaarheid van de Noordzeering en de schouders zetten onder het concept;*
- We zorgen er ook voor dat het hoogspanningsnet op land toelaat om de potentiële elektriciteitsproductie van op zee aan land tot in het binnenland te kunnen brengen.*

De inspanningen van de overheid voor innovatie zullen focussen op de speerpunt domeinen zoals ze door de VRWB zijn omschreven en in de doorbraken van Vlaanderen in Actie zijn bekrachtigd. Speerpunt domein 6. is 'Energie en Milieu', met ondermeer slimme elektriciteitsnetwerken.

We brengen zoals voorzien in het regeerakkoord een energie-innovatieprogramma in uitvoering dat ondermeer voor meer economische instrumenten in het energiebeleid zal zorgen. Ik zal ook werken aan een meer optimale inzet van economische instrumenten in Vlaanderen en in Europa. Hierbij zal o.a. gezocht worden hoe de belastingsdruk meer kan verschuiven van arbeid naar de milieudruk die gepaard gaat met energiegebruik en -productie. Een interessant nieuw aandachtspunt is het evalueren van potentieel milieuschadelijke subsidies met betrekking tot energie en het zoeken naar manieren om deze in milieuvriendelijke richting te hervormen. Ook zal door gebruik van kostenefficiëntie-analyses (met het Milieukostenmodel Vlaanderen) nagegaan worden hoe gegeven energiedoelen op de meest efficiënte manier bereikt kunnen worden, waarbij expliciet rekening gehouden wordt met de interacties tussen energie-, klimaat- en luchtbeleid.

Hiermee voeren we de OESO-aanbevelingen, die in het regeerakkoord zijn overgenomen, uit om in het milieubeleid vaker gebruik te maken van economische instrumenten en om vaker een beroep te doen op economische analyses in functie van een optimale instrumentenmix. Ook wordt op deze manier invulling gegeven aan het regeerakkoord dat stelt dat bestaande overheidsinstrumenten zullen worden geheroriënteerd om een vergroening van de economie te realiseren. We maken een overzicht van de bedrijven, actief in de sector van hernieuwbare energie en energie-efficiëntie in Vlaanderen en hun socio-economische kenmerken (zoals tewerkstelling).

Een sterk energiebeleid biedt kansen voor toekomstgerichte en nieuwe sectoren en tewerkstelling. Er moet een systematische toetsing en heroriëntering van de Vlaamse begroting richting groene groei gebeuren om meer in te zetten op investeringen die win-win opleveren voor leefmilieu en economie. Dit kan bijvoorbeeld door het verhogen van investeringen in isolatie van huizen en gebouwen (biedt veel tewerkstellingskansen) of het stimuleren van hernieuwbare energie of elektrisch rijden.

6.1.9. Onderwijs

Het regeerakkoord stelt:

We zetten een tweede fase van investeringen op voor nieuwe schoolgebouwen die vergelijkbaar is met die van de eerste fase. Aangepaste leslokalen en energie-efficiënte schoolinfrastructuur zijn het noodzakelijke kader om onze jonge mensen op te leiden en zo de toekomst voor te bereiden.

Om een aantal knelpunten op de arbeidsmarkt via een verhoogde instroom te remediëren nemen we concrete initiatieven. Zo zetten we nadrukkelijk in op technici voor de toekomst waarvoor we de band leggen met nieuwe ontwikkelingen, zoals groene technologie en domotica.

Alle nieuwe scholen zullen voldoen aan de strenge E70-norm om in aanmerking te komen voor subsidiëring. Bovendien zal een aantal scholen passiefscholen zijn. Op deze manier wordt het verbruik van deze scholen geminimaliseerd, kunnen bouwbedrijven ervaring opdoen met passiefbouw voor grotere gebouwen en lopen onze scholen voorop in de evolutie naar energiezuinigheid.

Voor de uitbouw van hernieuwbare energie en de investeringen in energie-efficiëntie zijn goed opgeleide vaklui van vitaal belang. Dit vergt een constante afstemming tussen onderwijs en nieuwe ontwikkelingen en de opleiding van 'technici voor de toekomst' (o.a. hernieuwbare energie, groene economie, duurzame bouwtechnologie, energierenovatie, domotica, ...) en de toeleiding van voldoende jongeren naar deze studierichting.

6.1.10. Ruimtelijke ordening

Het regeerakkoord stelt:

Tevens zorgen we voor coherente aansluitings- en exploitatievoorwaarden ter ondersteuning van kwalitatieve WKK-installaties en installaties op basis van hernieuwbare energiebronnen. De ondersteuningsmaatregelen bevatten de nodige prikkels om de kosten voor de uitbouw en de exploitatie van het net te beperken, zodat de distributienetbeheerders niet langer via een injectietarief de extra aansluitingskosten moeten verhalen, en om de omvang van de decentrale productie-installaties zo goed mogelijk af te stemmen op het verbruik ter plaatse.

We zorgen er ook voor dat het hoogspanningsnet op land toelaat om de potentiële elektriciteitsproductie van op zee aan land tot in het binnenland te kunnen brengen.

Investeringen in decentrale productie vinden dikwijls plaats in gebieden die slechts beperkt ontsloten zijn door transport- en distributienetwerk of waar de lokale consumptie van energie relatief beperkt is. Investeringen voor de uitbouw van het netwerk naar dergelijke gebieden met een belangrijk potentieel aan hernieuwbare energie of energie uit warmtekrachtkoppeling worden vaak geremd door onzekerheid of er op termijn voldoende decentrale productie gaat worden ontwikkeld om de investering te verantwoorden. Een meer planmatige aanpak dringt zich op rekening houdende met de structuur van het netwerk en het potentieel aan decentrale energieproductie. Hiervoor zullen ruimtelijke instrumenten moeten worden ontwikkeld.

De ontwikkeling van het potentieel aan *off shore* windenergie op de Noordzee vereist een versterking van het transmissienetwerk naar de kust.

6.1.11. Gelijke kansen

Het Vlaams regeerakkoord stelt:

- *Vlaanderen heeft oog voor de verschillen tussen sociale groepen, maar ook voor de individuele ontplooiing en ontwikkeling van de mensen binnen die groepen.*
- *We focussen, conform het Pact 2020, op inclusie van doelgroepen.*
- *Wij willen een genderevenwichtige samenleving.*

De Vlaamse Regering streeft naar gelijke kansen voor iedereen. Bij het uitvoeren van attitude-onderzoek, het voeren van sensibilisatie en het uitwerken ondersteuningsmaatregelen voor de bevordering van energie-efficiëntie en schone energie wordt rekening gehouden met mogelijke verschillen veroorzaakt door gender, handicap en een gebrek aan toegankelijkheid.

6.1.12. Armoede

Binnen het Permanent Armoedeoverleg zullen alle actoren worden betrokken om voorstellen te doen om energiearmoede te ondervangen en weg te werken.

6.2. Bijdragen tot de realisatie van de doorbraak ‘Groen stedengewest’ van Vlaanderen in Actie

Het regeerakkoord stelt:

Een groen of duurzaam stedengewest betekent minder grondstoffen consumeren en minder afval produceren, een rationeel energiegebruik, een verdere daling van de broeikasgasuitstoot en een stijging van het aandeel hernieuwbare energie en kwalitatieve WKK. We staan voor de uitdaging duurzaam bouwen, duurzaam wonen en duurzaam leven nog meer te stimuleren.

De krachtlijnen van het “Handvest van Leipzig betreffende duurzame steden” (2007) dienen als centrale onderlegger voor de strategie en de uitrol van het Vlaams stedenbeleid 2009-2014. In het licht hiervan kiest het Vlaams stedenbeleid uitdrukkelijk voor ‘duurzame en creatieve steden, voor en met iedereen.’ Hierbij focust ze zich vooral op de kracht van de stad als motor van maatschappelijke, economische en culturele vernieuwing, zonder de kwetsbaarheid van de stad uit het oog te verliezen. Het beleidsveld energie zal de realisatie van een aantal acties voor de doorbraak ‘Groen stedengewest’ op zich nemen.

Wat de centrale actie ‘Intelligent Elektriciteitsnetwerk (Smart Grids)’ betreft zal de VREG de trekkersrol waarnemen om de bestaande elektriciteitsinfrastructuur om te bouwen naar een intelligent netwerk.

Voor de actie ‘Slim wonen’ zal het VEA het initiatief nemen om in overleg met de betrokkenen een actieplan uit te werken.

BIJLAGE 1: REGELGEVINGSAGENDA 2010-2014

In de vorige legislatuur werd ervoor geopteerd om de bestaande wetgeving op gebied van energie te bundelen en te coördineren. Op 8 mei 2009 werd het Energiedecreet door de Vlaamse Regering bekrachtigd. Dit Energiedecreet codificeert de bestaande energiedecreten. Voor de verdere uitvoering van het Energiedecreet zal een gecoördineerd energiebesluit worden uitgewerkt. In de loop van 2010 dient het goedkeuringsproces voor het algemene uitvoeringsbesluit te worden opgestart. Dit energiebesluit zal de bestaande energiebesluiten codificeren en, indien opportuun, aanvullen.

Voor de regelgevende initiatieven die in deze legislatuur worden gepland, dient een maximale afstemming te worden gezocht met de uitvoering van het Energiedecreet. Dit leidt tot volgende planning.

Wijzigingen aan het Energiedecreet

- Omzetting richtlijn hernieuwbare energiebronnen en richtlijnen derde energiepakket, waarborgregeling FRGE en (eventueel) revisie van Europese richtlijn inzake de energieprestatie van gebouwen, ontkoppeling certificaten in steuncertificaat en garantie van oorsprong: 2010.
- Evaluatie minimumsteun hernieuwbare energietechnologieën, decretaal kader voor geïntegreerde berekeningsmethodiek energieprestaties van gebouwen en eventueel omzetting gewijzigde WKK-richtlijn: 2012 - 2013.

Wijzigingen op besluitniveau Vlaamse Regering

- Koudebruggenbesluit: begin 2010.
- Ontwerp van gecoördineerd Energiebesluit, inclusief EPB-wijzigingen na evaluatie en in kader van revisie Europese EPB Richtlijn, uitvoeringsbepalingen waarborgregeling FRGE, stroomlijning types energiedeskundigen, wijzigingen REG-openbaredienstverplichtingen na evaluatie, wijzigingen ingevolge omzetting richtlijn hernieuwbare energie en de richtlijnen van het derde energiepakket, wijziging openbaredienstverplichting ter beperking van de kosten voor aansluiting van hernieuwbare energie-installaties, (eventueel) wijzigingen sociale openbaredienstverplichtingen, invoering slimme meters, nieuw organisatiemodel van de Vlaamse elektriciteits- en gasmarkt en aanpassing WKK-doelstelling: 2010.
- Wijzigingsbesluit voor invoering EPB-eisen voor andere specifieke bestemmingen en voor invoering geïntegreerde berekeningsmethodiek energieprestaties van gebouwen: eerste principiële goedkeuring voor 2012 - 2013.

BIJLAGE 2: ORGANISATIE VAN HET BELEIDSDOMEIN

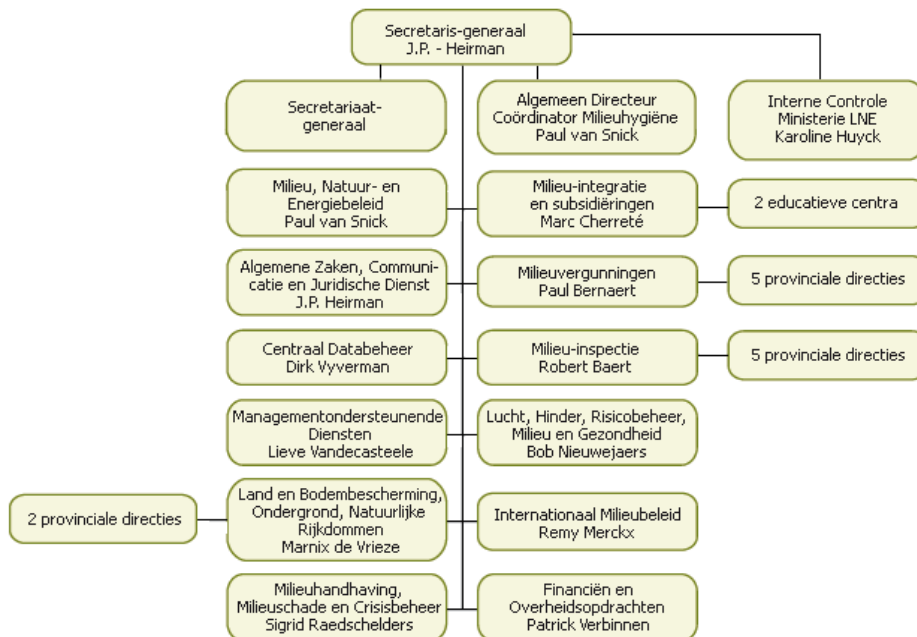
Het departement Leefmilieu, Natuur en Energie (departement LNE) heeft als opdracht het ontwikkelen van een geïntegreerd leefmilieu-, natuur- en energiebeleid door middel van beleidsvoorbereiding en -implementatie, draagvlakverbreding, handhaving van de regelgeving en beleidsevaluatie. Het departement LNE neemt een coördinerende rol op ten overstaan van interne en externe belanghebbenden, zowel op lokaal, nationaal als internationaal niveau. Het departement LNE heeft 12 afdelingen waarbij de energiebeleidsondersteuning vooral wordt uitgeoefend door de afdeling 'Milieu-, natuur- en energiebeleid'.

Het Vlaams Energieagentschap (VEA) is een intern verzelfstandigd agentschap met 48 personeelsleden (43,9 VTE). Op het hoofdbestuur Brussel werken 37 personeelsleden, in de buitendienst Gent 6 en in de buitendienst Hasselt 5. De missie van het VEA is het uitvoeren van een op duurzaamheid gericht energiebeleid door het inzetten van de beleidsinstrumenten op een efficiënte en kwaliteitsvolle manier. Het VEA is gestructureerd in 6 cellen : management en strategie, REG en sociaal energiebeleid, milieuvriendelijke energieproductie, ondersteuning van bedrijven, energieprestatieregelgeving, energieprestatiecertificaten.

De Vlaamse Reguleringsinstantie voor de Elektriciteits- en Gasmarkt (VREG) is een extern verzelfstandigd agentschap en telt 28,5 VTE. DE VREG staat in voor de controle, de regulering en de bevordering van de transparantie van de elektriciteits- en gasmarkt in het Vlaams Gewest. De VREG is gestructureerd in 6 cellen, waarvan 3 horizontale cellen (beleid, ondersteuning, informatie en communicatie) en 3 verticale cellen (certificaten, netbeheer, marktwerking).

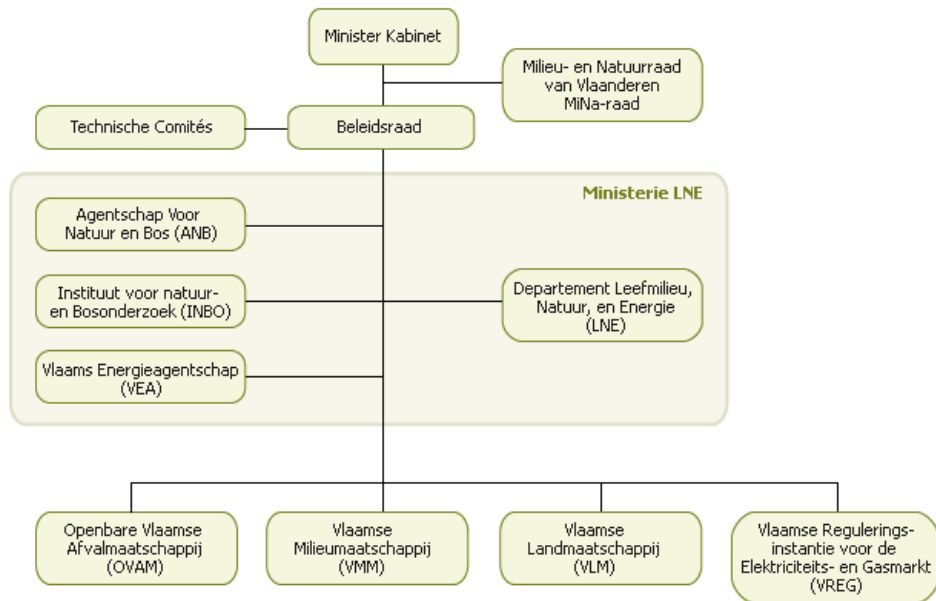
Departement LNE

De structuur van het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie.

Beleidsdomein LNE

Het departement binnen het Beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie.

Freya Van den Bossche
Vlaams minister van Energie, Wonen,
Steden en Sociale Economie
Martelaarsplein 7
1000 Brussel
02 552 61 00
Kabinet.vandenbossche@vlaanderen.be